

”Koti rempallaan, mies tyytymätön, lapset huonosti hoidettuja”

Suomalaisissa naistenlehdissä käyty keskustelu koti- ja ansioäitiydestä
vuosina 1950–1965

Jonna Mielonen-Jumisko
Pro gradu –tutkielma
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
1.1 Aikalaistutkimus ja tutkimuskysymys.....	1
1.2 Lähteet.....	5
Menetelmä.....	111
1.4 Aikaisempi tutkimus.....	15
2 NAISTENLEHTIEN ÄIDIT.....	16
2.1 Kotiäidin ja ansioäidin määritelmät.....	16
2.2 Aineistona olevat haastattelut	20
2.3 Kotiäideistä kirjoitetut artikkelit.....	25
2.4 Ansioäideistä kirjoitetut artikkelit.....	31
2.5 Haastateltujen äitien perhetausta.....	36
3 KOTIÄIDIT.....	39
3.1 Kotiäitiyden arvostus ja kotiäitiys.....	39
3.2 Kotiäitiyden perustelut.....	45
3.3 Kotiäitiyden seuraukset.....	48
3.4 Kotiäidit ja yhteiskunnallinen aktiivisuus.....	51
4 ANSIOÄIDIT	54
4.1 Työssä käyvät äidit.....	54
4.2 Uraäidit.....	58
4.3 Naisten ansiotyön merkitys ja seuraukset.....	62
4.4 Ansioäitiyden vastustajat ja aviomiesten suhtautuminen vaimojen työssäkäyntiin.....	65
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	69
LÄHTEET.....	75

1 JOHDANTO

1.1 Aikalaistutkimus ja tutkimuskysymys

Naisasialiikkeen toiminta vilkastui 1960-luvun lopulla ja 1970-luvulla. Naisten palkkatyöläisyys lisääntyi, ja myös aviovaimot kävivät yhä useammin kodin ulkopuolisessa työssä. Naisten asemaa työelämässä ja kodin ja työpaikan yhteensovittamista ja siitä koituvia ongelmia tutkittiin 1960- ja 1970-luvuilla paljon etenkin sosiologian piirissä. Naimisissa olevien naisten palkkatyötä pidettiin yleistyvänä ilmiönä ja tosiasiana, jota ei voitu sivuuttaa tutkimuksessa ja joka oli hyväksyttävä¹.

Vuonna 1956 ilmestynyt tutkimus ”Ansiotyö ja perheenemäntä” on Kotitalouskeskuksen julkaisema selvitys, jonka on tehnyt maatalous- ja metsätieteiden kandidaatti Sirkku Salomaa. Selvitys keskittyy muutamien suomalaisten asutuskeskusten alle kouluikäisten lasten äiteihin, jotka työskentelevät teollisuuden ja kaupan palveluksessa. Tarkoituksena tutkimuksessa oli selvittää, miksi äiti oli hakeutunut työhön kodin ulkopuolelle, kuinka kodista irrottautuminen käytännössä tapahtui, kuinka kodin ja lasten hoitaminen näissä tapauksissa oli käytännössä järjestetty, kuinka suurta taloudellista hyötyä äidin työssäkäynnistä kokonaisuudessaan oli sekä mitä kielteisiä vaikutuksia äidin työssäkäynnillä oli.²

Ansioäiteihin kiinnitettiin huomiota jo tutkimusaikana. Salomaa totesi ansioäitien muodostaneen oman, erityislaatuisen työntekijäryhmänsä, joka joutui jatkuvasti tasapainoilemaan kodin ja työn välillä. Ansioäidit olivat Salomaan mukaan

---

¹ Salomaa (1956), 5; Suviranta (1967), 95.

² Salomaa (1956), 9-10.

poikkeuksellisessa asemassa niin kodin piirissä työskenteleviin kuin ansiotyössä oleviin perheettömiin naistyöntekijöihin nähden.³

Annikki Suvirannan tekemä tutkimus ”Perheenemännän ansiotyön kannattavuus ja motivointi” (1967) selvitti nuorten, ansiotyössä käyvien perheenemäntien ongelmia ja vertaili niitä samanikäisten kotiäitien vastaaviin ongelmiin sekä erityisesti perheenemännän kotona olon tai työssä olon perusteluita ja ansiotyön taloudellista kannattavuutta. Tutkimuskohteina olivat perheenemännät, jotka olivat solmineet ensimmäisen avioliittonsa vuonna 1960.⁴

Suviranta totesi äidin ansiotyötä seuraavien ongelmien poistuneen sen myötä, kun perheen äiti ja isä olivat totutelleet äidin ansiotyöhön. Ainoa suuri ongelma oli Suvirannan mukaan lastenhoidon järjestäminen, mihin hän kaipasi niin valtion kuin yhteisöjen apua⁵. Suviranta pyrki kuitenkin löytämään keinoja, joiden avulla äidit saataisiin luopumaan ansiotyöstä. Esimerkiksi lapsilisäjärjestelmän muuttaminen siten, että alle kolmevuotiaiden lapsien äideille maksettaisiin lapsilisää enemmän, niin kutsuttu äidin palkka, voisi Suvirannan mukaan kannustaa äitiä jäämään kotiin hoitamaan lapsia.⁶

Vuonna 1968 ilmestynyt Riitta Auvisen ”Ansioäiti ja kotiäiti. Sosiaalitieteellinen haastattelututkimus ansioäidin ja kotiäidin osan valintaan vaikuttavista tekijöistä” keskittyi selvittämään perheellisten naisten ”työmarkkina-aktiiviteettia” ja siihen vaikuttaneita tekijöitä. Auvinen halusi selvittää, kuinka naiset itse kokivat ansiotyön – hänen mukaansa kun ”[v]iimevuosien naisenroolikeskusteluissa on annettu ymmärtää, että sikäli kuin naimisissa oleva nainen vielä käy ansiotyössä, hänestä jo varsinkin vanhemmalla puolen ikää alkaa hymyileminen olla vaikeaa.”⁷ Auvinen kirjoittaa ansioäitien muodostaneen

---

³ Salomaa (1956), 5.

⁴ Suviranta (1967), 10, 33.

⁵ Suviranta (1967), 98.

⁶ Suviranta (1967), 98.

⁷ Auvinen (1968), 12.

huomattavan väestöryhmän, ja siksi ansiotyöaktiivisuuteen vaikuttaneita motiiveja sekä heidän kohtaamiaan ristiriitoja tuli selvittää⁸.

Auvinen selvitti Salomaan ja Suvirannan tapaan syitä, joiden takia äiti oli ansiotyössä tai kotiäitinä. Lisäksi Auvinen tutki, kuinka muut äidin ansiotyöhön suhtautuvat. Auvisen mukaan äidin ansiotyössä käynti oli yleisempää niissä perheissä, joissa isän tulot olivat pienet tai jotka kuuluivat alempiin sosiaalikerrostumiin. Asenteita kartoittaessa Auvinen viittasi Yrjö Heleniuksen vuonna 1956 ilmestyneeseen tutkimukseen, jonka mukaan 42 % tutkimukseen osallistuneista katsoi ansiotyön olevan sopimatonta naimisissa olevalle naiselle, ja enemmistö perheenäideistä piti niin ikään ihanteena sitä, että äiti oli kotona ainakin lasten kouluikään saakka.⁹

Elina Haavio-Mannilan vuonna 1968 ilmestynyt teos ”Suomalainen nainen ja mies. Asema ja muuttuvat roolit” oli ensimmäisiä laajoja esityksiä naisten ja miesten asemasta ja siinä tapahtuneesta muutoksesta. Haavio-Mannila tarkasteli naisten ja miesten asemaa yhteiskunnassa ja muun muassa järjestöelämässä ja perheessä. Aineistona olivat kahdeksassa kaupungissa ja kunnassa vuonna 1966 tehdyt haastattelut¹⁰. Myös Haavio-Mannila totesi työnjaon kotona muuttuneen sen myötä, kun naiset olivat alkaneet kouluttautua ja toimia ammatissa aikaisempaa enemmän. Niin ikään lastenhoidon ongelmallisuus oli Haavio-Mannilan huomion kohteena. Muista aikalaistutkimuksista poiketen Haavio-Mannila huomioi myös esimerkiksi sen, että naisten asema työelämässä oli miehiä alhaisempi huolimatta siitä, että naiset olivat yhtä korkeasti koulutettuja¹¹. Haavio-Mannilan mukaan naiset olivat sukupuoliroolien muuttamisen edelläkävijöitä: naiset olivat muuttaneet rooliaan yhteiskunnassa miehiä enemmän¹².

---

⁸ Auvinen (1968), 14.

⁹ Auvinen (1968), 91.

¹⁰ Haavio-Mannila (1968), 264.

¹¹ Haavio-Mannila (1968), 260.

¹² Haavio-Mannila (1968), 263.

Koti- ja ansioäitiyden välisestä vastakkainasettelusta ilmestyi myös muutamia artikkeleja 1960 – luvulta lähtien. Esimerkiksi Elina Haavio-Mannila käsitteli artikkelissaan ”Some consequences of Women’s Emancipation” naisten yhteiskunnallisen roolin muutosta ja siitä aiheutuvia seurauksia¹³. Haavio-Mannilan ja Veronica Stolte-Heiskanen artikkeli ”Naisen asemaan vaikuttavien tekijöiden vertailuja”¹⁴ vertailtiin suomalaisten ja unkarilaisten naisten arkea naisten muun muassa naisten ansiotyön näkökulmasta.

Tutkimuksessa oltiin 1950–70-luvuilla huolissaan siitä, mitä seurauksia naisten lisääntyvällä työssäkäynnillä olisi perheelle ja yhteiskunnan kehitykselle. Tässä tutkimuksessa selvitetään sitä, millaista keskustelua suomalaisten naistenlehtien sivuilla käytiin kotiäitiyden ja ansioäitiyden eduista ja haitoista vuosina 1950–1965. Tutkimuksessa tarkastellaan sitä, kuinka paljon ja millaisin näkökulmin ja sävyin naistenlehdissä kirjoitettiin äideistä, jotka hoitavat perhettään ja kotiaan kotona tai jotka käyvät kodin ulkopuolella työssä. Näkökulma on naisten: millaisia mielipiteitä naisilla oli äitien roolista yhteiskunnassa, ja mitä he halusivat asiasta muille naisille kertoa. Lisäksi kartoitetaan sitä, ketkä äidin ansiotyöskentelyä julkisessa keskustelussa vastustivat ja millaisin argumentein äitien työssä käyntiä vastustettiin.

1950-lukua on joissakin tutkimuksissa pidetty kotiäitiyden kulta-aikana. Perhettä ja äitien työtä perheen hoitajan arvostettiin 1950-luvulla aikaisempaa enemmän¹⁵. 1960-luvun kuluessa naisten kodin ulkopuolinen työssäkäynti kuitenkin lisääntyi vuosi vuodelta, ja seurauksena kotiäitien määrä väheni ja naisen rooli perheessä muuttui¹⁶. Tutkimusajankohta ajoittuu tähän murrokseen. Pitkä tutkimusväli mahdollistaa ajallisen kehityksen analysoinnin. Ei ole kuitenkaan tarpeellista käydä läpi jokaisen vuoden lehtikirjoituksia, sillä kehitys asenteissa tapahtuu hitaasti. Siitä syystä käsiteltävät vuodet ovat 1950, 1955, 1960 ja 1965. Viiden vuoden välein tehty tarkastelu tuo esiin mahdollisen muutoksen.

---

¹³ Haavio-Mannila & Stolte-Heiskanen (1966), 123.

¹⁴ Haavio-Mannila (1969).

¹⁵ Haavio-Mannila (1984), 73.

¹⁶ Julkunen (1990), 151; Nousiainen (2006), 62

1.2 Lähteet

Lähteinä käytetään Suomessa vuosina 1950–1965 ilmestyneitä naistenlehtiä. Lehdistä on poimittu suomalaisista naisista tehdyt haastattelut, jotka muodostavat tutkimuksen ensisijaisen lähdeaineiston. Haastatteluissa huomio kohdistetaan puheenvuoroihin, jotka käsittelevät selkeästi kotiäitiyttä tai ansioäitiyttä: joko niin, että artikkelissa puututaan haastateltavan omaan asemaan koti- tai ansioäitinä tai niin, että haastateltava kertoi oman mielipiteensä asiasta. Lähdeaineistossa puhuvat siis niin haastateltavat naiset kuin haastattelijat, ja molempien mielipiteet ovat mukana muodostamassa kokonaiskuva.

Naistenlehtien käyttäminen lähdeaineistona on perusteltua, kun halutaan tutkia naisten omia näkemyksiä ja mielipiteitä koti- ja ansioäitiydestä. Medialla on keskeinen osa siinä, mitä asioita yhteiskunnassa pidetään hyväksytyinä: ne peilaavat yleistä käsitystä siitä, millainen maailman tulisi olla. Naistenlehdet ovat lähes ainoa media, joka on naisten naisille laatima¹⁷. Suurin osa suomalaisten naistenlehtien toimittajista ja lukijoista oli vuosina 1950–1965 naisia. Lehtiartikkelit edustavat naisten arkielämää ja niiden avulla on mahdollista päästä käsiksi siihen, millaisia näkemyksiä niin tekstien tuottajilla, toimittajilla, kuin tekstien lukijoilla on¹⁸.

Tutkimuksen lähteinä ovat kaikki vuosina 1950, 1955, 1960 ja 1965 Suomessa ilmestyneet naistenlehdet: Kotiliesi, Eeva, Kuvastin, Viuhka (vuodesta 1963 Uusi Viuhka), Hopeapeili, Me Naiset, Naisten Maailma, Monalisa, Anna ja Jaana. Lehdistä Kotiliesi, Eeva, Viuhka/Uusi Viuhka ja Hopeapeili ovat ilmestyneet koko tutkimusjakson ajan. Aineiston ulkopuolelle on rajattu poliittiset lehdet. Poliittisissa lehdissä käsitellään asioita puolueiden näkemysten mukaisesti. Tämän tutkimuksen tarkoitus on perehtyä koti- ja ansioäitiyden ongelmiin arkisesta tavallisen ihmisen näkökulmasta, ja siksi poliittiset mielipiteet jätetään tutkimuksen ulkopuolelle.

---

¹⁷ Carter & Steiner (2004), 2, 124–125.

¹⁸ Kunelius (2002).

1950-luvulla naistenlehdet ilmestyivät Suomessa kuukausittain, mutta muutos viikkolehdiksi tapahtuu asteittain 1960-luvun kuluessa. Tutkimusvuosina ilmestyi yhteensä 456 kappaletta naistenlehtiä. Näistä lehdistä suomalaisten naisten haastatteluja, joissa käsiteltiin koti- tai ansioäitiyttä, löytyy 172. Nämä haastattelut muodostavat tutkimuksen lähdeaineiston. Aineiston rajaaminen naisten haastatteluihin on perusteltua. Haastatteluja tutkimalla saadaan selville, mitä haastatellut naiset ovat kertoneet ja toisaalta sitä, mitä toimittajat halusivat artikkeleissa käsitellä. Aineisto on myös välttämätöntä rajata jollain tavalla, sillä ilman rajaamista lähdeaineistosta muodostuisi hallitsemattoman suuri kokonaisuus.

Naistenlehdet ovat yksi aikakauslehdistön¹⁹ osa-alue, joka nimensä mukaisesti on keskittynyt naisille ja naisista kirjoittamiseen. Naistenlehtien historia Suomessa ulottuu 1910-luvulle, jolloin ryhdyttiin julkaisemaan ensimmäisiä perhelehtiä. Varsinainen naistenlehdistö syntyi Suomessa 1920-luvulla, ja pian Suomessa ilmestyi useita naistenlehtiä.²⁰ 1940-luvulla, sotien jälkeisenä aikana, kilpailu naistenlehtien markkinoilla kiristyi, kun uusia lehtiä perustettiin aikaisempaa ahkerammin. Osa uusista tulokkaista ei kilpailussa pärjännyt, mutta myös uusia suursuosikkeja syntyi²¹.

Tommila erottaa toisistaan lehdistötutkimuksen ja lehdistöhistorian: lehdistötutkimuksen kohteena on Tommilan mukaan lehti, historian tutkimuksessa lehtikirjoitusten avulla pyritään selvittämään jotain oman aikansa ilmiötä. Lehdistölähteet ovat usein hyvin laajoja ja monipuolisia, ja siksi ne antavat laajan kokonaiskuvan ajastaan.²² Tässä tutkimuksessa

---

¹⁹ Aikakauslehti on tiettyyn alaan keskittyvä sanomalehteä harvemmin ilmestyvä säännöllinen julkaisu, joka on julkinen ja jatkuva. Suomessa aikakauslehdistön historia ulottuu 1800-luvun alkuun, jolloin aikakauslehdet alkoivat erottua sanomalehdistöstä. Uskonnolliset aikakauslehdet saavuttivat pysyvän aseman ensimmäisinä, ja 1800-luvun kuluessa aikakauslehdistö kasvoi kansan lukutaidon yleistyessä ja painotekniikan kehittyessä. Yhteiskunnan monipuolistuminen johti siihen, että juttuaiheita oli aikaisempaa enemmän, eikä sanomalehdissä voitu enää käsitellä kaikkia aiheita. (Tommila 1974a, 9; Tommila & Salokangas 1998, 88-96.)

²⁰ Tommila & Salokangas (1998), 227.

²¹ Esimerkiksi tutkimuksen lähteenä oleva Viuhka perustettiin vuonna 1945, ja sitä julkaistiin 1960-luvulle saakka. Myös Kuvastin syntyi 1940-luvulla, mutta sen suosio jäi vähäiseksi, ja lehti lopetettiin jo vuonna 1951. (Malmberg (1991), 211-212.)

²² Tommila (1974a), 11-12.

sovelletaan Tommilan näkemystä siten, että tarkoituksena on tutkia sitä maailmankuvaa, jota naistenlehdet välittivät, ei varsinaisesti naistenlehtiä. Tommila kirjoittaa tekstissään lähinnä sanomalehdistöstä, mutta samat asiat soveltuvat myös aikakauslehdistöön. Aikakauslehdistö on yleensä suunnattu tarkemmalle kohderyhmälle kuin sanomalehdistö, ja siten tutkimuskohteina olevat ihmiset on helpompi täsmentää aikakauslehtien avulla.

Tässä tutkimuksessa lähteinä käytettyjen naistenlehtien kohderyhmät olivat vaihtelevia, ja siitä johtuen lehdet ovat osittain hyvin erilaisia. Jokaisella toimituskunnalla oli oma tavoitteensa ja visionsa siitä, millaista lehteä he lukijoilleen haluavat tarjota. Laajan lähdeaineiston kautta on mahdollista päästä kattavasti käsiksi siihen, millaisia mielipiteitä naiset halusivat muille naisille välittää.

Kotiliesi ja Eeva ovat lähteistä perinteikkäimmät. Jo vuonna 1922 perustettu Kotiliesi (KL) linjasi alakseen toimia kotien naisten opastajana ja yhdistäjänä. Lehden ensimmäiseksi päätoimittajaksi valittiin Alli Wiherheimo, joka toimi tehtävässään aina 1960-luvulle saakka. Vuonna 1963 päätoimittajaksi valittiin Eila Jokela. Kohderyhmäkseen Kotiliesi määritteli järkevät, valistuneet ja vastuuntuntoiset naiset, ja naisten asema, perusarvot, perinteet ja kotitaloustyön kansantaloudellinen merkitys olivat jatkuvia aiheita Kotilieden sivuilla. Kotilieden tunnuslauseena 1960-luvulla oli ”Koti on yhteiskunnan sydän”.²³ Lehden suosio oli alusta lähtien suuri, ja vuonna 1957 levikki oli noin 200 000 kappaletta.

Eeva perustettiin vuonna 1933 kilpailijaksi suosituille Kotiliedelle. Eeva määritteli itsensä ”vanhanaikaisesta nimestä huolimatta ennen kaikkea uudenaikaiseksi”, ja lehden imago oli alusta lähtien elegantti ja hyvin korkeatasoinen. 1950-luvulle tultaessa Eeva oli muodostanut itselleen uskollisen tilaaja- ja lukijakunnan, ja päätoimittajana toimi edelleen vuonna 1933 aloittanut Lempi Torppa. Eeva keskittyi Kotiliedestä poiketen viihteellisyyteen ja seurapiireihin. Asioista kirjoitettiin kevyeen sävyyn, eikä vakavia aiheita haluttu korostaa. Tunnuslause oli ”nykyaikaisen naisen lehti”. Vuonna 1959 levikki oli noin

---

²³ Ks. esim. KL 1/55, 1; KL 1/65, 1.

100 000. Levikin huippuvuosi oli 1962 (133 290), mutta sen jälkeen levikki kääntyi tasaiseen laskuun. Vuonna 1964 päätoimittajaksi valittiin Maija Dahlgren.²⁴

Eeva sai uuden kilpailija vuonna 1936 perustetusta Hopeapeilistä. Hopeapeli (HP) julistautui ”naisten omaksi lehdeksi, joka kuvastaa kaikkea, mikä ajassa liikkuu naisten näkökulmasta tarkasteltuna”. 1950-luvulla kulttuurikysymyksiin keskittynyt lehti ajautui vaikeuksiin. Päätoimittajaksi valittiin Kirsti Keskinen (myöhemmin Lyytikäinen), joka uudisti lehden onnistuneesti. Uudistunut Hopeapeli ennakoii niitä muutoksia, jotka kaikki suomalaiset naistenlehdet kohtasivat 1960-luvulla: kansainväliset jutut ja ajankohtaiset reportaasit täyttivät Hopeapeilin sivut. Lehden linja jatkui samanlaisena 1960-luvulla, jolloin tarkoituksena linjattiin viihteellisyyden ja tiedon tasapaino. Vuodesta 1963 lehteä päätoimitti Leena Ilmari.²⁵

Vuonna 1945 perustettiin uusi naistenlehti Viuhka, jonka tunnuslause oli ”pirteä, valpas ja ennakkoluuloton kuin nykyajan nainen”. 1950-luvulla Viuhka kärsi vaikeuksista, mutta uusi nousu alkoi vuonna 1957 uuden kustantajan, Valiolehdet Oy:n myötä. Viuhka keskittyi kirjoittamaan järkeville ja nykyaikaisille naisille tasapainoisesti niin käytännön ohjeista, viihteestä kuin yhteiskunnallisista asioista. Poliitiikkaan lehti ei kuitenkaan puuttunut. 1960-luvun alussa lehden levikki oli n 40 000, mutta kääntyi sen jälkeen laskuun. Vuonna 1963 lehden nimi muutettiin muotoon ”Uusi Viuhka”. Päätoimittajana toimi Kerttu Vaartila ja kustantajana Valiolehdet Oy. Vuonna 1965 Viuhka yhdistettiin saman yhtiön Hopeapeilin kanssa.²⁶

Kuvastin ilmestyi vuosina 1949–1951, ja tituleerasi itsensä ”nuorten naisten lehdeksi”. Lehti ei sisällöltään poikennut muista aikansa naistenlehdistä, mutta oli verrattain suppea. Lehden sisältö muodostui haastatteluista, pukeutumisoheista ja

²⁴ Ks. esim. Eeva 1/55, 5; Eeva 1/65, 17; Malmberg (1991), 197-204, 221-231.

²⁵ Ks. esim. HP 1/55, 9; HP 1/65, 11; Malmberg (1991), 204-206, 219-232.

²⁶ Ks. esim. Viuhka 1/60, 3; Uusi Viuhka 1/65, 3; Malmberg (1991), 211-212.

kauneudenhoitovinkeistä. Lehteä kustansi Kustannus Fennia ja päätoimittajana toimi Helvi Parrukoski.²⁷

Me Naiset (MN) syntyi vuonna 1952. Tunnuslauseena oli ”nykyaikaisen naisen nykyaikainen lukemisto”. Lehti oli ulkonäöltään suuri ja värikäs, ja sisältö oli pääasiassa muotiin ja kauneudenhoitoon liittyvää. 1957 uudeksi kustantajaksi tuli Sanoma Oy:n tytäryhtiö Viikkosanomat Oy, ja aikaisemmin vaikeuksista kärsinyt lehti pääsi uuteen nousuun uuden päätoimittajan Leila Kallialan johdolla. Vuonna 1960 Me Naiset muutettiin Suomen ensimmäiseksi viikoittain ilmestyväksi naistenlehdiksi. Vaikka ulkoasu kärsikin viikoittaisesta aikataulusta, lehden suosio lähti nousuun. Kun levikki vuonna 1957 oli noin 36 000 kappaletta, vuonna 1963 päästiin huimaan 165 000. Uudeksi päätoimittajaksi valittiin vuonna 1961 Mary A. Wuorio, joka korosti etenkin lukijoiden tarpeita ja sitä, että lehteä tehtiin tavallisille naisille. Tavoitteena oli tarjota mahdollisimman laajalle lukijakunnalle käyvää ajanvietettä, viihtymystä ja hieman myös käytännön tietoutta.²⁸

Vuonna 1952 ilmestyi markkinoille myös Naisten Maailma (NM). Lehti oli sisällöltään kilpailijoidensa kaltainen sisältäen käänösjuttuja, kuninkaallisia, ulkomaalaisia näyttelijöitä ruokaa ja muotia. Kustantajana toimi Uusi Suomi, ja päätoimittajana toimi Raija Hurmerinta²⁹. Naisten Maailma ei kuitenkaan menestynyt kovenevilla naistenlehtimarkkinoilla, ja vuonna 1963 se yhdistettiin maineikkaaseen aikakauslehti Uuteen Kuvalehteen. 1950-luvun lopulla syntyi vielä yksi uusi naistenlehti, Monalisa (ML). Monalisa oli yhden naisen, Sirkka-Liisa Lähteenojan yritys, jota hän toimitti aluksi kotoa käsin. 1961 levikki oli 30 000 kappaletta, mutta nousi tasaisesti koko vuosikymmenen ajan. Monalisan tarkoitus oli kirjoittaa tavallisista asioista tavallisille naisille. Sisältö oli kuitenkin tyypillisen naistenlehden sisältö, mm. sisustusta, muotia ja juoruja. Myös yhteiskunnallisia asioita käsiteltiin jossain määrin, ja periaatteena oli, että kaikenlaiset näkemykset saivat lehdessä äänensä kuuluviin. Monalisa onnistui 1960-luvun kuluessa löytämään oman, joskin

---

²⁷ Ks. esim. Kuvastin 1/50, 3.

²⁸ Ks. esim. MN 1/65, 3; Malmberg (1991), 224, 234.

²⁹ Ks. esim. NM 1/55, 3.

melko pienen lukijakuntansa, joka oli lähinnä kaupunkilaisia työväestöön kuuluvia nuoria naisia.³⁰

1962 perustettu Jaana edusti 1960-luvun uudenlaisia naistenlehtiä. Tavoite oli tarjota ”loisteliaaseen asuun puettua viihdettä” ja perinteisesti naistenlehtiin kuuluneet arkielämän neuvot jätettiin kokonaan pois. Sisältö oli kaiken kaikkiaan kevyttä, ja lehdessä keskityttiin erityisesti kauniiden julkisuuden henkilöiden käsittelyyn. Jaanan päätoimittajaksi valittiin kaikkien aikojen ensimmäiseksi miespuoliseksi naistenlehden päätoimittajaksi Arvo Aallas. Jaanan tunnuslause oli ”toivelehti, valoisa, värikäs ja valloittava”. Lehti saavutti alusta lähtien suosiota ja löysi oman lukijakuntansa, ja levikki kasvoi tasaisesti koko vuosikymmenen ajan.³¹

Anna perustettiin vuonna 1963. Lehden tunnuslause oli ”Anna on ystävänne”. Lehti otti rohkeasti kantaa yhteiskunnallisiin asioihin, mutta kirjoitti myös perinteisistä naistenlehtien aiheista, kuten muodista ja kauneushoidosta. Annan päätoimittajana toimi Kirsti Lytykäinen ja kustantajana A-lehdet.³² Annan levikki nousi nopeasti, mutta vielä vuonna 1965 Annan levikki oli vaatimattomat 62 112. Annasta muotoutui kuitenkin yksi 1960-luvun suosituimmista naistenlehdistä Me Naisten, Jaanan ja Hopeapeilin rinnalle.³³

Naistenlehdet muistuttivat ulkoisesti hyvin paljon toisiaan. Kooltaan lehdet olivat noin A4 - kokoisia, hieman suurempia tai pienempiä. 1950-luvun alkupuoliskon lehdet olivat pääsääntöisesti sivukooltaan 1960-luvun lehtiä pienempiä. 1950-luvun artikkeleissa oli paljon tekstiä, ja kuvien määrä oli hyvin rajattua. Jos kuvia oli, ne olivat usein melko pieniä ja mustavalkoisia. 1960-luvun lehdissä kuvien koko suureni ja tekstin määrä väheni. Myös otsikkojen ja ingressien koko suureni ja ne erottuivat paremmin leipätekstistä 1960-luvun lehdissä.

³⁰ Ks. Esim. ML 1/60, 3; Malmberg (1991), 223-235.

³¹ Ks. esim. Jaana 1/65, 71; Malmberg (1991), 235-236.

³² Ks. esim. Anna 1/65, 7.

³³ Malmberg (1991), 238.

1950-luvun lehdille ominaista oli se, että jutut päätettiin useaan osaan eri puolille lehteä. Fonttikoko ja otsikko olivat pieniä eikä ingressiä ollut tai se ei erottunut ulkonäöllisesti muusta tekstistä. Useimmiten jutuissa ei ollut väliotsikoita ja teksti oli hyvin tiheää. Artikkelit olivat sanamäärältään lyhyitä, ja vaikka juttu jakaantui useille sivuille, yhdellä sivulla saattoi alkaa jopa neljä eri artikkelia, jolloin yhdelle artikkelille tilaa jäänyt paljon. Toimittajien nimiä ei välttämättä mainittu, tai jos mainittiin, ne olivat nimimerkkejä.

1960-luvulla ja varsinkin vuoden 1965 artikkelit olivat peräkkäisillä sivuilla. Otsikkojen koko ja erottuvuus oli suurempi, ja yleensä artikkelissa oli selkeästi erottuva ingressi, josta ilmeni se, mitä juttu käsitteli. 1960-luvulla artikkelien yhteydessä oli suurempia ja yhä useammin värillisiä kuvia. Kirjoitukset olivat myös sanamäärältään isompia kuin edellisellä vuosikymmenellä ilmestyneet kirjoitukset.

Haastattelujen lisäksi lehdissä kirjoitettiin paljon yleisluontoisia artikkeleita muodista ja kauneudenhoidosta. Lisäksi naistenlehdissä julkaistiin toimittajien eri puolilta maailmaa tekemiä reportaaseja ja käännösjuttuja. Ulkomaisista julkisuuden henkilöistä, etenkin näyttelijöistä ja kuninkaallisista kirjoitettiin usein, ja lisäksi useissa naistenlehdissä annettiin naisille ohjeita arjesta selviämiseen: ruokareseptit, siivousvinkit ja ompeluneuvot olivat yleisiä. Näiden juttutyyppeiden lisäksi naistenlehdissä oli useita erilaisia kysymys-vastaus-palstoja, joihin lukijat saivat lähettää kysymyksiään ja joihin ammattilaiset vastasivat lehden sivuilla.

1.3 Menetelmä

Tutkimusmenetelmänä käytetään laadullista sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perusmenetelmä, johon perustuvat useat eri nimityksillä kulkevat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät³⁴.

---

³⁴ Tuomi & Sarajärvi (2009), 91.

Laadullisen tutkimuksen analyysi voidaan jakaa neljään vaiheeseen. Ensimmäisenä tutkijan on päätettävä, mikä aineistossa kiinnostaa, ja tässä päätöksessä on pitäydyttävä. Toisessa vaiheessa aineisto käydään läpi, ja aineistosta erotellaan kiinnostuksen kohteena olevat asiat. Kaikki muu jätetään ulkopuolelle. Kiinnostuksen kohteena olevat asiat kootaan yhteen ja erotetaan muusta, ylimääräisestä aineistosta. Kolmannessa vaiheessa aineisto luokitellaan, teemoitetaan tai tyypitellään. Lopuksi kirjoitetaan yhteenveto.³⁵

Kaikkein yksinkertaisin tapa aineiston järjestämiseen on luokittelu, jolloin samaan ryhmään kuuluvat erotellaan muista ryhmistä. Teemoittelussa lähdetään liikkeelle luokittelusta, mutta painotetaan sitä, mitä kussakin luokassa on sanottu. Tyypittelyssä aineisto ryhmitellään eri tyyppeihin. Tällöin esimerkiksi teemojen sisältä etsitään tietyille näkemyksille yhteisiä ominaisuuksia, ja näistä näkemyksistä muodostetaan eräänlainen yleistys, tyyppiesimerkki.³⁶

Tämän tutkimuksen kiinnostuksen kohteena ovat koti- ja ansioäitiyttä koskevat puheenvuorot naisten lehdissä. Aineisto on kerätty selaamalla läpi kaikki suomalaisista naisista tehdyt haastattelut, joissa aiheesta puhutaan. Nämä tekstit luokiteltiin sen perusteella, oliko kyse koti- vai ansioäitiyttä puolustavasta puheenvuorosta. Sen jälkeen tekstit teemoiteltiin sen mukaan, millaisin argumentein haastateltu puolustaa omaa näkemystään. Lopuksi teemojen sisältä pyrittiin löytämään niin kotiäitiyttä kuin ansioäitiyttä edustavan naisen tyyppiesimerkki.

Sisällönanalyysi voidaan toteuttaa aineistolähtöisesti tai teorialähtöisesti, jolloin analyysi teoriaohjautuvaa tai teorialähtöistä. Aineistolähtöisen analyysin idea on, että kaikki havainnot lähtevät aineistosta eikä aikaisemmillä havainnoilla tai teorioilla ole vaikutusta analyysiin. Analyysiyksiköt valitaan aineistosta sen mukaan, mikä tutkimuksen tarkoitus ja kysymyksen asettelu on. Nämä analyysiyksiköt eivät ole etukäteen sovittuja tai harkittuja. Teoriaohjautuvassa analyysissä analyysi perustetaan tietyn teorian tai mallin pohjalle.

---

³⁵ Tuomi & Sarajärvi (2009), 92-94.

³⁶ Tuomi & Sarajärvi (2009), 92-94.

Tämä analyysitapa on yleensä luonnontieteellisen tutkimuksen perustana: tutkittava ilmiö määritellään jonkin jo tunnetun mukaisesti. Teoriasidonnainen analyysi puolestaan perustuu aikaisempiin teorioihin tai käsitteisiin. Aineiston luokittelu ja johtopäätökset voivat kuitenkin perustua aineistoon, vaikka taustalla onkin aikaisemman tutkimuksen tulokset.³⁷ Tässä tutkimuksessa analyysi on aineistolähtöistä, sillä analyysin taustalla ei ole teoriaa, johon analyysi selkeästi pohjautuisi.

Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella mielipiteitä, joita lehdet lukijoilleen välittivät. Naistenlehdet ovat joukkotiedotusvälineitä. Lehdillä on viesti, jota he haluavat lukijoille, viestien vastaanottajille välittää. Viestin perille meneminen edellyttää, että lukija on tiedotusvälineen ulottuvilla, että hän kohdistaa huomionsa lehden sisältöön, poimii monista viesteistä halutun, ja lopulta sen, että lukija ymmärtää viestin sisällön. Viestin perille menoa ja sen vaikutusta lukijoille on hyvin vaikea selvittää. Voidaan kuitenkin olettaa, että lehti kirjoittaa sellaisista asioista, joista lukijat haluavat lukea.³⁸ Näin voidaan myös olettaa, että lehtien sisältö kuvailee myös lukijoiden maailmankuvaa.

Tarkoituksena on kartoittaa nimenomaan naisten toisilleen välittämiä mielipiteitä ja ajatuksia, sillä naistenlehtien yleisesti ja myös lähteinä käytettyjen naistenlehtien toimittajakaarti on lähestulkoon kokonaan naisista koostuvaa. On kuitenkin huomioitava, että tutkimusaikana ensimmäistä kertaa suomalainen naistenlehti saa päätoimittajakseen miehen, kun vuonna 1962 Arvo Aallas nimitettiin Jaanan päätoimittajaksi. Myös lehtien omistajat olivat miehiä. Näiden seikkojen lehtien sisältöön on vaikeaa arvioida täysin pitävästi. Arvo Aallaan päätoimittajuus ei kuitenkaan näytä tutkimusaineiston perusteella muuttaneen Jaanan sisältöä silmiinpistävästi näkyvästi.

Kun lähteenä käytetään lehtiaineistoa, on huomioitava se, että artikkelit ja kirjoitukset ovat yksittäisten ihmisten tuotoksia. Tommilan mukaan on myös huomioitava lehtien mahdolliset mielipide- ja puoluesidonnaisuudet, pohdittava toimitustyön osuutta

---

³⁷ Tuomi & Sarajävi (2009), 95-100.

³⁸ Tommila (1974b), 32-33.

kirjoittelussa, uutisvälityksen seuraamista sekä teknisten valmiuksien vaikutusta lehden toimittamiseen.³⁹ Naisten haastattelut, heidän niissä kertomansa mielipiteet kertovat yhtäältä siitä, millaisia mielipiteitä naisilla koti- ja ansioäitiydestä oli. Toimitustyön merkitys lopullisessa artikkelissa voi kuitenkin olla hyvin suuri, ja lehdissä julkaistiin artikkeleita, jotka olivat yhdenmukaisia lehden linjan kanssa. Naistenlehtien kohdalla uutisvälityksen selvittäminen ei ole oleellista, mutta sen sijaan se, millä perusteella toimitus on juttuaiheet valinnut, on tärkeää. Monilla lähteinä olevista naistenlehdistä oli oma missionsa ja kohderyhmänsä: Kotiliesi oli perheenemäntien ja perhe-elämän äänenkannattaja, Viuhka keskittyi virkanaisiin, Me Naiset ”tavallisiin” ihmisiin. Käytännössä nämä painotukset eivät kuitenkaan juuri kirjoittelussa näy, vaan lehdet muistuttavat sisällöllisesti hyvin paljon toisiaan. Ainoastaan Kotilieden kohdalla voidaan sanoa, että perhe-elämää koskevia juttuja oli lehdessä muita naistenlehtiä enemmän, ja Viuhkan juttukohteet olivat hieman enemmän keskittyneet työssä käyviin naisiin. Naistenlehtien toimitukset olivat naisvaltaisia ja suurin osa päätoimittajista oli naisia, joten lehtien linjaukset kotiäiti-kysymyksessä olivat pääosin naisten tekemiä.

Myös haastateltujen naisten sanomisten motiivit ovat kyseenalaisia. Hyvin todennäköistä oli, että naiset sanoivat sen, mitä heidän oletettiin sanovan, eivätkä sitä, mikä heidän oikea mielipiteensä asiasta oli. Kun lähteinä käytetään naistenlehdissä julkaistuja naisten haastatteluja, päästään käsiksi siihen yleiseen mielipiteeseen, joka yhteiskunnassa ja etenkin naisten keskuudessa koti- ja ansioäitiydestä vallitsi. Sen sijaan ei voida varmasti sanoa, ovatko yksittäisten henkilöiden mielipiteet todella olleet kerrotunlaiset.

---

³⁹ Tommila (1974a), 12.

1.4 Aikaisempi tutkimus

Naisten asemasta yhteiskunnassa on etenkin viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana tehty suhteellisen paljon tutkimusta. Tutkimus on keskittynyt kartoittamaan tietyn ryhmän, kuten virkanaisten tai työläisten työolosuhteita.

Anne Ollila käsittelee teoksessaan ”Jalo velvollisuus: virkanaisena 1800-luvun lopun Suomessa”⁴⁰ virkanaisten elämää. Työläisnaisten historiaan perehdytään esimerkiksi Maria Lähteenmäen väitöskirjassa ”Mahdollisuuksien aika: Työläisnaiset ja yhteiskunnan muutos 1910–1930-luvun Suomessa”⁴¹ sekä Leena Laineen ja Pirjo Markkolan toimittamassa teoksessa ”Tuntematon työläisnainen”⁴². Naisten työssäkäyntiä yleisellä tasolla käsitellään esimerkiksi Marjatta Rahikaisen ja Tarja Räisänen toimittamassa teoksessa ”’Työllä ei oo kukkaan rikastunna’: naisten töitä ja toimeentulokeinoja 1800–1900 –luvun Suomessa”⁴³.

Lehdistön historiaa on koottu muutamaa yleisteokseen, joista laajin on 10-osainen Päiviö Tommilan päätoimittama Suomen lehdistön historia (1985–1992). Lisäksi on ilmestynyt muutamia suppeampia yleisesityksiä, kuten niin ikään Tommilan ja Raimo Salokankaan Sanomia kaikille: Suomen lehdistön historia (1998).

Naistenlehtien historiaa on tutkittu melko vähän. Suurin osa naistenlehtiä koskevasta tutkimuksesta käsittelee naistenlehtien naiskuva ja naistenlehtien merkitystä lukijoilleen. Maija Töyryn tutkimus ”Varhaiset naistenlehdet ja naisen elämän ristiriidat. Neuvotteluja lukijasopimuksesta”⁴⁴ käsittelee naistenlehtiä yhtenä journalismin muotona. Päiviö Könkään ”Kaunis nainen: Me Naiset -lehden muoti- ja kauneusihanteet vuosina 1965,

---

⁴⁰ Ollila (1998).

⁴¹ Lähteenmäki (1995).

⁴² Laine & Markkola (1989).

⁴³ Rahikainen & Räisänen (2001).

⁴⁴ Töyry (2005).

1975 ja 1988”⁴⁵ puolestaan tutkii Me Naisten muoti- ja kauneusihanteita sekä niissä tapahtuvia muutoksia 1960–1980-luvuilla. Jo vuonna 1971 Tampereen yliopiston tiedotusopin laitokselle tehty pro gradu – tutkielma ”Naisen rooli naistenlehdissä”⁴⁶ kartoitti naistenlehtien muodostamaa naiskuva.

Lisäksi muutamien kustantajien historia on koottu teoksiksi. Risto Karlssonin ”Kansikuva uusiksi. Kuusikymmentä vuotta elämää ja ihmisiä Yhtyneissä kuvalehdissä”⁴⁷ kartoittaa yleisluontoisesti Yhtyneiden kuvalehtien historiaa, ja mukana ovat myös yhtyneiden naistenlehdet. A-lehtitalon historia on koottu vuonna 2003 Juha Nummisen kirjoittamaan ”Tarina A-lehtitalosta” -teokseen⁴⁸.

2 NAISTENLEHTIEN ÄIDIT

2.1 Kotiäidin ja ansioäidin määritelmät

Tässä tutkimuksessa naiset on jaoteltu kolmeen ryhmään sen mukaisesti, käyvätkö he palkkatöissä vai eivät. Naiset, jotka eivät käy säännöllisessä palkkatyössä, ovat kotiäitejä. Kotiäidin määritelmä aikalaistutkimuksessa oli vaihteleva: esimerkiksi Auvinen laskee kotiäiteihin kuuluvaksi maatilalan emännät ja muiden lapsia kotonaan hoitavan naiset, kun taas Suviranta luottaa tutkimukseen osallistuneiden omaan määritelmään⁴⁹. Tässä tutkimuksessa kotiäiteihin on laskettu naiset, joiden pääasiallinen työskentelypaikka on koti: kodin hoitaminen, lapsista huolehtiminen ja miehen tarpeiden huomioiminen. Pääperiaatteena on, että kotiäiti on äiti, joka ei ole saanut merkittäviä tuloja kodin ulkopuolella tehdystä työstä. Kotiäitiyden yksi tärkeä elementti on äidin kodin sisäinen

---

⁴⁵ Köngäs (2004)

⁴⁶ Kaikkonen (1971).

⁴⁷ Karlsson (1996).

⁴⁸ Numminen (2003).

⁴⁹ Auvinen (1968), 120; Suviranta (1967), 42.

toiminta, ja esimerkiksi maatalon emännät toimivat kodin sisällä⁵⁰. Siksi myös tässä tutkimuksessa heidän katsotaan olevan kotiäitejä.

Lehtikirjoittelussa kotiäitiys oli tulkinnanvarainen käsite. Esimerkiksi eräs rouva, joka viettää talven kotona perheestään huolehtien, mutta työskentelee kesäisin muutaman kuukauden jakson lankakaupan apulaisena, piti itseään kotiäitinä⁵¹. Samoin monet taiteilijat eivät nähneet olleensa kirjailijoita vaan kotirouvia, ja heille taiteen tekeminen oli ennemminkin harrastus kuin ammatti⁵².

Koska lehtikirjoitusten perusteella ei pysty täydellisellä varmuudella sanomaan, millainen rooli äidillä perheen elättämisessä on, jaottelu kotiäiteihin ja ansioäiteihin perustuu ensisijaisesti siihen, mitä nainen itse sanoo olevansa. Sillä perusteella myös edellä mainitut lankakaupassa kesäisin työskentelevä rouva sekä osa taiteilijoista on laskettu kuuluvaksi kotiäiteihin. Tässäkin tapauksessa on huomioitava yhteiskunnan vaikutus: äitien oletettiin hoitavan perhettään kotona, ja siksi äiti voi mieluummin sanoa olevansa kotiäiti, vaikka todellisuudessa työskentelikin palkkatyössä. Jos äiti ensisijaisesti nimittää itseään äidiksi, ja kirjoituksesta ilmenee selkeästi äidin työn harrastelijamaisuus ja työskentely osaaikaisesti sivutoimisena, hänet on laskettu kuuluvaksi kotiäitien joukkoon.⁵³

Suurin osa tutkimuksessa mukana olevista naisista oli perheellisiä, mutta mukana oli myös muutamia naisia, joilla jälkikasvua ei vielä ollut. Nämä naiset olivat juuri naimisiin menneitä rouvia, joiden haastatteluista selkeästi ilmeni halu lasten saamiseen

---

⁵⁰ ”Koti” käsitetään tässä kohtaa laajasti kaikkeen kodin hoitoon liittyväksi kokonaisuudeksi, ja siten esimerkiksi maatalojen laajat pellot käsitetään kotiin kuuluviksi – erotuksensa fyysisestä, seinien rajaamasta ”kodista”.

⁵¹ Eeva 4/55, 30-31, 68, ”Ilman Kerttu-rouvaa ei olisi ”Tuntematonta Sotilasta”.

⁵² HP 7/60, 50-51, ”Kaksi nuorta nimeä”, ML 1/65, 12-13, ”Perheenemännän taiteellinen sisunnäyte; ML 12/65, 10-11, ”Kotirouva kirjoitti näytelmän”.

⁵³ Esimerkiksi näyttelijätär Liisa Nevalainen on lapsen syntymän jälkeen jättäytynyt pois teatterista, mutta tekee edelleen satunnaisia rooleja televisiossa ja elokuvissa (NM 11/60, 22-23, ”Rauhallinen perhe”). Samoin esimerkiksi käsikirjoittaja Else Mattilan ammatti on perheenemäntä, mutta sivutoimenaan hän on kirjoittanut televisiosarja Tuulentuvan (MN 20/65, 59-61, ”Aili-Korvan kirjaileva emäntä”).

lähitulevaisuudessa⁵⁴. Nämä rouvat ovat tutkimuksessa mukana siksi, että heidän avullaan voidaan selvittää avioliiton solmimisen merkitystä työssä käyntiin: jatkoivatko nuoret rouvat ansiootyössään avioliitosta huolimatta, vai tarkoittiko avioliiton solmiminen työstä luopumista. Selvyden vuoksi myös näitä rouvia nimitetään tutkimuksessa kotiäideiksi. Lapsettomat perheenemännät on huomioitu myös aikalaistutkimuksessa⁵⁵

Riitta Auvinen määrittelee ansioäidin tutkimuksessaan seuraavalla tavalla:

*”Ansiotyöaktiiviseksi, ansiotyötä tekeväksi lukeutuminen tässä tutkimuksessa edellyttää joko säännöllisessä kokopäivätyössä käyntiä tai vähintään kolmen tunnin pituista päivittäistä työntekoa. Ansiotyöaktiiviseksi ei kuitenkaan katsota äitejä, jotka pitävät omassa kodissaan vieraita lapsia päivähoitossa tai jotka toimivat maatalon emäntinä.”*⁵⁶

Ansiotyötä tekevien äitien ulkopuolelle hän jättää maatalon emännät sekä naiset, jotka hoitavat vieraiden lapsia kotonaan⁵⁷. Ansioäidin määritelmät vaihtelevat aikalaistutkimuksessa hyvin paljon. Sirkku Salomaa määrittelee ansiotyössä käyviksi naisiksi myös maatalojen emännät, jotka osallistuvat säännöllisesti maataloustöihin, kun taas Annikki Suvirannan tutkimus laskee ansioäideiksi myös kotona työskentelevät äidit lukuun ottamatta maatalojen emäntiä.⁵⁸

Tässä tutkimuksessa ansioäiti määritellään Auvisen esittämän määritelmän perusteella: ne äidit, jotka käyvät säännöllisessä kodin ulkopuolisessa työssä kokoaikaisesti tai osa-aikaisesti saadakseen työstä palkkaa tai voittoa, ovat ansioäitejä. Määritelmä on hieman

⁵⁴ Esim. MN 8/55, 10-11, ”Suomalainen tähti loistaa Tanskan taivaan alla”; KL 20/60, 1310-131, 1340, 1342, ”Opiskelija-avioliiton ihanuus ja kurjuus”.

⁵⁵ Esim Suviranta (1967), 39.

⁵⁶ Auvinen (1968), 120.

⁵⁷ Tässä tutkimuksessa Auvisen määritelmän mukainen ”vieraiden lasten kotona hoitaminen” käsitetään muutaman tunnin mittaiseksi jaksoksi, esimerkiksi palvelukseksi naapurin rouvalle. Perhepäivähoitajan ominaisuudessa tehty vieraiden lasten hoitaminen olisi työtä, josta nainen saisi palkkaa ulkopuoliselta ja tällöin nainen olisi lasketty ansioäidiksi. Aineistossa ei ole yhtään perhepäivähoitajaa, joten määritelmä ei aiheuttanut ongelmia.

⁵⁸ Salomaa (1956), 5; Suviranta (1967), 42.

ongelmallinen, sillä maatalojen emännät työskentelevät tilalla miestensä rinnalla, tekivät raskasta fyysistä työtä tilan laajoilla alueilla. Rajaus on kuitenkin toimiva silloin, jos ansiotyötä ajatellaan työnä, joka tapahtuu kodin piiriin kuuluvien töiden ulkopuolella ja josta saa palkkaa ulkopuoliselta työnantajalta. Suurin osa ansioäideistä työskenteli ulkopuolisen työnantajan alaisuudessa, ja ne muutamat yrittäjät, jotka aineistossa ovat mukana, hoitivat yritystään fyysisesti jossain muualla kuin kotona tai kodin välittömässä läheisyydessä.

Lehtikirjoitusten perusteella ei ole kuitenkaan mahdollista määritellä luotettavasti sitä, kuinka monta tuntia vuorokaudessa nainen työskentelee. Siitä syystä luokittelussa nojaututaan naisten omaan kertomukseen. Mikäli artikkelista käy ilmi, että nainen käy säännöllisessä ansiotyössä ympäri vuoden, hänet on laskettu kuuluvaksi ansioäitien joukkoon. Maatilan emännät on Auvisen määritelmän mukaisesti pääsääntöisesti jätetty tässä tutkimuksessa ansioäitien ulkopuolelle, ellei heillä ole emännyyden lisäksi muuta työtä, jonka perusteella heidän voidaan katsoa kuuluvan ansioäitien joukkoon. Maatalon emäntä ja opetusministeri Kerttu Saalasti sekä maatalon emäntä ja toinen maatalousministeri Marja Lahti ovat esimerkkejä naisista, jotka maatalon emännyydestään huolimatta on tässä tutkimuksessa laskettu ansioäiteihin kuuluviksi⁵⁹. Termi ”ansioäiti” on johdettu aikalaistutkimuksesta, jossa palkkatyössä käyviä äitejä yleisesti nimitettiin tällä nimikkeellä.

Ansioäidit on jaettu kahteen ryhmään. Ensimmäisen ryhmän muodostavat äidit, jotka työskentelevät käytännön syistä. Useimmiten työskentelyn syyt ovat taloudellisia. Näitä äitejä nimitetään tutkimuksessa työssä käyviksi äideiksi. Toisen ryhmän muodostavat uraäidit – äidit, jotka työskentelevät luodakseen uraa. Usein tämän ryhmän naisilla on korkea koulutus, ja he työskentelevät siksi, että haluavat – eivät siis esimerkiksi taloudellisen pakon takia.

---

⁵⁹ HP 7/55, 16-17, ”Suomalaisen naisen muotokuva”; Anna 29/65, 10-11, 19, ”Mäkelän emäntä ministerinä”.

Jaottelu työssä käyviin äiteihin ja uraäiteihin on suuntaa antava, eikä ryhmiin tule suhtautua tiukasti. Esimerkiksi taiteilijaäitien ryhmä on jaottelun kannalta hieman ongelmallinen, sillä joistakin artikkeleista on vaikea määrittää, ovatko taiteilijat intohimoisia itsensä toteuttajia – uraäitejä – vai silloin tällöin tauluja maalailevia tai omaksi huvikseen kirjoittavia perheen äitejä. Jos artikkelissa on mainittu, että äiti todella tekee uraa ja haluaa menestyä valitsemassaan ammatissa, hänet on laskettu kuuluvaksi uraäiteihin. Esimerkiksi taiteilija Essi Renvallin lapsi huomauttaa, että äidille on oltava ensimmäisellä sijalla taide ja koti tulee vasta toisena⁶⁰. Vastaavasti esimerkiksi Ansa Ikosta koskevassa haastattelussa jutun alku keskittyy näyttelijättären pitkän ja loisteliaan uran kertaamiseen, ja lopuksi mainitaan myös rouvan velvollisuudet perheenemäntänä⁶¹. Nämä äidit on luettu kuuluvaksi uraäitien joukkoon.

2.2 Aineistona olevat haastattelut

Aineistossa on yhteensä 172 haastattelua. Näistä haastatteluista kotiäitejä koskevia on 71 kappaletta, ansioäideistä kirjoitettuja 101. Ansioäideistä kirjoittelun yleisyys selittyy osittain sillä, että monet uraäideistä ovat julkisuuden henkilöitä juuri työnsä ja uransa takia – heitä on siis haastateltu nimenomaan siksi, että he ovat työssään menestyneitä. Työssä käyvistä äideistä kirjoitetut artikkelit puolestaan ovat suureksi osaksi niin kutsuttuja tavallisia kansalaisia, ja useimmiten haastattelun aihe on tavallinen arkielämä. Hyvin moni työssä käyviä äitejä koskevasta lehtijutuista keskittyy kodin ja työnteon yhdistämisen ongelmiin, kun uraäitejä on haastateltu enemmän naisen itsensä takia.

---

⁶⁰ MN 11/55, 6-7, "Autoileva taiteilija ja perheenäiti".

⁶¹ ML 12/65, 26-27, 42-44, "Ansa säteilee tarmoa".

Taulukko 1. Kotiäitien, työssä käyvien äitien ja uraäitien haastattelujen jakautuminen tutkimusvuosina.

	kotiäiti		työssä käyvä äiti		uraäiti		yhteensä	
1950	3	27 %	2	18 %	6	55 %	11	100 %
1955	28	50 %	16	29 %	12	21 %	56	100 %
1960	19	42 %	15	33 %	11	24 %	45	100 %
1965	21	35 %	14	23 %	25	42 %	60	100 %
yhteensä	71	41 %	47	27 %	54	31 %	172	100 %

Lähde: Kuvastin 1950; Kotiliesi 1950, 1955, 1960 & 1965; Eeva 1950, 1955, 1960 & 1965; Hopeapeili 1950, 1955, 1960 & 1965; Viuhka 1950, 1955 & 1960; Uusi Viuhka 1965; Me Naiset 1955, 1960 & 1965; Naisten maailma 1955 & 1960; Monalisa 1960 & 1965; Jaana 1965; Anna 1965.

Esimerkiksi Elina Haavio-Mannila on nimittänyt 1950-lukua kotiäitiyden kulta-ajaksi⁶². Tätä ei kuitenkaan naistenlehtien artikkelimääristä huomaa: vuoden 1950 haastatteluista vajaa kolmannes käsitteli kotiäitejä. Vuoteen 1955 tultaessa kotiäitien osuus ja tuolloin kotiäitejä koskevia artikkeleja oli aineistossa suhteessa eniten: puolet haastatteluista oli kotiäitejä, puolet ansioäitejä. Kotiäitien suhteellinen osuus laski vuosina 1960 ja 1965, mutta ei kuitenkaan vuoden 1950 tasolle.⁶³

Ansioäideistä kirjoitettuja artikkeleita on jokaisena tutkimusvuonna vähintään puolet kaikista haastatteluista. ”Kotiäitiyden kulta-aikana”, vuonna 1950, suurin osa haastatteluista on uraäitejä. Uraäitejä on enemmistö myös vuonna 1965 haastatteluista naisista. Niinä vuosina, jolloin enemmistö haastatteluista oli kotiäitejä, uraäitien osuus on pienin.⁶⁴

Vuosina 1950 ja 1955 kaikki naistenlehdet ilmestyivät kuukausittain. Ensimmäinen viikoittain ilmestynyt naistenlehti on Me Naiset ja vuonna 1965 kaikki lehdet lukuun

⁶² Haavio-Mannila (1984), 73.

⁶³ Ks. Taulukko 1.

⁶⁴ Ks. Taulukko 1.

ottamatta Kotilietä⁶⁵ ilmestyivät viikoittain. Vuonna 1965 lehtiä ilmestyi siis huomattavasti aikaisempia tutkimusvuosia enemmän, mutta artikkelimäärä nousee vain muutamilla. Koti- ja ansioäitiys eivät enää vuonna 1965 vaikuta olleen yhtä tärkeä asia naistenlehdissä, vaan juttujen ja haastattelujen teemat muuttuivat.

Aineistossa on eniten artikkeleita Me Naisista. Toiseksi yleisimmin artikkeleita on Kotiliedestä. Kuvastimesta on aineistossa vain yksi artikkeli⁶⁶.

Taulukko 2. Haastattelujen jakautuminen lehdittäin.

	kotiäidit		työssä käyvät äidit		uraäidit		yhteensä	
Kuvastin	1	100 %	0	0 %	0	0 %	1	100 %
Viuhka/Uusi Viuhka	6	30 %	9	45 %	5	25 %	20	100 %
Kotiliesi	17	57 %	7	23 %	6	20 %	30	100 %
Eeva	9	53 %	4	24 %	4	24 %	17	100 %
Hopeapeili	5	26 %	7	37 %	7	37 %	19	100 %
Me Naiset	20	49 %	9	22 %	12	29 %	41	100 %
Naisten maailma	2	25 %	2	25 %	4	50 %	8	100 %
Anna	4	24 %	5	29 %	8	47 %	17	100 %
Jaana	3	38 %	1	13 %	4	50 %	8	100 %
Monalisa	4	36 %	3	27 %	4	36 %	11	100 %
yhteensä	71	41 %	47	27 %	54	31 %	172	100 %

Lähde: Kuvastin 1950; Kotiliesi 1950, 1955, 1960 & 1965; Eeva 1950, 1955, 1960 & 1965; Hopeapeili 1950, 1955, 1960 & 1965; Viuhka 1950, 1955 & 1960; Uusi Viuhka 1965; Me Naiset 1955, 1960 & 1965; Naisten maailma 1955 & 1960; Monalisa 1960 & 1965; Jaana 1965; Anna 1965.

Suurin osa lehdistä kirjoitti ansioäideistä enemmän kuin kotiäideistä: ainoastaan Kuvastimen ainoa artikkeli kertoi kotiäidistä, sekä Eeva ja selkeimmin Kotiliesi julkaisivat

⁶⁵ Kotilieden ilmestymistiheys vuonna 1965 oli kaksi kertaa kuukaudessa.

⁶⁶ Ks. Taulukko 2.

enemmän kotiäitien kuin ansioäitien haastatteluja⁶⁷. Kotilieden profiiliin tämä sopi hyvin, olihan lehti julistautunut perheenemännyyden kannattajaksi. Eevaa puolestaan pidettiin jossain määrin elitistisenä naistenlehtenä, ja siihen konservatiivisuuden näkökulmaan kotiäitien enemmistö sopii hyvin. Sen sijaan Eeva määritteli itsensä myös ”uudenaikaiseksi”, minkä voidaan ajatella olevan kotiäitienemmistön vastaista. Suuri osa Eevassa ilmestyneistä kotiäitejä koskevista artikkeleista oli kotiäitiyttä ihannoivia: esimerkiksi vuonna 1955 ilmestynyt juttusarja ”Kuukauden onnenperhe” käsitteli perheitä, joissa äiti oli keskittynyt kodinhoitoon miehen elättäessä perheen⁶⁸. Vaikka näissä lehdissä kotiäideistä kirjoitettiin ansioäitejä enemmän, jakauma oli kuitenkin melko tasainen: Kotilieden 30 artikkelista 17 käsitteli kotiäitejä, Eevan kohdalla jakauma on yhdeksän artikkelia seitsemästätoista, ja Kuvastimen kohdalla ainoa tutkimuksessa mukana oleva artikkeli on kotiäitiyttä käsittelevä.

Kuvastimen ainoassa artikkelissa haastateltiin kotiäitiä, joka suhtautui asemaansa kotiäitinä kielteisesti. Haastattelun kohde oli erään kansanedustajan vaimo, joka totesi opintojensa jääneen kesken, kun hän meni naimisiin miehensä kanssa. Tämä tuntui harmittavan vaimoa, ja vanhemmalla iällä hän olikin suorittanut keskenjääneitä opintojaan. Kotiäitinä hän oli kuitenkin pysynyt, ja poliitikko-miehenkin mielestä järjestely oli ollut toimiva.⁶⁹ Kotiliedessä kotiäitiyttä pidettiin usein naisen elämäntehtävänä ja siitä kirjoitettiin myönteiseen sävyyn: kotiäitiydestä etsittiin hyviä puolia ja heidän jaksamistaan ja työtään kotona arvostettiin⁷⁰. Kuitenkin Kotiliedessä kotiäitiyttä käsiteltiin myös kriittisesti, kun esimerkiksi kotiäitien koulutus jäi usein puutteelliseksi⁷¹.

---

⁶⁷ Ks. Taulukko 2.

⁶⁸ Esim. Eeva 2/55, 20-21, 24, ”Helmikuun *onnenperhe* Suukkoja valssin tahdissa; Eeva 7/55, 10-11, 44, 46, ”*Kuukauden onnenperhe* Matti ja Kaarina rakastuivat portaissa”.

⁶⁹ Kuvastin 3/50, 4-5, 22, ”Politiikka ja perhe-elämä – ihanteellinen yhdistelmä Saukkosen kodissa”.

⁷⁰ Esim. KL 12/50, 420-421, ”Virkarouva ja kotirouva”; KL 5/60, 288-291, 325-326, ”Naiset rakentavat kotikaupunkia: Vilkaista Seinäjokea”; KL 13/62, 50-55, ”Emännän työ on elämänasenne”.

⁷¹ KL 6/60, 345-355, ”Mieheni on oppikoulun rehtori”. Ks. myös esim. KL 12/50, 420-421, ”Virkarouva ja kotirouva”; KL 7/65, 24-27, ”Tyydymme olemaan kotona”.

Etenkin Hopeapeili ja Anna sekä Viuhka/Uusi Viuhka sekä Naisten maailma näyttävät profiloituneen ansioäitiydestä huolehtiviksi⁷². Hopeapeilin yhdeksästätoista artikkelista neljätoista käsitteli ansioäitejä, Annan seitsemästätoista jutusta kolmetoista. Viuhkan artikkelimäärä on 20, joista 14 ansioäitejä käsittelevää, Naisten maailman vastaavat luvut ovat 8, joista kuusi ansioäideistä. Pääosin kotiäitiydestä kertovat artikkelit olivat kotiäitilydelle myönteisiä, kun ansioäitiyteen suhtauduttiin kriittisemmin. Kuitenkin ne lehdet, jotka ansioäitiydestä eniten kirjoittivat, pitivät äidin palkkatyössä käyntiä hyvänä asiana⁷³.

Anna ja Naisten maailma keskittyivät ansioäideistä kirjoittaessaan uraäiteihin: Annassa kahdeksan artikkelia, Naisten maailmassa neljä käsittelivät uraäitejä. Osa niin Annan kuin Naisten Maailmankin uraäitejä koskevista artikkeleista päättyi lopulta siihen, että uraäitiys oli lapsien kannalta arveluttavaa. Kuitenkin suurin osa lehtien artikkeleista oli uraäitiyttä tukevia.

Viuhka/Uusi Viuhka keskittyi taloudellisista syistä työskenteleviin, sillä kaikkiaan yhdeksän artikkelia yhdeksästätoista käsitteli taloudellisista syistä työskentelevää äitiä. Tämä sopi hyvin Viuhkan kohderyhmään, joka oli kaupunkien työläisnaiset. Hopeapeili käsitteli yhtä lailla työssä käyviä kuin uraäitejäkin. Viuhkan ja Hopeapeilin artikkelit olivat pääasiassa ansioäitiyttä tukevia.

Muiden lehtien jakaumat kotiäitejä ja uraäitejä käsittelevissä haastatteluissa ovat tasaiset, mutta ansioäideistä kirjoitettiin kuitenkin kotiäitejä enemmän: Me Naisissa jakauma oli kotiäidit 20 – ansioäidit 21, Jaanassa 3 – 5 ja Monalisassa 4 - 7. Näissä lehdissä ansioäitejä koskevat mielipiteet olivat hieman kriittisempiä, ja artikkelin sävy oli yleensä ansioäitiyttä jollain tasolla arvosteleva. Ansioäitiydestä kirjoitettiin, mutta siihen suhtauduttiin epäillen: jokin oli aina piessä tai joku oli onneton, kun äiti kävi työssä, ja kaikkien – niin äidin, lasten kuin miehenkin kannalta – parasta olisi ollut, jos äidillä ei olisi uraa ollut. Uraäitien

---

⁷² Ks. Taulukko 2.

⁷³ Ansioäideistä eniten kirjoittivat Hopeapeili, Naisten Maailma Anna ja Viuhka/Uusi Viuhka (Taulukko 2.)

mainittiin usein kärsineen kiireestä, olleen väsyneitä ja joutuneen tekemään valintoja uran ja perheen välillä: esimerkiksi menestynyt näyttelijä Heidi Krohn kertoi uran aiheuttavan hänen elämälleen väkisininkin vaikean ristiriidan⁷⁴.

Suurin osa lehdistä kirjoitti enemmän koti- kuin ansioäideistä. Yleensä kotiäitiydestä kirjoitettiin myönteisemmin, kun ansioäitiyteen saatettiin suhtautua hyvin kriittisesti. Kaiken kaikkiaan naistenlehdet vuosina 1950–1965 olivat kotiäitiyttä puoltavia, vaikka erilaisia mielipiteitäkin etenkin 1960-luvun puolella oli.

2.3 Kotiäideistä kirjoitetut artikkelit

1940-luvulla alkanut perhettä ihannoinut ilmapiiri jatkui Haavio-Mannilan mukaan koko 1950-luvun ajan⁷⁵. Naisten työssäkäynti yleistyi tutkimusaikana. Vuonna 1950 kaupunkien ja kauppaloiden naimisissa olevista naisista oli 31,6 prosenttia työelämässä, maaseudulla vastaava luku oli 8,3 prosenttia. Kymmenen vuotta myöhemmin työssäkäyviä vaimoja oli kaupungeissa 42,8 prosenttia ja maalla 14,3⁷⁶.

Kotiäitien suhteellinen osuus tutkimusaikana väheni, mutta kotiäitiyden puolesta puhuminen naistenlehtien sivuilla ei. Yleinen käsitys naistenlehtien sivuilla oli, ettei kotiäitiyttä arvostettu riittävästi, ja tämän epäkohdan korjaamiseksi tehtiin aktiivista työtä. Suurin osa artikkeleista, joissa haastateltiin kotiäitiä, antoi kotiäitiydestä myönteisen kuvan: kotiäidit kertovat olevansa onnellisia, artikkelien mukaan kotiäitien lapset olivat hyväkäytöksisiä, kodin puhtaita ja aviomiehet tyytyväisiä⁷⁷. Äidin paikka tuntui lehtien mukaan todella olevan kotona, ja siksi kotiäitien asemaa ja arvostusta olisi pitänyt parantaa.

⁷⁴ Jaana 2/65, 4-5, 49, "Lapset ovat kaikki kaikessa Heidi Krohnille". Myös esim. MN 3/55, 22-23, "Mirja Mane, Hollywoodin uusin löytö"; ML 6/60, 22-25, "Pääosissa Laura, Maikki ja Jussi Jurkka".

⁷⁵ Haavio-Mannila (1984), 73.

⁷⁶ Haavio-Mannila (1968), 173.

⁷⁷ Ks. esim. Viuhka 10/60, 20-21, 76, 5, "Olen oma johtajani"; Anna 50/65, 16-19, "; Anna 50/65, 16-19, "Roolijako Valkeakoskella.

Aineistossa on yhteensä 172 artikkelia. Näistä 71 artikkelissa haastattelun kohteena oli kotiäiti. Useimmin jutun aiheena oleva kotiäiti oli poliitikon, näyttelijän tai muun taiteilijan vaimo. Mukana oli myös naisia, jotka olivat julkisuudesta tuttuja esimerkiksi malli- tai näyttelijäuransa takia. Naimisiin mentyään he olivat jättäneet uransa ja keskittyivät perheestään huolehtimiseen. Haastattelun aiheena oli harvoin kotiäitiys itsessään, vaikka näitäkin haastatteluja aineistossa on.

Kuuluisien miesten vaimoja käsiteltiin haastatteluissa siten, kuin he itsekin olisivat olleet kuuluisia – pääosassa oli siis vaimo itsessään. Näissä artikkeleissa käsiteltiin kuitenkin lähes aina perheen työnjakoa ja vaimon roolia perheessä. Perinteistä kotiäitiyttä edustavia naisia haastateltiin aika ajoin, lähinnä Kotilieden sivuilla. Tällöin artikkelin tarkoituksena oli nimenomaan korostaa sitä, että perinteisiä, lapsilleen, kodilleen ja miehelleen omistautuneita kotiäitejä vielä löytyi, vaikka yleinen kehitys muulta näyttikin. Näissä kirjoituksissa huomioitiin myös se, että kaikki naiset eivät yksinkertaisesti halunneet uraa kodin ulkopuolella.

Vuoden 1950 kolmesta kotiäidistä kaksi oli tunnetun miehen vaimoja, ja kolmas tavallinen, elämäänsä tyytyväinen kotiäiti, jota haastateltiin kotiäitiyden takia. Tunnettujen miesten vaimot olivat kouluttautuneita: toinen sai opintonsa loppuun jo ennen avioliittoa, mutta jäi miehensä toivomuksen seurauksena kotiin, toisen opinnot jäivät kesken, mutta rouva suoritti filosofian kandidaatin tutkinnon loppuun aikuisiällä⁷⁸. Molemmat rouvat olivat hyvin tyytyväisiä kotiäidin elämäänsä, sillä pitkästyminen ei vaivannut tarmokkaan yhdistyselämään osallistumisen ja lukuisten miehen ammatin kautta tulevien edustustehtävien ansiosta.

Kolmas vuoden 1950 kotiäideistä oli tavallinen nainen. Kotiliesi vertaili vuonna 1950 ilmestyneessä artikkelissa kotiäidin ja virkaäidin elämien etuja ja haittoja. Artikkelin ote oli analyttinen ja tarkoituksena oli selvittää, mitä hyötyä yleistyvistä ansioäitiydestä

---

⁷⁸ Kuvastin 3/50, 4-5, 22, ”Politiikka ja perhe-elämä – ihanteellinen yhdistelmä Saukkosen kodissa”; Viuhka 12/50, 10-11, ”Näin me elämme”.

perheelle oli. Niin ansio- kuin kotiäitiydestäkin artikkelissa löydettiin paljon myönteisiä puolia. Lopputulos kuitenkin oli, että ansioäidin perhe joutui tekemään hyvin paljon myönnytyksiä, kun taas kotiäidin perhe oli joka suhteessa tyytyväinen elämäänsä⁷⁹. Kymmenen vuotta myöhemmin Kotiliesi kirjoitti entisestä virkaäidistä, nykyisestä kotiäidistä, joka oli tyytyväinen nykyiseen elämäänsä ilman työelämän paineita: nyt rouva oli oman itsensä johtaja, sai päättää ajankäytöstään itse eikä hänen tarvinnut jättää itkeviä lapsiaan hoitajalle ja kärsiä koko päivää huonosta omasta tunnosta⁸⁰.

Ne artikkelit, joissa kotiäitiä haastateltiin kotiäitiyden takia, suhtautuivat äidin kotona olemiseen hyvin myönteisesti. Kotiäitiydessä ei nähty huonoja puolia ollenkaan. Asemaansa tyytyväiset kotiäidit arvostelivat tyytymättömiä kotiäitejä: kyse oli heidän mielestään organisointikyvyn puutteesta tai yleisestä asenneongelmasta. Kun ajankäytön suunnitteli ja jakoi oikein, äiti ehti vallan mainiosti hoitaa kaikki kodin velvollisuudet ja lisäksi huolehtia omasta hyvinvoinnistaan. Joissakin kirjoituksissa annettiin käytännön neuvoja äideille siitä, kuinka kotityöt olisi helpointa järjestää: vihjeiksi annettiin töiden jakaminen naapurin rouvan kanssa, sunnuntain päivällisen valmistaminen ennakkoon jo lauantaina, ruokaostosten tekeminen yhdellä kerralla koko viikoksi ja pyykin pesun hoitaminen myös pesulassa⁸¹.

Yleisempää kuitenkin oli, että haastattelun aiheena oli aviopari, jonka mies oli kuuluisa. Kun haastattelun kohteena oli kuuluisan miehen vaimo, määriteltiin vaimo miehensä kautta: nainen esiteltiin miehen vaimona, vaikka jutun aihe olisikin ollut vaimo itsessään. Haastatteluissa keskityttiin vaimon persoonaan ja asemaan perheessä. Naisen tehtävänä oli yleensä oli lasten hoitaminen ja miehen tarpeista huolehtiminen. Jutuissa kuvailtiin lapsia: olivatko he somia, käyttäytyivätkö he hyvin. Myös kodin siisteyteen ja järjestykseen kiinnitettiin paljon huomiota: ”Jokainen pieni yksityiskohta ilmentää, että tässä kodissa on

⁷⁹ KL 12/50, 420-421, ”Virkarouva ja kotirouva”.

⁸⁰ KL 10/60, 20-21, 76, 5, ”Olen oma johtajani”.

⁸¹ NM 1/55, 14-15, ”Mitä teemme sunnuntaina?”; KL 10/60, 20-21, 76, 5, ”Olen oma johtajani”.

perheenemäntänä ihminen, jonka sydämessä on ensisijalla koti ja hänen mielenkiintonsa kohteena kodissa asuvien hyvinvointi”⁸².

Me Naisissa kirjoitettiin vuonna 1955 eri kaupunkien ja kuntien ”ensimmäisistä naisista”, kunnanjohtajien vaimoista⁸³. Nämä naiset olivat kaikki kotiäitejä, ja hyvin tyytyväisiä sellaisia. Myös toimittajat pitivät näitä äitejä ihanteellisina esikuvina kaupunkilaisille ja lukijoille:

*”Iisalmen ensimmäinen emäntä, rouva Aila-Liisa Korpijaakko, on kodin ihmisen sen parhaimmassa merkityksessä. Jokainen pienikin yksityiskohta ilmentää, että tässä kodissa on perheenemäntä ihminen, jonka sydämessä on ensi sijalla koti ja hänen mielenkiintonsa kohteena kodissa asuvien hyvinvointi.”*⁸⁴

Kotiliesi kirjoitti puolestaan vuonna 1960 eri ammattia edustavien miesten vaimoista. Myös tässä artikkelisarjassa äidit määriteltiin aviomiestensä kautta otsikkoja myöten, juttusarjan nimi kun oli ”Mieheni on...”⁸⁵.

Kun juttu oli kirjoitettu naisesta, joka aikaisemmin oli ollut tunnettu näyttelijä, mannekiini tai muuten tuttu julkisuudesta, keskityttiin jutussa vahvemmin siihen tosiseikkaan, että nykyisin tämä entinen tähti todella oli perheelleen omistautunut kotiäiti. Toimittajat suhtautuivat tähän ihailevasti: olivathan nämä rouvat osoittaneet asioiden tärkeysjärjestyksen uhratessaan loistelian uransa perheensä tähden. Mannekiinin työt kotiäidin askareisiin vaihtaneen Kaija Marvialan tyyppiset ”vanhanaikaiset kodin naiset” kävivät toimittajan mukaan yhä harvinaisemmiksi.⁸⁶

⁸² MN 8/55, 34-35, ”Iisalmen ensimmäinen nainen”. Myös esim. KL 3/60, 82-83, 125, ”Mieheni on rikospoliisi”; KL 7/65, 24-27, ”Tyydymme olemaan kotona”.

⁸³ Esim. MN 1/55, 34, ”Kokkolan ensimmäinen nainen”; MN 2/55, 34, ”Kajaanin ensimmäinen nainen”; MN 3/55, 58, Savonlinnan ensimmäinen nainen”.

⁸⁴ MN 8/55, 34-35, ”Iisalmen ensimmäinen nainen”.

⁸⁵ KL 6/60, 354-355, ”Mieheni on oppikoulun rehtori”; KL 13/60, 856-857, 886-887, ”Mieheni on arkkitehti”; KL 23/60, 1530-1531, 1557, ”Mieheni on liikelentäjä”.

⁸⁶ Anna 51-52/65, 38-39, ”Viihdyn kotirouvana, sanoo Kaija Marviala”. Myös esim. MN 8/55, 10-11. ”Suomalainen tähti loistaa Tanskan taivaalla”; ML 1/60, 4-5, 40, ”Yvonne perheenemäntänä”.

Vuonna 1955 kotiäitiyden syitä olivat edelleen lasten ja myös miehen hyvinvointi:

”Kirjailijan vaimo elää luomisen tuskat ja tunteet melkein samalla tavalla kuin kirjailijakin, tosin vieressä eläen, mutta tuntien ne kuitenkin, joka hermollaan myötäillen mukana. Hänen tehtävänä on pitää kodissa tasapaino yllä, pitää loitolla vieraat ja häiritsevät tekijät silloin, kun työn tahti on tiukimmillaan. Hän kannustaa kirjailijaa, nostattaa mielialaa, kun matalapaine vallitsee, hän keksii rentoutumiskeinoja, järjestää lepotaukoja, hoitaa käytännölliset asiat, kutsuu vieraat, kun näkee, että mies on keskustelutoverin tarpeessa, ehdottelee matkoja, jos huomaa, että työ vaatii perusteellisempaa taukoa.”⁸⁷

Myös vuoden 1955 kotirouvat sanovat olevansa kotirouvia omasta tahdostaan, ja tyytyväisiä asemaansa. Joukossa oli myös vuoden 1950 tapaan kotiäitiyden auvoisuutta korostavia artikkeleja, joissa äidit eivät työelämää kaivanneet vaan ovat hyvin tyytyväisiä kotiäitiyteen⁸⁸. Kuten viisi vuotta aikaisemmilla, myös useimmilla vuoden 1955 kotirouvilla oli kodin ulkopuolisia harrastuksia, erityisesti yhdistyselämä ja hyväntekeväisyys olivat näiden kotirouvien mieleen.

Vuonna 1960 suurin osa kotirouvista oli tavallisten perheiden kotiäitejä. Artikkelien sisältö oli kuitenkin hyvin samansuuntainen aikaisempien vuosien kanssa, naiset kertoivat perhe-elämästään ja arjesta selviämisestä. Vain yksi äiti osoitti tyytymättömyyttä kotiäidin osaansa, ja hänen suurin surunaiheensa oli se, että naimisiin menon jälkeen kesken jääneestä sairaanhoitajakoulusta ei ollut olemassa todistusta eikä hänellä ollut minkäänlaista ammattia, vaikka kotiäitinä osaamista oli karttunut monilta erilaisilta elämänaloilta⁸⁹. Kotiäitiys oli edelleen naisten unelma-ammatti, mutta nämä äidit saattoivat hyvällä omalla tunnolla suoda itselleen myös aikaa rentoutumiseen: suosittuja

⁸⁷ HP 9/55, 24-25, ”Myötä- ja vastoinkäymisissä”.

⁸⁸ Esim. MN 3/55, 58, ”Savonlinnan ensimmäinen nainen”; KL 17/55, 668-669, ”En vaihtaisi elämänosaani”; NM 1/55, 14-15, ”Mitä teemme sunnuntaina?”.

⁸⁹ KL 6/60, 354-355, ”Mieheni on oppikoulun rehtori”.

harrastuksia olivat muun muassa käsityökurssit, kielten opiskelu, martha-toiminta ja lukeminen⁹⁰.

Samoin kuin vuonna 1955, myös vuoden 1960 kotiäideissä oli kaksi naista, jotka olivat entisiä julkisuuden henkilöitä, mutta lopettaneet uransa ja ryhtyneet kotiäideiksi. Molemmat rouvat olivat hyvin tyytyväisiä nykyiseen elämäänsä, eivätkä tuntuneet kaipaavan takaisin julkisuuden valokeilaan. Entinen miss Suomi Yvonne de Bryun-Luhtala kertoi missi-aikansa olleen opettavaista aikaa, mutta hän sanoi, ettei voisi kuvitella palaavansa julkisuuteen kauneuskilpailuiden ja mannekiinin töiden merkeissä⁹¹. Näyttelijän työt kotiäidin rooliin vaihtanut Elina Pohjanpää-Siimes puolestaan ei osannut laittaa ruokaa ”eikä muutenkaan ole taloudellinen ihminen”, mutta oli kuitenkin hyvä äiti pienelle lapselleen eikä sanonut kaipaavansa takaisin näyttämölle⁹².

Erona aikaisempiin vuosiin on se, että vain kahdessa artikkelissa käsiteltiin kuuluisan miehen perhettä, jossa äiti oli kotona: kirjailija Mikko Kilven kirjailijavaimo Eeva oli ”vakaumuksellisesti sitä mieltä, että pienen lapsen äidin paikka on kotona⁹³”, ja arkkitehdin vaimon, rouva Järven tehtäväksi perheessä jäi ”hoitaa kaikki perheen käytännölliset asiat, sillä tullessaan kotiin mies tarvitsee ennen kaikkea rauhaa⁹⁴.”

Pääosin vuoden 1965 kotiäitiyttä koskevat artikkelit olivat sisällöltään aikaisempien vuosien kaltaisia. Kotiäidit kertoivat elämästään, kenties hieman päivittelivät sitä, miksi kotiäitiys ei kaikkia naisia houkutellut, ja ilmoittivat itse suoriutuvansa kotirouvan askareista helposti, joko apulaisen avulla tai ilman. Esimerkiksi raahelainen kotirouva hoiti iloisin mielin miehensä, neljä lasta, kaksi koira ja perheen 18-vuotiaan

---

⁹⁰ KL 2/60, 82-83, 125, ”Mieheni on rikospoliisi”; KL 23/60, 1530-1531, 1557, ”Mieheni on liikelentäjä”; MN 12/60, 15, ”Tällä viikolla Me Naiset vierailee Lappeenrannassa”; Viuhka 3/60, 32-33, ”Puheenaiheena moraalittomuus”.

⁹¹ ML 1/60, 4-5, 40, ”Yvonne perheenemäntänä”.

⁹² MN 13/60, 4-5, 47, ”Perhe Pohjanpää-Siimes Elinan silmin”.

⁹³ HP 7/60, 50-51, ”Kaksi nuorta nimeä”.

⁹⁴ KL 13/60, 856-857, 886-887, ”Mieheni on arkkitehti”.

lemmikkikilpikonna, ja kaikesta tästä huolimatta hän oli hyvin iloinen ja tarmokas, itsestään huolehtiva kotiäiti⁹⁵.

Kotiäideistä kertovien haastattelujen sisältö oli samansuuntaista koko tutkimusjakson ajan. Ainoa tapaus, jossa mieheen kerrottiin suoraan päättäneen kotiin jäämisestä naisen puolesta, oli vuodelta 1950. Naisten työssäkäynnin lisääntyminen näkyi artikkeleissa lähinnä siinä, että kotiäitiyden tulevaisuudesta oltiin huolissaan: ajan kuluessa lisääntyivät puheenvuorot, joissa tuotiin ilmi huoli perheiden ja lasten tulevaisuudesta. Vuonna 1965 pieniä askelia mielipideilmaston muuttumisesta oli näkyvissä: jotkut myönsivät, että äidin tehtävä ei välttämättä ollut kotona, vaan äiti voi hyvällä omalla tunnolla käydä palkkatöissä ja silloin tällöin hemmotella itseään. Kuitenkin nämä puheenvuorot olivat harvassa, ja suurin osa kotiäitejä koskevista artikkeleista keskittyi nimenomaan perinteisen kotiäitiyden puolustamiseen. Perinteisen kotiäitiyden katoamista pelättiin, ja suurin osa edelleen piti äidin läsnäoloa lapsille ja kenties koko yhteiskunnan toiminnalle elintärkeänä.

2.4 Ansioäideistä kirjoitetut artikkelit

Naisten palkkatyöläisyydestä alettiin puhua yhteiskunnallisena ongelmana vuosisadan ensimmäisten vuosikymmenien aikana.⁹⁶ Vuonna 1950 suurin osa suomalaisista (noin 75 %) asui maaseudulla.⁹⁷ Maaltamuutto oli vilkasta 1950–1960 -luvuilla, ja Suomi kaupungistui nopeasti⁹⁸. Kaupungistuminen vaikutti myös perhe-elämään ja perheiden toimeentuloon, ja ei ole ollenkaan yllättävää, että keskustelu naisten työssäkäynnistä vilkastui kaupungistumisen myötä. 1960-luvulle tultaessa ansioäitiys oli yleinen

---

⁹⁵ Eeva 9/65, 46-47, "Kotirouvana pikkukaupungissa". Myös esim. ML 1/65, 12-13, "Perheenäidin taiteellinen sisunnäyte"; KL 13/65, 20-23, "Näin elää helsinkiläinen suurperhe".

⁹⁶ Lähteenmäki (1995), 304-305.

⁹⁷ Apo (1999), 22-23.

⁹⁸ Vihavainen (2003), 851.

puheenaihe, mikä näkyi tutkimuksen yleistymisessä⁹⁹. Keskustelun vilkastuminen on yhteydessä myös naisasialiikkeen toiminnan vilkastumiseen.

Käsitys naisen ja miehen yhtäläisestä oikeudesta ja jopa velvollisuudesta elättää perhe yleistyi suomalaisessa yhteiskunnassa ja tutkimuksessa hiljalleen 1960-luvulla, mutta vielä 1950-luvulla lapsen kehityksen kannalta pidettiin hyvin tärkeänä sitä, että äiti oli kotona lapsiaan hoitamassa¹⁰⁰. Aikalaistutkimuksessa etsittiin syitä äitien kodin ulkopuoliseen työskentelyyn ja huolta aiheutti etenkin se, millainen vaikutus äidin työssäkäynnillä on lapsien kehitykselle. Myös lasten selviytymisestä muutoksen keskellä oltiin huolissaan.¹⁰¹ Vähitellen tutkimuksessa tultiin lopputulokseen, jonka mukaan palkkatyössä käyvine äitien syyllistäminen tulisi lopettaa ja sen sijaan olisi keskityttävä ongelmien, kuten lasten päivähoidon ratkaisemiseen¹⁰².

Yhteiskunnassa tapahtunut muutos oli huomioitu naistenlehdissä jo tutkimusajankohtana: äitien työssä käynti lisääntyi, ja yhä useampi lapsi vietti päivänsä jonkun muun kuin oman äitinsä hoidossa. Kenties muutos aiheutti hämmennystä ja pelkoa, kun perinteinen, totuttu malli isän ja äidin rooleista muuttui. Hämmennys näkyi myös naistenlehtien sivuilla: ei tiedetty, pitäisikö äitien ja naisten työssäkäyntiin suhtautua kannustavasti, vai olisiko sittenkin paikallaan huolehtia perheiden tulevaisuudesta muuttuvassa tilanteesta. Siksi myös naistenlehtien artikkelit suhtautuivat äitien työssäkäyntiin ja toisaalta kotiäitiyteen ristiriitaisesti – yhtäältä kotiäitien katsottiin ylläpitävän perinteitä, toimivan kuten kuuluikin, mutta toisaalta kotiäitiys ei sallinut naisten toteuttaa itseään ja piti naisen miehestään riippuvaisena.

Suurin osa ansioäideistä tuli haastatelluksi naistenlehdissä työnsä takia. Etenkin uraäideistä tehdyt haastattelut keskittyivät erityisesti naisen uraan, ja myös työssä käyvistä äideistä tehdyissä jutuissa työnteko kodin ulkopuolella oli yksi tärkeä käsiteltävä

---

⁹⁹ Ks. Suviranta (1967), Seppänen (1967) ja Auvinen (1968).

¹⁰⁰ Haavio-Mannila (1984), 78; Nousiainen (2006), 62.

¹⁰¹ Esim. Haavio-Mannila (1968), Auvinen (1968), (1968).

¹⁰² Haavio-Mannila (1968), 184.

asia. Tällöin myös perheen rooli äidin elämässä nousi esiin luonnollisena osana artikkelia: kuinka äiti selvisi työn, perheen ja kodinhoidon taakasta. Ansioäitien haastatteluja on aineistossa yhteensä 101, joista 47 on työssä käyvien äitien haastatteluja ja 54 uraäideistä kirjoitettuja juttuja.

Vuonna 1950 työssä käyvistä äideistä kirjoitettiin vain kahdessa artikkelissa. Näistä toinen kertoi tavallisesta perhe-elämästä¹⁰³, mutta toisessa keskityttiin perusteellisesti analysoimaan kotirouvan ja virkarouvan elämien etuja ja haittoja. Artikkelissa löydettiin hyviä piirteitä molemmista vaihtoehdoista. Työssä käyvän naisen mies kertoi vaimonsa työssäkäynnin syyksi taloudellisen tilanteen, mutta rouva itse näki hyötynä myös henkisen vireyden ja ammattitaidon ylläpitämisen. Ajan henkeen sopien virkaäiti kuitenkin myönsi, että kodinhoito olisi taloudellisempaa, mikäli äiti itse huolehtisi kodistaan. Mies toivoi vaimonsa voivan olla täysipäiväinen kotiäiti, mutta myönsi olevansa iloinen, ettei hänen rouvansa ollut pelkkä ”tiskiriepu ja komentorouva”¹⁰⁴.

Vuonna 1950 uranaisten joukko koostui tasaisesti niin liike-elämän palveluksessa olevista naisista, poliitikoista kuin tiedenäisistakin. Vaikka jokainen nainen oli tyytyväinen uraansa, perhettä ei artikkeleissa unohdettu: perhe nousi esiin useimmissa artikkeleissa, ja viestinä oli, että urasta huolimatta perhe tuli naisten elämässä aina ensin¹⁰⁵. Viisi vuotta myöhemmin, vuonna 1955, äitien uran luominen arvelutti edelleen: olisiko lapsille ja kodille sittenkin parempi, että äiti olisi kotona? Miesten ja muun perheen suhtautumista äidin työssäkäyntiin sivuttiin useissa kirjoituksissa: yleisin näkemys asiaan oli, että toki perhe mieluummin haluaisi äidin olevan kotona, mutta he olivat kuitenkin hyväksyneen asioiden laidan ja hoitivat tätä nykyä oman osuutensa esimerkiksi kotitöistä mukisematta¹⁰⁶.

¹⁰³ Viuhka 11/50, 10-11, ”Näin me elämme”.

¹⁰⁴ KL 12/50, 420-421, ”Virkarouva ja kotirouva”.

¹⁰⁵ Esim. KL 13/50, 451, ”Ella Kinnunen 60-vuotias 3.8.50”.; KL 17/50, 556-557, 574, ”Tunnettuja naisia – Elsa Haavio”.

¹⁰⁶ Esim. NM 7/55, 3, ”Voimistelunopettaja”; Viuhka 6/55, 16-17, ”Tämän päivän nuori nainen”; MN 11/55, 6-7, ”Autoileva taiteilija ja perheenäiti”.

Vuonna 1955 haastateltujen työssäkävien äitien määrä nousi¹⁰⁷. Äidin työssä käynnin vaikutuksista lapseen huolehdittiin edelleen. Etenkin Kotiliedessä pohdittiin siitä, kuinka yhteys lapseen säilyisi hyvänä äidin työssäkäynnistä huolimatta. Myös lastenhoito-ongelmat puhuttivat.¹⁰⁸

Suurin osa artikkeleista näki perheenäidin työssäkäynnin ongelmallisena ja yhtenä seurauksena monimutkaistuvasta yhteiskunnasta:

”Entiseen hyvään aikaan, kuten tavataan sanoa, ei sen suuremmin tunnettu perheenäitien ansiotyöpulmaa, koska perheen talouden järjestely vakaiden olojen vuoksi oli yksinkertaista: Perheenpään tulot riittivät menoihin, ylijäämääkin voitiin todeta eikä mitään ylimääräisiä ponnistuksia, ainakaan perheenäidin kustannuksella, tarvittu ”¹⁰⁹.

Vaikka kirjoittelu työssä käyvistä naisista hieman yleistyikin, eivät asenteet työssä käyntiä kohtaan olleet myönteiset. Päinvastoin, äidin työssäkäynnin nähtiin aiheuttavan ongelmia perhe-elämälle ja lapsien kasvamiselle.

Ensimmäisen kerran vuonna 1955 esiintyi mielipiteitä, joissa naisen elämäntehtävän nähtiin olevan jokin muu kuin äitiys ja kodinhoito. Konttoripäällikkönä toimiva rouva totesi näin: ”-Olen jo päässyt irti siitä nuorten rouvien tavanomaisesta käsityksestä, että ainoa tärkeä asia maailmassa on pölyjen pyyhkiminen.”¹¹⁰ Erään menestyvän taiteilijaäidin lapsi puolestaan sanoi olevan oikein, että hänen äidilleen taide oli ensimmäisellä sijalla, ja perhe ja koti seurasivat tärkeysjärjestyksessä uraa¹¹¹. Nämä lausunnot olivat hyvin poikkeavia koko tarkastelujaksolla, sillä hyvin harvoin myönnettiin, että äiti saisi laittaa työnsä perheen edelle.

¹⁰⁷ Ks. Taulukko 1.

¹⁰⁸ Esim. KL 5/55, 180-181, 198, ”Äiti kotona vai lapset poissa?”; KL 15/55, 668-669, ”En vaihtaisi elämänsaani”;

¹⁰⁹ Viuhka 6/55, 24-25, ”Työyön perheenäiti”.

¹¹⁰ NM 12/55, 3, ”Perheenemäntä – konttoripäällikkö”.

¹¹¹ MN 11/55, 6-7, ”Autoileva taiteilija ja perheenäiti”.

Edelleen vuonna 1960 asenteet äidin työssäkäyntiä kohtaan olivat enemmän kielteiset kuin myönteiset. Salon lastentarhassa kokopäiväosastoja kirjoitettiin olevan puolipäiväosastoja enemmän, mitä ei pidetty suotavana¹¹², ja erään sotilaan rouva myönsi itse, että perheelle olisi parempi, jos äiti ei kävisi ansiotyössä. Rahan – ja luksustarvikkeiden – takia myös äidin työssäkäynti on tarpeellista.¹¹³

Sen sijaan vuonna 1965 asenteissa tapahtui selkeä muutos aikaisempaan verrattuna. Edelleenkin osasta kirjoituksia paistoi läpi asenne, jonka mukaan äidin paikka oli kotona, mutta nyt äitien työssäkäyntiä katsottiin aikaisempaa käytännöllisemmästä ja myönteisemmästä näkökulmasta. Sellaisen työn, jota voi suorittaa kotona, katsottiin olevan oikein sopivaa perheelliselle¹¹⁴. Naiset suunnittelivat ja järjestelivät työntekoaan perheen mukaan, ja tavoite oli, ettei perhe-elämä kärsinyt äidin työssäkäynnistä. Monet työssäkäyvät äidit sanoivat pitävänsä työssäkäynnistä – raja työssä käyvien äitien ja uraäitien välillä hämärtyy. Monet äidit kävivät ensisijaisesti työssä taloudellisen hyödyn takia, mutta taloudellisen hyödyn lisäksi työssä käynnistä sanottiin olevan muutakin hyötyä: henkinen virkeys, ammattitaidon ylläpitäminen, sosiaaliset suhteet. Siltikin tavoitteena oli, että koti oli ensisijalla, ja työnteko tuli tärkeysjärjestyksessä toisena¹¹⁵

Uraäitejä koskevien juttujen sisältö ei 1960-luvulla juuri aikaisemmista vuosista poikennut: koti tuntui olevan uranaisillekin se tärkein¹¹⁶. Kuitenkin vuonna 1965 jutuissa alkoi yhä useammin ilmetä myös hieman poikkeavia mielipiteitä: esimerkiksi suosittu kirjailija kertoi ainoan toiveensa olevan se, että voisi lopettaa kotitöiden tekemisen¹¹⁷. Naistenlehtien välittämät mielipiteet olivat muuttumassa, mutta uraäidillekin tärkeintä oli edelleen

¹¹² KL 11/60, 734-737, 768-769, ”Naiset rakentavat kotikaupunkia: Valveutunutta Saloa”.

¹¹³ KL 1/60, 16-19, 56, ”Naiset rakentavat kotikaupunkia: Vireätä Kouvolaa”.

¹¹⁴ Esim. Anna 45/65, 10-13, ”Kartanonrouva ja hänen kutomonsa”; Anna 16/65, 10-15, 49, ”Mervi Järventaus”; ML 5/65, 20-23, ”Valloittavat ruusut”.

¹¹⁵ Esim. Jaana 4/65, 24-25, 68-69, ”Pieksämäen livin’dollit”; ML 5/65, 30-31, 46, ”Haluan olla ennen muuta äiti”.

¹¹⁶ Esim. NM11/60, 22-23, ”Rauhallinen perhe”; Mn 12/60, 6-7, 33, ”Tieteen ja taiteen tuttavuuksia”; Jaana 2/65, 4-5, 49, ”Lapset ovat kaikki kaiksessa Heidi Krohnille”; Eeva 2/65, 34-36, ”Koti duurisoinnuin”.

¹¹⁷ Anna 3/65, 26-27, 51, ”Älä missään tapauksessa”.

vuonna 1965 perheen hyvinvointi. Uravalintaa perusteltiin ja puolusteltiin, ja lehtijutuissa uraäidit vanhoivat, että aikaa jäi myös perheelle – tosin aina ei toivotun paljon.

2.5 Haastateltujen äitien perhetausta

Tässä tutkimuksessa haastatellut naiset on jaettu kolmeen ryhmään sen mukaan, minkä ikäisiä lapsia perheessä on¹¹⁸. Ensimmäinen ryhmä on nuoret parit. Tähän ryhmään kuuluvat naiset ovat äskettäin avioituneita mutta joilla ei vielä ole lapsia. Lapsien saaminen ja tulevaisuus äitinä on kuitenkin ollut esillä näiden naisten haastattelussa, joten voidaan perustellusti olettaa, että naiset tulevat samaan lapsia lähivuosina. Nuoria pareja on aineistossa vähän, yhteensä seitsemän naista.

Toinen ryhmä on pienten lasten äidit. Pienten lasten äiteihin lasketaan kaikki naiset, joilla on kasvuikäisiä, päivähoitoa vaativia lapsia. Käytännössä pienten lasten äitien lapset ovat kaiken ikäisiä vastasyntyneistä teini-ikäisiin. Aikuisten lasten äiteihin kuuluvat naiset, joiden lapset ovat kasvaneet aikuisiksi eivätkä siten tarvitse äidin hoitoa.

---

¹¹⁸ Yhteensä naisia, joiden perhetausta on voitu haastattelun perusteella selvittää, on 143 henkilöä. Tämä määrä on vähemmän kuin artikkelien kokonaismäärä johtuen siitä, että kaikkien haastateltujen kohdalla perhetaustaa ja lasten ikää ei ole voitu varmasti päätellä. Pohdittaessa perheen vaikutusta naisten työssä käyntiin nämä naiset, joiden lasten ikää ei ole voitu luotettavasti päätellä, on jätetty aineistosta pois. Lisäksi kokonaisaineistossa on mukana muutamia artikkeleja, jotka käsittelevät koti- tai ansioäitiyttä yleisellä tasolla. Myös tällaiset artikkelit on jätetty perhetaustaa kartoittaessa pois.

Taulukko 3. Kotiäitien, työssä käyvien äitien ja uraäitien jakautuminen lasten iän perusteella.

	nuoripari		pienien lasten äiti		aikuisten lasten äiti		yhteensä	
kotiäiti	3	5 %	44	71 %	15	24 %	62	100 %
työssä käyvä	1	3 %	32	84 %	5	13 %	38	100 %
uraäiti	3	7 %	31	72 %	9	21 %	43	100 %
yhteensä	7	5 %	107	75 %	29	20 %	143	100 %

Lähde: Kuvastin 1950; Kotiliesi 1950, 1955, 1960 & 1965; Eeva 1950, 1955, 1960 & 1965; Hopeapeili 1950, 1955, 1960 & 1965; Viuhka 1950, 1955 & 1960; Uusi Viuhka 1965; Me Naiset 1955, 1960 & 1965; Naisten maailma 1955 & 1960; Monalisa 1960 & 1965; Jaana 1965; Anna 1965.

Enemmistö kotiäideistä oli pienten lasten äitejä. Seuraavaksi eniten kotiäideissä oli aikuisten lasten äitejä, vähiten juuri naimisiin menneitä¹¹⁹. Suurin osa kotiäideistä on siis pienten, kasvuikäisten lasten äitejä, mikä ei ole yllättävää. Pienten lasten äitejä on aineistossa eniten, ja he ovat myös perinteisiä kotiäitejä – päällimmäinen kotiäiteyden tarkoitushan naistenlehtien perusteella oli lasten kasvattaminen ja heistä huolehtiminen.

¹¹⁹ Ks. Taulukko 3.

Taulukko 4. Nuorten parien, pienten lasten äitien ja aikuisten äitien jakautuminen kotiäiteihin, työssä käyviin äiteihin ja uraäiteihin.

	kotiäiti		työssä käyvä äiti		uraäiti		yhteensä	
nuoripari	3	43 %	1	14 %	3	43 %	7	100 %
pienien lasten äiti	44	41 %	32	30 %	31	29 %	107	100 %
aikuisten lasten äiti	15	52 %	5	17 %	9	31 %	29	100 %
yhteensä	62	43 %	38	27 %	43	30 %	143	100 %

Lähde: Kuvastin 1950; Kotiliesi 1950, 1955, 1960 & 1965; Eeva 1950, 1955, 1960 & 1965; Hopeapeili 1950, 1955, 1960 & 1965; Viuhka 1950, 1955 & 1960; Uusi Viuhka 1965; Me Naiset 1955, 1960 & 1965; Naisten maailma 1955 & 1960; Monalisa 1960 & 1965; Jaana 1965; Anna 1965.

Kun jakautumaa tarkastellaan toisin päin, esiin nousee mielenkiintoinen seikka: yli puolet aikuisten lasten äideistä on edelleen kotirouvana, vaikka lapset eivät aktiivista hoitoa kaipaakaan¹²⁰. Lapset ovat jo aikuistuneet ja muuttaneet kotoa pois, mutta äiti on edelleen kotirouvana. Todennäköisesti rouvat ovat olleet kotiäitinä koko aikuisikänsä, eivätkä halua enää palata työelämään, vaikka se käytännössä mahdollista olisikin. Monesti kuitenkin oletettiin, että äiti hoitaa lapsia kotona näiden ollessa pieniä ja palaa työelämään lasten kasvettua vanhemmiksi. Näin ei kuitenkaan näytä naistenlehtien haastateltujen joukossa käyneen, vaan aikuisten lasten äideistä yli puolet eli kotirouvinä.

Suurin osa ansioäideistä oli pienten lasten äitejä. Pienten lasten äitejä oli enemmistö niin työssä käyvien äitien kuin uraäitien joukossa.¹²¹ Kun tarkastellaan nuorten parien joukkoa, huomataan, että vain yksi nainen kävi työssä taloudellisista syistä¹²². Tämä oli hieman yllättävää, sillä olisi yksinkertaista olettaa, että nuoret naiset, jotka vasta olivat perhettä perustamassa ja siten tarvitsevat rahaa kodin hankintaan ja sisustamiseen, kävisivät ansiotyössä nimenomaan taloudellisista syistä. Näin ei kuitenkin näytä olleen, vaan

¹²⁰ Ks. Taulukko 4.

¹²¹ Ks. Taulukko 3.

¹²² Ks. Taulukko 3.

nuorten parien naiset jakautuivat pääasiassa kotirouviin ja uranaisiin. Ne nuoret naiset, joita naistenlehdissä haastateltiin, olivat joko olleet varakkaissa naimisissa, jolloin heillä oli ollut varaa jäädä kotiin, tai uraa luovia naisia, joille kotiin jääminen ei ole ollut mielekäs vaihtoehto. Toki tulokseen vaikuttaa todennäköisesti se, että tavalliset naiset eivät ole lukijoille yhtä kiinnostavia, ja taloudellisista syistä työskenteleviä vasta naimisiin menneitä naisia aineistossa on hyvin vähän.

Huomion arvoista on myös se, että yli puolet pienten lasten äideistä työskenteli kodin ulkopuolella¹²³. Tämä ei tue käsitystä yleistä siitä, että äidit yleisesti jäivät hoitamaan jälkikasvuun kotiin. Pikemminkin näyttää siltä, että naiset työskentelivät huolimatta perheestään, tai joissain tapauksissa perheen, eli taloudellisen tarpeen pakottamana. 32 äitiä sanoi käyvänsä työssä taloudellisista syistä, 31 lapsiperheen äitiä teki uraa. Lapsiperheiden menot olivat suuret, ja kenties siitä syystä lapsiperheiden äideistä melko usea joutui työskentelemään taloudellisista syistä. Uraäidit puolestaan olivat parhaassa työiässä, minkä takia uraa oli tehtävä lapsista huolimatta. Tätä tukee myös aikaisempi tutkimus: suomalaiset aviovaimot jatkoivat työntekoa avioliitostaan huolimatta¹²⁴.

3 KOTIÄIDIT

3.1 Kotiäitiyden arvostus ja kotiäitiys

”Olen kotirouva, sellainen paljon parjattu. Eikö olekin yleinen semmoinen käsitys, että kotirouva on tyytymätön, mariseva, tyhmä otus, joka kuljeskelee linttaan menneissä tohveleissa ja tukka kampaamattomana, joka aina valittelee kiireitään eikä osaa keskustella muusta kuin kaakkuresepteistä ja

---

¹²³ Ks. Taulukko 4.

¹²⁴ Ks. esim. Rahikainen (2001), 32.

lasten hampaista. Minä en ainakaan ole tyytymätön, ja tohvelinikin ovat aivan hyvässä kunnossa. Sitä paitsi kampaan tukkanikin säännöllisesti ja huolellisesti. Kyllähän minullakin paljon puuhaa on – juuri tarpeeksi, muttei läheskään niin paljon kuin siihen aikaan, jolloin olin virkarouva.”¹²⁵

Puheenvuoroon tiivistyy näkemys, joka naistenlehdissä vallitsi koko tutkimusjakson ajan. Naistenlehtien haastattelujen perusteella kotiäidit arvostivat äitiyttä. Etenkin pienten lasten äidit katsoivat velvollisuudekseen hoitaa lapsiaan kotona, ja tätä pidettiin luonnollisena¹²⁶. Äidin kotona olemisen todettiin tekevän ”kodista kodin”, ja äitiyttä pidettiin naisen ”erikoistehtävänä”, johon naisen tuli valmistautua koko nuoruutensa ajan¹²⁷. Esimerkiksi Rouva Armi Valleala tiesi, kuinka suuri merkitys äidin kotona olemisella lasten kehitykselle oli, sillä hän oli valmistunut lastentarhaopettajaksi ennen avioliittonsa solmimista. Rouva Valleala olikin eräänlainen kotiäidin malliesimerkki: ennen avioliittoaan hän oli valmistautunut äitiyden haasteisiin opiskelemalla lasten hoitoa, ja avioliiton solmimisen jälkeen hän jättäytyi työelämästä hoitaakseen kotia ja perhettään.¹²⁸

Naistenlehtien perusteella naisen elämän tärkeimpiä tavoitteita olivat avioliiton solmiminen ja lasten saaminen. Naimisiin päästiin, ei menty. Mikäli nainen ei päässyt naimisiin, oli asia pohdinnan ja ihmettelyn kohteena. Eeva -lehti toteutti vuonna 1950 kiertokirjekyselyn, jonka avulla pyrittiin selvittämään syitä sille, miksi jotkut naiset olivat jääneet naimattomiksi. Asiaa pidettiin hieman nolona, ja siksi naiset eivät esiintyneet kyselystä tehdyssä kirjoituksessa omilla nimillään.

Kyselyyn vastannut ”neiti D” kertoi tuntevansa tuottaneen pettymyksen vanhemmilleen: vaikka hän lähestyi jo neljäkymmentä ikävuotta, hän ei ollut päässyt naimisiin. Neiti D oli

¹²⁵ Viuhka 10/60, 20-21, 76, 5, ”Olen oma johtajani”.

¹²⁶ Ks. esim. MN 4/55, 20, ”Joensuun ensimmäinen nainen”; MN 5/55, 25, ”Heinolan ensimmäinen nainen”; KL 5/55, 180-181, 198, ”Äiti kotona vai lapset poissa?”.

¹²⁷ MN 6/55, 16, ”Haminan ensimmäinen nainen”; KL 16/60, 1014-1015, 1040, ”Naisen erikoistehtävään valmistautumassa”. Ks. myös esim. Anna 1/65, 8-13, ”Ruotsalainen nainen Suomalainen nainen”, Anna 50/65, 16-19, ”Roolijako Valkeakoskella”.

¹²⁸ MN 6/55, 16, ”Haminan ensimmäinen nainen”

omien sanojensa mukaan kasvatettu naimisiinmenoa varten, ja oli myös itse hyvin pettynyt ja surullinen, kun tämä tavoite ei ole toteutunut: ”Minua paljon rumemmat tyttötoverit saivat itselleen aviomiehen, ja minä vain kuljen vanhanpiian kirjoissa suureksi suruksi vanhemmilleni.” Neiti D oli tutkiskellut itseään, ja löytänyt syyän huonoon onneensa naimamarkkinoilla: ”Olen ollut aivan liian innokas menemään naimisiin. Jokainen uusi miestuttavani merkitsi minulle mahdollista kandidaattia.”¹²⁹

Kodista huolehtimisen ja lastenhoidon mainittiin usein vievän suuren osan kotiäidin päivästä niin, ettei harrastuksiin ja omiin menoihin jäänyt aikaa ollenkaan. Joillakin perheenemännillä oli apunaan kodinhoitaja, toiset pärjäsivät ilman. Tammisaaren kaupunginjohtajan vaimo perusteli kotiapulaisen pitämistä sillä, ettei ollut koskaan ollut erityisen innostunut kotitöistä, ja kotiapulaisen palkkaaminen mahdollisti sen, että hänellä itsellään jäi enemmän aikaa tehdä sitä, mitä halusi ja osasi parhaiten¹³⁰. Me Naiset puolestaan esitteli ”emännän etulaiset”, naiset, jotka oli koulutettu toimimaan emännän sijaisina ja apulaisina silloin, kun emännällä oli menoa tai hän muuten tarvitsi apua¹³¹.

Kodinhoitajan pitämistä ei pidetty tuhlauksena, vaan kodinhoitajan olemassaolo oli luonnollinen osa perheen arkea. Kuitenkin, jos äiti jaksoi huolehtia kodistaan ilman hoitajaa, oli se mainitsemisen arvoista ja synnytti aina ihailua: eräs kotirouva oli ”vuosikausia täysin ilman apua hoitanut kaikki askareet, ja koti onkin mallikelpoisessa kunnossa”¹³². Monalisa puolestaan ihmetteli, kuinka oli mahdollista opiskella, hoitaa kolmea pientä lasta, samanaikaisesti ja huolehtia perheen aterioista, ostoksista ja aviomiehen tarpeista¹³³.

Kotiäitikkään ei naistenlehtien kirjoitusten mukaan saanut laiminlyödä ulkonäköään. Jotkut vaimot osasivat järjestää ajankäyttönsä muita paremmin, ja seurauksena aikaa riitti myös

¹²⁹ Eeva 11/50, 12-13, 33, ”Yksinäisiä naisia”.

¹³⁰ MN 9/55, 45, ”Tammisaaren ensimmäinen nainen”.

¹³¹ MN 25/65, 18-21, ”Emännän etulaiset”.

¹³² HP 9/55, 24-25, ”Myötä- ja vastoinkäymisissä”.

¹³³ ML 1/65, 12-13, ”Perheenäidin taiteellinen sisunnäyte”. Myös esim. MN 4/55, 20, ”Joensuun ensimmäinen nainen”.

esimerkiksi kosmetologilla käymiseen ja omiin harrastuksiin¹³⁴. Helsinkiläisen insinööriperheen kotiäiti kertoi käyvänsä kaksi kertaa vuodessa kosmetologilla sekä hieman useammin kampaajalla¹³⁵. Nämä olivat hänen mukaansa investointeja, jotka kahdeksan lapsen äiti voi silloin tällöin itselleen suoda. Kotona ei siis ollut pakko raataa aamusta iltaan, vaan myös kotiäidillä oli lupa hemmotella itseään.

Ompeleminen ja käsityöt yleensä olivat haasteltujen äitien mielestä tärkeä osa kotiäidin arkea. Vaatteiden ompeleminen itse oli paitsi taloudellista myös käytännöllistä, ja eräs kotiäiti huomautti, että vaatteet itse ompelemalla niistä sai juuri sellaisia kuin itse halusi¹³⁶. Ruoanlaitto oli oleellinen osa kotiäidin velvollisuuksia. Eräs rouva kiteytti asian: ”Hyvänen aika, jokainen nainenhan osaa laittaa ruokaa, sehän kuuluu asiaan”¹³⁷.

Lastenhoitoa voidaan pitää yhtenä kotiäidin päätehtävistä, ja kotona olevan naisen tehtävä oli kasvattaa lapsista kunnollisia yhteiskunnan jäseniä¹³⁸. Monesti äidin tärkeyttä ja onnistumista kotiäitinä mitattiinkin lehtikirjoituksissa sillä, millaisia lapsia perheessä oli: oikean, perheelleen omistautuneen kotiäidin lapset kasvoivat kilteiksi ja suloisiksi¹³⁹.

Vaimon tehtävä oli paitsi kodista ja lapsista, myös miehestä huolehtiminen. Entinen näyttelijä-tanssija kertoi jättäneensä ansiotyön erityisesti lasten, mutta myös miehen takia: ”Mieheni tarvitsee paljon hyvää ruokaa. Ja jonkun pitää osoittaa hänelle sanomalehdistä päivänpolttavat uutistapahtumat, järjestellä ne.”¹⁴⁰ Mikäli vaimo oli kotona, hänen oli huolehdittava kodista ja ”passattava” miestänsä¹⁴¹. Erään rouvan

¹³⁴ Anna 50/65, 16-19, ”Roolijako Valkeakoskella”.

¹³⁵ KL 13/65, 20-23, ”Näin elää helsinkiläinen suurperhe”

¹³⁶ MN 37/65, 46-48, ”Rouva Komentaja”. Ks. myös esim. MN 3/55, 58, ”Savonlinnan ensimmäinen nainen”; Eeva 1/65, 28-31, ”Suomalainen taiteilijakoti vieraalla maalla”.

¹³⁷ HP 5/55, 26-27, ”Niin sanottu Pylkkäsen rouva”.

¹³⁸ Ks. esim. Pylkkänen (1999), 33; Nätkin (1997), 183.

¹³⁹ Anna 50/65, 16-19, ”Roolijako Valkeakoskella”.

¹⁴⁰ Eeva 4/65, 70-71, 88, ”Arkipäivän kulissien takana”.

¹⁴¹ Anna 50/65, 16-19, ”Roolijako Valkeakoskella”.

mukaan mies oli luotu tekemään työtä, ja vaimon tehtävä oli joustaa, tukea, myötäillä ja seurata mukana¹⁴².

Ihanteellinen vaimo huolehti perheen käytännön asioista eikä häirinnyt miestänsä sellaisilla turhilla asioilla, joista pystyi huolehtimaan itse.¹⁴³ Eräs naimisiin mennyt mannekiini kiteytti vaimon ja miehen roolit näin: ”Demokratian tulee vallita avioliitossa – tietenkin mies saa päättää tärkeimmissä asioissa”¹⁴⁴. Periaate noudattaa perinteistä miehen ja naisen välistä asemaa: isäntä ja emäntä ovat eläneet rinnakkaisissa asemassa, mutta miehellä on kuitenkin ollut lopullinen päätösvalta tärkeissä asioissa¹⁴⁵.

Avioliiton solmimista pidettiin tärkeämpänä kuin työuraa tai palkkatyötä: määrällisesti laskien avioliittoon pääsemisestä kirjoitettiin lehdissä huomattavasti enemmän kuin ammatin saamisesta¹⁴⁶. Myös virallinen koulutuspolitiikka valmensi naisia äitiyteen¹⁴⁷. Monet naiset valmistautuivatkin naistenlehtien perusteella avioliittoon emäntä- ja lastenhoitokouluissa. Näitä opintoja pidettiin hyödyllisinä, vaikka nainen ei työelämään suuntautunutkaan – ”sillä useimman naisen tehtävä on tulla äidiksi”¹⁴⁸.

Kotiäitiyden työn arvostuksen laskeminen ja kotiäitien määrän väheneminen huolestuttivat. Aitoja, perinteisiä kotiäitejä kunnioitettiin ja heistä kirjoitettiin ihailien: ”Onneksi on sentään niitäkin äitejä, jotka näkevät oman perheensä ja kotinsa hoitamisen niin arvokkaana tehtävänä, että antavat sille kaiken rakkautensa, kaiken aikansa ja voimansa”¹⁴⁹. Annassa julkaistu artikkeli ”Roolijako Valkeakoskella” käsitteli naisia, jotka

¹⁴² MN 37/65, 46-48, ”Rouva Komentaja”.

¹⁴³ Esim. Eeva 2/60, 26-27, 42, ”Nuoret diplomaatit ovat kuin muuttolintuja”; ML 8/60, 8-9. 44-45, ”Annikki Sankari kirjoittaa ja kasvattaa kukkia”; NM 1/60, 18-19, ”Jäältä pilviin”.

¹⁴⁴ MN 14/60, 14-15, 27, ”Anneli ja Antti”.

¹⁴⁵ Ks esim. Apo (1999), 15-19.

¹⁴⁶ Avioliittoon ”pääsemisestä” esim. Eeva 11/50, ”Yksinäisiä naisia”; MN 7/55, 8-9, ”Kaunottarista kaunein – Inga-Britt”; MN 14/65, 14-15, 27, ”Anneli ja Antti”. Uran ja työpaikan saamisesta esim. HP 2/50, 10, ”Suomalainen naistoimittaja. Minkälainen hän on? Mitä häneltä vaaditaan?”; NM 7/65, 3, ”Yksi meistä: Miehinen ammatti”.

¹⁴⁷ Rahikainen (2001), 31.

¹⁴⁸ KL 16/60, 1014-1015, 1040, ”Naisen erikoistehtävään valmentautumassa”.

¹⁴⁹ KL 7/65, 24-27, ”Tyydymme olemaan kotona”

oli erotettu työpaikaltaan siksi, että he olivat naimisissa ja perheellisiä. Artikkelin alkupuolella puheenvuoro oli naisilla, jotka kaipasivat takaisin työelämään perheestään huolimatta. Lopuksi, ”kuullaksemme toistakin puolta”, artikkelissa haastateltiin myös ”aitoa kotirouvaa”, rouva Sinikka Siltalaa. ”Hän on ollut toistakymmentä vuotta naimisissa mutta ei ole tehnyt päivääkään ansiotyötä. Hänen maailmansa ovat aina muodostaneet koti, aviomies ja lapset. Ja hän oli tyytyväinen.”¹⁵⁰ Rouva Siltalan ehdottomaksi ansioksi laskettiin se, ettei hän ollut ollut päivääkään palkkatyössä, ja oli kaiken lisäksi hyvin tyytyväinen elämäänsä kotiäitinä.

Tämä kertoo paljon ristiriitaisista asenteista kotiäitiyttä kohtaan: artikkeli, joka lähti liikkeelle siitä, että naiset saivat potkut työstään perheensä takia, päättyi siihen, että naisen oli kuitenkin parempi olla kotona ja olla onnellinen osastaan. Suhtautuminen kotiäitiyteen oli koko aineistossa kaksijakoinen. Yhtäältä odotettiin ja pidettiin täysin luonnollisena sitä, että nainen avioliiton solmittuaan tai viimeistään ensimmäisen lapsen syntymän jälkeen jättäytyi työelämän ulkopuolelle huolehtimaan kodistaan, lapsistaan ja miehestään täysipäiväisesti. Toisaalta kuitenkin huolehdittiin siitä, että avioliiton solmivien nuorten opiskelijanaisten opinnot viivästyivät tai jäivät kesken, kun kodista huolehtimisesta tuli opintoja tärkeämpää. Myös niissä tilanteissa, joissa aviomies menehtyi, vaimon ammattitaidottomuutta ja työkokemuksen puutetta pidetään suurena ongelmana.

Kotiäitiyden ihannoinnista huolimatta ajoittain artikkeleista oli luettavissa tietynlaista kotiäitiyden aseman väheksyntää. Esimerkiksi kun suomalainen mannekiini Tatjana Lindström meni naimisiin, toimittaja muisteli olleensa haikea siitä, että etevä mannekiini muuttaisi miehensä kotimaahan Tanskaan ja ”hänenstä tulisi ’vain’ kotirouva”¹⁵¹. Kotiliesi puolestaan otsikoi artikkelinsa, jonka pääsääntöinen sisältö oli kertoa yhä harvinaisemmaksi käyvistä kotiäideistä, ”Tyydymme olemaan kotona”¹⁵² - kotiäidit siis

¹⁵⁰ Anna 50/65, 16-19, ”Roolijako Valkeakoskella”.

¹⁵¹ MN 8/55, 10-11, ”Suomalainen tähti loistaa Tanskan taivaalla”.

¹⁵² KL 7/65, 24-27.

”tyytyvät” kotiäidin osaan, ikään kuin tarjolla olisi ollut jotain paljon parempaakin. Tämä voi toisaalta kertoa myös vaatimattomuudesta: uraa tekevät äidit tavoittelivat kotiäitien mielestä mainetta ja mammonaa, kun taas kotiäidit tyytyivät luonnolliseen osaansa ja tehtäväänsä naisena. Yhtäältä kotiäitiyttä kuvattiin naisen elämäntehtäväksi ja keinoksi kasvattaa onnellisia lapsia ja ylläpitää onnellista avioliittoa, toisaalta kuitenkin kotiäidit ”tyytyivät” ja olivat ”vain” kotiäitejä.

3.2 Kotiäitiyden perustelut

Aikalaistutkimuksessa kotiäitiyttä perusteltiin etenkin lasten hyvinvoinnilla. Annikki Suvirannan tutkimuksessa kolmannes kyselyyn vastanneista naisista perusteli kotona olemistaan lasten edulla¹⁵³. Auvisen tutkimustulokset ovat samansuuntaiset: suurin osa äideistä piti lasten hyvinvoinnin varmistamista tärkeimpänä syynä kotiin jäämiselleen¹⁵⁴. Yhteiskunta oletti äitien hoitavan lapsensa kotona, ja tätä käsitystä tuki niin tutkimus kuin poliittinen päätöksenteko.¹⁵⁵ Lainsäädännössä keskityttiin kotiäitien olojen ja arvostuksen parantamiseen eikä äidin työssäkäyntiä haluttu helpottaa¹⁵⁶.

Yhteiskunnan asettamat odotukset äitien asemasta lastenhoidossa näkyivät naistenlehdissä. Useat naiset mainitsivat kotiäitiyden päällimmäiseksi syyksi lasten hyvinvoinnin. Yleisen käsityksen mukaan lapselle parasta oli, jos äiti hoiti lapsiaan kotona: ”Jos äidillä on mahdollisuus itse hoitaa lapsensa ja kotinsa, on parempi että hän tekee sen”¹⁵⁷. Tätä pidettiin luonnollisena. Esimerkiksi Kotiliesi totesi vuonna 1955, että esikoisen syntymän jälkeen ”luonnollista olisi, jos hän [äiti] vaihtaisi nyt ammattia, toisin sanoen siirtyisi kotiin hoitamaan lastaan ja taloutta”¹⁵⁸. Heinolan kaupunginjohtajan rouva

---

¹⁵³ Suviranta (1967), 52.

¹⁵⁴ Auvinen (1968), 84.

¹⁵⁵ Haavio-Mannila (1968), 183.

¹⁵⁶ Eräs suurimmista lainsäädännöllisistä toimista oli kunnallisen lastenhoidon puuttuminen. Laki kunnallisen lastenhoidon järjestämisestä tuli voimaan vuonna 1972. (Haavio-Mannila (1984), 119; Kuusipalo (1999), 63.)

¹⁵⁷ Anna 1/65, 8-13, ”Ruotsalainen nainen Suomalainen nainen”.

¹⁵⁸ KL 5/55, 180-181, 198, Äiti kotona vai lapset poissa?

puolestaan totesi olleensa 15 vuotta kotirouvana: ”Naisen elämässä tämä on luonnollista, kun lapset ovat pieniä.”¹⁵⁹

Toinen aikalaistutkimuksen esittämä yleinen perustelu kotiäitiydelle oli ammatin puuttuminen ja työssä käynnin kannattamattomuus. Suvirannan tutkimuksessa tämän ilmoittaa kotona olemisen syyksi 26,2 % vastanneista¹⁶⁰. Auvisen tutkimuksessa 41,5 % vastanneista ilmoittaa kotiäitipäätökseen vaikuttaneen paljon sen, että pienen palkan takia äidin työssäkäyminen ei olisi kannattavaa. 34,4 % vastanneista kertoo myös, että kotonaolo on kannattavaa siksi, että äiti on taitava kotitaloustöissä.¹⁶¹

Taloudelliset syyt, äidin työnteon kannattamattomuus, mainittiin myös naistenlehdissä yhdeksi kotiin jäämisen perusteeksi. Yleisin tapa tutkimusaikana lastenhoidon järjestämiseen oli lehtikirjoitusten perusteella kotiapulaisen palkkaaminen, mikä maksoi. Monissa kirjoituksissa huomioitiin se, että taloudellinen hyöty äidin työssäkäynnistä jäi pieneksi, kun äidin palkasta vähennettiin lastenhoitokulut. Kotiliesi analysoi äidin työssäkäynnistä aiheutuvia kustannuksia vuonna 1950: ”[t]uskinpa tähän jäisi sanottavasti enemmän rahaa, vaikka perheenäiti olisi toimessakin, sillä menot nousisivat paljon eikä kuitenkaan äidin kotonaolon luomaa turvallisuudentuntua voi rahalla ostaa.”¹⁶²

Äidin kotona olemisen tarpeellisuutta perusteltiin siis myös sillä, että äidin läsnäolo loi lapsille turvallisuuden tunnetta. Monen perheen isä joutui työnsä takia olemaan paljon kotoa pois, ja tuolloin äidin läsnäolo oli entistä tärkeämpää. Joensuun kaupunginjohtajan rouva päivitteli, että ”[m]itä elämästämme tulisikaan, jos minäkin olisin kaiken maailman harrastuksissa mukana.”¹⁶³

¹⁵⁹ MN 5/55, 25, ”Heinolan ensimmäinen nainen”.

¹⁶⁰ Suviranta (1967), 52.

¹⁶¹ Auvinen (1968), 84.

¹⁶² KL 12/50, 420-421, ”Virkarouva ja kotirouva”. Ks. myös esim. KL 5/55, 180-181, 198, ”Äiti kotona vai lapset poissa?”; Uusi Viuhka 11/65, 20-23, ”Perheenemäntä – työnantaja”.

¹⁶³ MN 4/55, 20, ”Joensuun ensimmäinen nainen”.

Miehen vaikutus äidin kotona olemiseen huomioitiin aikalaistutkimuksessa. Auvisen mukaan 60,4 % tutkimukseen vastanneista ilmoitti kotiin jäämiseen vaikuttaneen paljon sen, että mies halusi vaimonsa olevan kotona, ja lisäksi miehen kerrottiin lähes aina olleen vaimonsa kanssa samaa mieltä kotiin jäämisestä¹⁶⁴. Suvirannan tutkimustulokset olivat erilaiset: hänen mukaansa 3,6 % vastanneista ilmoitti kotiäitiyden syyksi sen, ettei mies halunnut vaimonsa käyvän ansiotyössä. Suviranta totesikin, että "[n]ykyikäisen Suomessa ei ilmeisesti miehen statuskaan vaadi kotona olevaa vaimoa".¹⁶⁵

Miehen rooli äidin kotiinjäätämispäätöksen tekemisessä oli esillä myös naistenlehdissä: "Onhan miehellenikin viihtyisämpää olla nuo lyhyet hetket kotona, silloin kun hän täällä joutaa olemaan, ja tuntea meidän olevan hänen ympärillään"¹⁶⁶. Tämä rouva huomioi miehensä tunteet valitessaan kotiäitiyden. Mies ei kuitenkaan häntä ollut määrännyt, ja tällainen asetelma näyttäisi naistenlehtien perusteella olevan yleisin: harva mies suoranaisesti vaati vaimoaan jäävän kotiin, mutta mikäli vaimo kotiin jäi, oli mies tyytyväinen.

Joissakin artikkeleissa miehen tahto oli kuitenkin selvä: esimerkiksi eräälle kotirouvalle kävi jo varhain "selväksi juristisulhasen toivomus: aviovaimon paikka on kotona"¹⁶⁷. Rouva oli pysynyt uskollisena antamalleen lupaukselle, hänellä ei ollut omaa ammattia vaan viimeiset 15 vuotta hän on hoitanut lapsia ja kotia. Myös muutamat muut rouvat olivat kieltäytyneet houkuttelevistakin työtarjouksista miehen ja perheen edun vuoksi.¹⁶⁸

Leskirouva Vainio ei tällaista pitänyt toivottavana:

"On totuttu siihen, että nainen on avioliitossa se osapuoli, joka alistuu silloin, kun tulee eteen sovitteluja. Sellainen tilanne syntyy mm., kun nainen haluaisi tehdä kodin ulkopuolella työtä, joka merkitsisi hänelle yhtä paljon kuin miehen

¹⁶⁴ Auvinen (1968), 83-84.

¹⁶⁵ Suviranta (1967), 52-53.

¹⁶⁶ MN 4/55, 20,, "Joensuun ensimmäinen nainen".

¹⁶⁷ Viuhka 12/50, 10-11, "Näin me elämme".

¹⁶⁸ Esim. HP 10/55, 34-35, "Kaksi kaunotarta valloitusretkellä"; MN 1/60, 16-17, "Istukaapa itse tuppipuvussa".

työ miehelle. Monissa tapauksissa naisen on olosuhteiden pakosta luottava toteuttamasta toiveitaan ja jätävä kotiin hoitamaan perhettä - jos aviomies sellaisen toivomuksen esittää”¹⁶⁹.

Vaimon jäämisestä kotiin muodostui ongelma etenkin silloin, jos nainen jäi leskeksi: hänellä ei ollut työpaikkaa eikä välttämättä ammattitaitoakaan perheensä elättämiseen.

Jos mies menehtyi äkillisesti, lesken oli hyvin vaikeaa elättää perhettään, kun ei ollut ikinä palkkatöitä kodin ulkopuolella tehnyt. Usein miehen tahdon mukaisesti kotiin jääminen tarkoitti vaimolle myös sitä, että opinnot joko keskeytyivät tai ainakaan nainen ei valmistumisensa jälkeen toimisi opiskelemassaan ammatissa. Erään kotiäidin kerrotaan ”ehtineen” valmistua ennen avioliiton solmimista filosofian maisteriksi¹⁷⁰, ikään kuin valmistuminen avioliiton solmimisen jälkeen ei enää olisi ollut mahdollista.

3.3 Kotiäitiyden seuraukset

Naistenlehtien mukaan kotiäitiydellä oli paljon myönteisiä vaikutuksia perheen ja äidin omaan elämään. Ensinnäkin, kun äiti oli kotona, perheeltä ei kulunut rahaa kotiapulaisten palkkaamiseen. Lisäksi rahaa säästy siinä, kun äiti itse huolehti perheen päivittäisistä askareista, ruokaostoksista ja vaatehankinnoista – hankinnat voi tehdä suunnitelmallisesti ja näin säästyy rahaa.¹⁷¹

Kotiäitiydellä oli myös muita hyviä puolia. Työelämän ulkopuolella ei tarvinnut välittää tehtaiden ja virastojen työajoista, vaan nainen sai itse päättää, mitä milloinkin teki.¹⁷² Kun eteläeurooppalaisen miehen kanssa naimisiin menneeltä lehtorilta kysyttiin, eikö hän

¹⁶⁹ HP 14/65, 28-30, ”Yksin”.

¹⁷⁰ Eeva 8/55, 14-15, 17, ”Seitsemän lapsen äiti teatteriopintomatalla Englannissa”.

¹⁷¹ Esim. KL 12/50, 420-421, ”Virkarouva ja kotirouva”; HP 9/55, 24-25, ”Myötä- ja vastoinkäymisissä”; Viuhka 10/60, 20-21, 76, 5, ”Olen oma johtajani”; Anna 1/65, 8-13, ”Ruotsalainen nainen, suomalainen nainen”.

¹⁷² KL 12/50, 420-421, ”Virkarouva ja kotirouva”. Ks. myös esim. MN 7/55, 42, ”Hangon ensimmäinen nainen”, Viuhka 10/60, 20-21, 76, 5, ”Olen oma johtajani”.

kaivannut menetettyä vapauttaan ja mahdollista ”akateemikon uraa”, vastaus oli ytimekäs kotiäitiyden puolustus:

”Mikä on vapaus? Sekö, - - että vaimo istuu päivät työssä, ajatellen sydän kurkussa miten lapset jaksavat kotona, juoksee kotiin, kiireisesti ja hermostuneena järjestää kotiaskareet, jotka eivät siten koskaan tule kunnolla hoidetuiksi - -. Koti rempallaan, mies tyytymätön, lapset huonosti hoidettuja.”

173

Puheenvuorossa tiivistyi se, mitä seurauksia äidin työssäkäynnillä ajateltiin olevan: epäsiisti koti ja tyytymätön perhe.

Lasten ja miehen onnellisuus oli naistenlehtien haastattelujen mukaan paras palkinto kotiäidille¹⁷⁴. Hyvin kasvatettujen lapsien ja perheen onnellisuuden nähtiin olevan seurausta siitä, että äiti oli valinnut kotona olemisen. Erään kotiäidin aviomies pohti sitä, mitä hyödyllisiä seurauksia hänen vaimonsa kotiäitiydestä perheelle oli ollut. Pohdinnan lopputulos oli, että vaikka perheessä ei rahaa tuhlattavaksi asti ollutkaan, oli se sivuseikka: kaikkein tärkeintä oli, että oli ”koti, missä kaikki viihtyvät”. Tämä oli luonnollisesti kotiäidin ansiota.¹⁷⁵ Erään toisen kotiäidin puolestaan kerrottiin huolehtineen kodista vuosikausia ilman apua, ja ”koti onkin mallikelpoisessa kunnossa. - - [T]ässä on rakkaudella hoidettu koti, jossa asuu toisiinsa luottava onnellinen perhe.”¹⁷⁶

Anna-lehdessä haastateltiin vuonna 1965 ”aitoa kotirouvaa”¹⁷⁷. Tämä rouva oli hyvin tyytyväinen elämäntilanteeseensa eikä kaivannut elämäänsä lapsien ja miehen lisäksi mitään muuta. Perheen lapset olivat toimittajan mukaan ”vilkkaita ja herttaisia, oikein tyyppillisiä harmonisen perheen lapsia”. Kotona oleminen ei myöskään ollut taloudellisesti

¹⁷³ HP 8/55, 24-25, ”Ulkomaalaisen miehen rinnalla”.

¹⁷⁴ Ks. esim. KL 12/50 420-21, ”Virkarouva ja kotirouva”; HP 9/55, 24-25, ”Myötä- ja vastoinkäymisissä”; KL 5/65, 288-291, 325-326. ”Naiset rakentavat kotikaupunkia: Vaurasta Seinäjokea”; Jaana 5/65, 52-54, Yvonne de Bruyn: elämäni parhain osa mies, koti ja lapset”.

¹⁷⁵ KL 12/50 420-21, ”Virkarouva ja kotirouva”.

¹⁷⁶ HP 9/55, 24-25, ”Myötä- ja vastoinkäymisissä”.

¹⁷⁷ Anna 50/65, 16-19, ”Roolijako Valkeakoskella”.

vaikeuttanut perheen elämää, sillä naapurin lapset eivät rouvan mielestä olleet yhtään paremmin puettuja, vaikka naapurinrouva ansiotyössä kävikin. Jutusta on selkeästi luettavissa, että hyvinvoivat lapset olivat äidin kotona olevan äidin ansiota, eikä järjestelystä aiheutunut perheelle edes taloudellista haittaa.

Toinen haittapuoli kotiäitiydessä naistenlehtien mukaan oli äidin eristäytyminen ja kotielämän tylsyys. Eristäytymisen estämiseksi tarjottiin ratkaisuksi suunnitelmallisuutta ja ajan hallintaa: kodin työt kannatti jakaa viikonpäiville siten, että pyykki pestiin yhtenä päivänä, viikkosiivous tehtiin toisena päivänä ja leivonta kolmantena. Jos olo tuntui väsyneeltä, ei kotiäidin tarvinnut tehdä kuin aivan välttämättömimmät työt, mikä ei ollut ansiotyössä käyville naisille mahdollista. Joitakin kotitöitä voi kotiäitikin teettää ulkopuolisilla, ja kodin- ja lastenhoitoa voi tehdä yhdessä naapurin rouvan kanssa, mikä puolestaan auttoi sosiaalisen elämän järjestämisessä.¹⁷⁸ Muutenkin kotiäideille suositeltiin kodin ulkopuolisia harrastuksia ja erilaisia toimikuntia ja yhdistyksiä, että elämä ei muodostuisi yksinäiseksi ja tylsäksi ja vaimo pysyisi virkeämpänä ja paremmin kiinni elämässä¹⁷⁹.

Kolmantena haittana kotiäidin elämässä jotkut kotiäidit näkivät sen, että asioista joutui päättämään itse – toiset taas pitivät tätä ehdottomana etuna. Myyntimiehen rouva ei pitänyt miehensä ammatista, sillä mies joutui olemaan paljon poissa kotoa, minkä seurauksena vaimo joutui päättämään useimmista kodin asioista itse¹⁸⁰. Toisaalta tätä pidettiin myös hyvänä puolena: entinen virkarouva, nykyinen kotirouva opasti kotirouvia olemaan työnjohtajia kotonaan, päättämään asioista itse – sillä harva mies jaksoi lopulta paneutua kotiasioihin tarpeeksi antaakseen toimivia neuvoja kodinhoitoon¹⁸¹.

¹⁷⁸ Viuhka 10/60, 20-21, 76, 5, "Olen oma johtajani".

¹⁷⁹ Ks. esim Viuhka 12/50, 10-11, "Näin me elämme"; MN 1/55, 34, "Kokkolan ensimmäinen nainen"; ML 12/65, 10-11, "Kotirouva kirjoitti näytelmän".

¹⁸⁰ KL 20/60, 1306-1307, 1338, "Mieheni on myyntimies".

¹⁸¹ Viuhka 10/60, 20-21, 76, 5, "Olen oma johtajani".

3.4 Kotiäidit ja yhteiskunnallinen aktiivisuus

Naisten yhteiskunnallista aktiivisuutta ja tietoisuutta ajankohtaisista asioista käsiteltiin artikkeleissa tasaisin väliajoin koko tutkimusjakson ajan. Yhteiskunnallinen aktiivisuus ja sen puuttuminen kohdistettiin yleensä kotiäiteihin. Monissa kotiäitejä koskevissa kirjoituksissa kerrottiin, millaisessa yhdistystoiminnassa rouva oli mukana, ja yleensä näitä yhdistyksiä oli useita. Myös naisten poliittinen aktiivisuus ja etenkin sen vähäisyys puhuttivat lehtien sivuilla aika ajoin. Nämä asiat yhdistyivät keskusteluun naisen asemasta kotona: kotiäidinkin olisi hyvä seurata yhteiskunnassa tapahtuvia asioita. Monesti kotiäitejä pidettiin liian laiskoina seuraamaan ympäristöään, kodin asiat veivät huomion yhteiskunnasta.

Haavio-Mannilan mukaan naiset osallistuivat yhdistystoimintaan miehiä harvemmin¹⁸². Yhdistystoimintaa pidettiin naistenlehdissä kuitenkin tärkeänä kotiäitien elämänlaadun kannalta. Koska pelkkä kotona oleminen – olkoonkin, että se oli äidin tärkein tehtävä – ei yleensä ollut naisten mielestä tyydyttävää, ratkaisuksi tarjottiin yhdistyselämää: ompeluseuroja, naistoimikuntia, järjestötoimintaa¹⁸³. Mitä enemmän nainen ennätti luottamustoimia hoitaa, sitä ihailtavampaa se oli.

Monet kotiäidit kertoivatkin harrastavansa kaikenlaista: yhdistyksiä, ompeluseuroja tai taidetta. Lähes aina, kun vaimo kertoi harrastuksistaan, kysyttiin jutussa myös aviomiehen suhtautumista vaimonsa harrastuksiin. Tämä kertonee siitä, että vaimon vapaa-ajan harrastukset eivät suinkaan olleet itsestään selviä, vaan vaativat miehen hyväksynnän. Yleisesti miehet suhtautuivat hyvin suopeasti vaimonsa kodin ulkopuoliseen toimintaan ja vapaa-ajan viettämiseen. Eräs lukemisesta pitävä kotirouva kertoi usein miehensä töistä tullessa olevansa romaania lukemassa, ”vieläpä monasti sohvalla pitkälläni”, sillä hän piti

---

¹⁸² Haavio-Mannila (1968), 93.

¹⁸³ Esim. KL 14/60, 906-907, 932, ”Nykyaikainen emäntä aitanpolulla”; KL 7/65, 24-27, ”Tyydymme olemaan kotona”; ML 12/65, 10-11, ”Kotirouva kirjoitti näytelmän”.

makuulla lukemisesta. Hänen miehensä ei tästä kuitenkaan pahastunut, sillä tämä oli tottunut rouvansa tapoihin¹⁸⁴.

Poliittinen aktiivisuus puhutti naistenlehdissä tasaisin väliajoin. Haavio-Mannilan mukaan politiikka kiinnosti naisia miehiä vähemmän¹⁸⁵. Aihe nähtiin jossain määrin tärkeänä myös naistenlehdissä, sillä esimerkiksi Kotiliedessä ilmestyi vuonna 1960 juttusarja ”Naiset rakentavat kotikaupunkia”. Artikkeleissa haastateltiin eri kaupunkien naisia, ja aiheena oli kaupungin toiminta ja myös kunnallispolitiikka nimenomaan naisten näkökulmasta: millaista kaupungin kotiäitien elämä oli ja mitä naiset kotikaupungiltaan toivoivat¹⁸⁶. Usein ongelmana nähtiin naisten passiivisuus äänestämässä. Haavio-Mannilan mukaan naisten ja miesten äänestysaktiivisuudessa ei ollut suuria eroja: naisten äänestysprosentti oli muutaman prosenttiyksikön miesten äänestysprosenttia pienempi¹⁸⁷. Naistenlehdissä naisten laiskaa äänestyskäyttäytymistä kuitenkin moitittiin ja naisten kirjoitettiin käyttävän kotia tekosyynä sille, ettei aikaa yleisten asioiden seuraamisen ja sitä myöten äänestämiseen ollut.¹⁸⁸ Vaikka nainen olisi työssä käyvä perheenäiti, aikaa äänestämiseen oli löydyttävä.

Naisten ja äitien roolia poliittisessa elämässä käsiteltiin muutamissa haastatteluissa. Naisten tehtävänä esimerkiksi kunnanvaltuustossa nähtiin erityisesti naisten työt ja äitiyden tärkeys naisen elämässä korostui myös puhuttaessa naisten poliittisesta roolista. Lappeenrannan valtuustossa, jossa oli yhdeksän naisvaltuutettua, etenkin ”koteja lähellä olevat kysymykset” olivat olleet niitä asioita, joihin naiset olivat puolueesta riippumatta tarttuneet¹⁸⁹.

¹⁸⁴ Viuhka 3/60, 32-33, ”Puheenaiheena moraalittomuus”. Ks. myös esim. Eeva 8/55, 14-15, 17, ”Seitsemän lapsen äiti teatteriopintomatalla Englannissa”; Jaana 4/65, 14-15, 80, ”Suomen kaunein emäntä”.

¹⁸⁵ Haavio-Mannila (1968), 88.

¹⁸⁶ Esim. KL 1/60, 16-19, 56, ”Naiset rakentavat kotikaupunkiaan: Vireätä Kouvolaan”; KL 3/60, 154-157, 188-189, ”Naiset rakentavat kotikaupunkiaan: Uutteraa Hyvinkäätä”; KL 11/60, 734-737, 768-769, ”Naiset rakentavat kotikaupunkiaan: Valveutunutta Saloa”.

¹⁸⁷ Haavio-Mannila (1968), 82.

¹⁸⁸ Viuhka 6/50, 12-13, 34, ”Naiset puhuvat äänioikeudestaan”.

¹⁸⁹ KL 17/50, 564-565, 574, ”Lappeenrannan naiset panevat toimeksi”.

Kuitenkin myös monimutkaisempiin päätöksiin, kuten verotusta tai rakentamista koskeviin, kaivattiin naisten osallistumista. Perusteluna oli se, että nämäkin asiat koskettavat myös naisten elämää ja lisäksi nainen toi päätöksentekoon erilaisen näkökulman¹⁹⁰. Naisten osallistumista rakennuslautakunnan toimintaan perusteltiin vuonna 1960 sillä, ettei rakennuksia suunniteltu naisten näkökulmasta: esimerkiksi tuuletusparvekkeita tai lasten leikkimahdollisuuksia ei useinkaan otettu rakennussuunnittelussa huomioon. Kaavoituksessa naisten rooli oli huolehtia siitä, että kaavaan jäi tarpeeksi puistoja ja muita virkistysalueita, ja ”perheenemännäjärkeä” tarvittaisiin myös monessa muussa kunnallisessa toimessa. Saadakseen äänensä kuuluviin, naisten tuli ajaa asioita yhdessä yli puoluerajojen.¹⁹¹

Naiset nähtiin poliittisessa elämässä naistenlehtien kirjoitusten perusteella ensisijaisesti naisina ja äiteinä, toissijaisesti poliittisina toimijoina. Naisten tehtävä oli huolehtia siitä, että kodin- ja lapsenhoitoon liittyvät asiat tulivat politiikassa huomioiduksi. Raha-asioihin ja muihin tärkeisiin asioihin naisten ei tarvinnut puuttua, niistä huolehtivat miehet. Naisia pidettiin tunteellisina ja herkkinä, mistä syystä heidän ei nähty olevan kykeneviä vaikeisiin päätöksiin: ”Miehet pystyvät kolmella neljänneksellään pitämään naisten liian herkät tunteet kurissa jos verorahat eivät näytä riittävän”¹⁹². Naisia pidettiin epävakaina päättäjinä etenkin 1950-luvun alkupuoliskolla, mutta vielä 1960 todettiin asioiden tulevan kyllä hoidetuksi ilman naita: ”Vaikkei voidakaan vaatia, että naiset perehtyisivät kaikkiin kunnan hallinnossa eteen tuleviin kysymyksiin, niin heidän asiantuntijalausunnoilleen esimerkiksi kotia koskevissa asioissa pitäisi osata antaa arvoa.”¹⁹³

Naisten rooli politiikassa tuntuu lisääntyvän tutkimusaikana, eikä vuoden -65 artikkeleissa enää näkynyt viitteitä siitä, että naisten olisi keskityttävä ainoastaan naisille sopiviin

¹⁹⁰ KL 24/50, 856, ”Kunnan emäntiä”.

¹⁹¹ KL 11/60, 734-737, 768-769, ”Naiset rakentavat kotikaupunkia: Valveutunutta Saloa”; KL 7/60, 440-443, 476, ”Naiset rakentavat kotikaupunki: Elinvoimaista Riihimäkeä”.

¹⁹² KL 17/50, 564-565, 574, ”Lappeenrannan naiset panevat toimeksi”.

¹⁹³ KL 1/60, 16-19, 56, ”Naiset rakentavat kotikaupunkiaan: Vireää Kouvola”.

päätöksiin. Sen sijaan naisten huonoa itsetuntoa, tottumattomuutta päätöksentekoon arvosteltiin. Kansanedustaja Martta Salmela-Järvinen käskyttää lukijoita:

”Lakatkaa olemasta ikuisesti kiitollisia siitä, että teille on annettu oikeuksia. Tehkää jotakin niillä oikeuksilla. Kyllä teillä kykyä on. - - Maailma on miesten, mutta naisilla on siinä aivan oma sijansa ihmisenä. - - Monen höpöttävän miehen tilalla olisi järkevä nainen paikallaan.”¹⁹⁴

Miehiä pidettiin siis edelleen vuonna 1965 valtaa pitävänä sukupuolena, mutta naisten lisääntynyt vaikutusvalta tunnustettiin. Naiset eivät kuitenkaan naistenlehdissä haastateltujen naisten mukaan tuntuneet osaavan hyväksikäyttää tätä uutta valtaansa.

4 ANSIOÄIDIT

4.1 Työssä käyvät äidit

Työssä käyvien äitien ryhmään kuuluu pääasiassa tavallisia, kodin ulkopuolella työskenteleviä naisia ja toisaalta naisia, jotka tekivät ansiotyötä sivutoimisesti, lähinnä harrastuspohjalta. Monia työssä käyviä äitejä haastateltiin juuri työssä käymisen takia, ja artikkelin tarkoitus oli selvittää, millaista työssä käyvän äidin arki oli¹⁹⁵. Toinen yleinen haastattelujen sisältö oli esitellä naisille soveltuvia ammatteja: lehdissä esiteltiin esimerkiksi pankkivirkailijan ja kauppiaan ammatit, ja samalla haastateltiin näiden ammattien edustajia¹⁹⁶.

¹⁹⁴ MN 53/65, 6-7, 40, ”Martta”.

¹⁹⁵ Ks. esim. Viuhka 11/50, 10-11, ”Näin me elämme”; Eeva 10/55, 14-15, ”Nuorilla leskillä on puheenvuoro”; Anna 50/65, 16-19, ”Roolijako Valkeakoskella”.

¹⁹⁶ MN 5/55, 14-15, ”Setelien vajossa”; KL 16/55, 628-629, ”Nainen etsii ammattia – ryhtyisikö kauppiaksi?”.

Työssäkäyntiä perusteltiin erityisesti taloudellisella hyödyllä tai sillä, että aviomies oli kuollut tai työkyvytön, jolloin mies ei pysty perheen elantoa hankkimaan¹⁹⁷. Näissä tapauksissa äidin työssä käyminen oli pakon sanelemaa, sillä perheen toimeentulo oli riippuvainen äidin tuloista. Muutamat tällaiset äidit totesivat, että jos valinnan mahdollisuus olisi, kotiäitiys olisi etenkin lasten kannalta parempi vaihtoehto: eräs äiti piti jopa omaa työssäkäyntiään syynä siihen, että tytär ajautui rikoksien tielle ja oli sillä hetkellä sijoitettuna koulukotiin¹⁹⁸.

Taloudellinen pakko nousi esille myös aikalaistutkimuksessa. Salomaa jakoi äidin ansiotyössä käynnin syyt taloudellisiin syihin ja muihin syihin. Taloudellisen tilan ilmoitti äidin työssäkäynnin syyksi 89,1 % vastanneista¹⁹⁹. Suuri enemmistö työskenteli kodin ulkopuolella siis nimenomaan taloudellisen pakon tai hyödyn ajamana. Taloudellisiin syihin sisältyivät tilanteet, joissa äiti oli perheen pääasiallinen huoltaja, miehen tulot olivat liian pienet perheen elättämiseen, perhe tarvitsi väliaikaisesti lisätuloja tai tilanne, jossa mies pidätti osan tuloistaan omiin menoihinsa, mikä johti äidin työssäkäynnin välttämättömyyteen.

Myös Suviranta löysi tutkimuksessaan taloudellisen edun yhdeksi työssäkäynnin syyksi: kaksi kolmasosaa vastaajista ilmoitti työssäkäyntinsä syyksi taloudellisen pakon tai paremman elintason saavuttamisen.²⁰⁰ Auvisen tutkimuksessa taloudellisten syiden kerrottiin niin ikään olevan tärkein työssä käynnin motiivi: 46,9 prosentille äidin palkka oli ehdoton perheen toimeentulon edellytys, ja oman rahan tarve oli 32,8 prosentin syy työssäkäyntiin.²⁰¹

---

¹⁹⁷ Ks. esim. KL 12/50, 420-421, "Virkarouva ja kotirouva"; Viuhka 5/55, 28-29, "Kuka hoitaa lapset?"; KL 1/60, 16-19, 56, "Naiset rakentavat kotikaupunkiaan: Vireätä Kouvola"; Anna 50/65, 16-19, "Roolijako Valkeakoskella".

¹⁹⁸ Eeva 9/60, 20-21, 58, 60, "Lapsestani tuli nuorisorikollinen".

¹⁹⁹ Salomaa (1956), 15.

²⁰⁰ Suviranta (1967), 42-43.

²⁰¹ Auvinen (1968), 80.

Taloudellinen pakko tai aviomiehen kyvyttömyys perheen elättämiseen olivat naistenlehtien mukaan hyväksyttäviä syitä äidin ansiotyössä käymiselle. Vuonna 1955 Viuhkassa huolehdittiin yleistyvistä äitien työssä käymisestä:

”Naisen vapautuminen ei ole koitunut yksinomaan eduksi. Ennen oli äiti liiankin tiivisti kodin neljän seinän sisäpuolella. Nyt hänen toinen jalkansa on kynnyksellä ja toinen ulkopuolella. Mikä tästä on seurauksena? Kodissa vetää! - Tuntuukin vastuuttomalta, jos äiti ilman pakottavaa syytä jättää kodin usein taitamattomien ja asiaan kypsymättömien tyttösten hoivaan. Tosin on olemassa perheitä, joissa taloudellinen pakko ajaa äidin ansiotyöhön”²⁰².

Äidit itse voivat pitää työssäkäyntiään hyväksyttävänä myös muiden syiden perusteella: esimerkiksi äidin mielestä kelpo syy työssä käymiseen olivat lisätulot, joiden avulla voitiin hankkia kotitalouteen luksus-tarvikkeita, kuten moderneja keittiövälineitä²⁰³. Äidin mielestä hyväksyttävä syy voi myös olla ammatinharjoittaminen, vaikka työ ei olisi taloudellisesti kannattavaa eikä nainen pyrkisi etenemään urallaan²⁰⁴. Toimittajien mielipide asiasta kuitenkin oli, että äidin työssäkäynti paremman elintason toivossa ei ollut hyväksyttävää. Toimittajien mielestä äideille riittäisi työtä kotonakin: äitien kirjoitettiin olevan itsekkäitä jättäessään lapset vieraan hoidettavaksi. Aikaa, jolloin äidit hoitivat lapsiaan kotona, kutsuttiin ”vanhaksi hyväksi ajaksi”, ja paremman elintason takia ansiotyössä käyvällä äidillä riitti toimittajien mukaan työtä kotonakin.²⁰⁵

Suurella osalla työssä käyviä äitejä koskeissa artikkeleissa työssä käynnin perusteluja enemmän keskityttiin äidin elämään. Näissä artikkeleissa paneudutaan siihen, millaista työssä käyvän äidin arki oli ja kuinka hän tehtävistään selviytyi. Työssä käyvien äitien arkea

²⁰² Viuhka 5/55, 28-29, ”Kuka hoitaa lapset?”

²⁰³ KL 1/60, 16-19, 56, ”Naiset rakentavat kotikaupunkiaan: Vireätä Kouvolaan”.

²⁰⁴ Esim. KL 12/50, 420-421, ”Virkarouva ja kotirouva”; Monalisa 5/65, 30-31, 46, ”Haluan olla ennen muuta äiti”.

²⁰⁵ Ks. esim. Viuhka 5/55, 29-29, ”Kuka hoitaa lapset?”; Viuhka 6/55, 24-25, ”Työtön perheenäiti”; KL 1/60, 16-19, 56, ”Naiset rakentavat kotikaupunkiaan: Vireätä Kouvolaan”.

kuvattiin kiireiseksi ja stressaavaksi, äidin kaksoisrooli²⁰⁶ oli arkipäivän elämässä tunnustettu ilmiö. Jo vuonna 1950 äidin lisääntyvistä velvollisuuksista huolehdittiin, ja naisten velvollisuuksien lisääntymisen kirjoitettiin johtavan naisten kaksois- tai peräti kolmoistaakkaan perheenemännän, ansioäidin ja aktiivisen kansalaisen rooleissa²⁰⁷.

Annan mukaan tasa-arvo oli tuonut mukanaan likaa kielteisiä seurauksia, sillä ”antamalla hänelle [äidille] ns. tasa-arvoisuus, hänet oli pakotettu elämään kaksoisroolia: nainen oli aina ennen muuta äiti, lastensa kasvattaja, kodin kynttilä, sen lisäksi hän tietenkin voi olla myös toimessaan menestyvä virkanainen.”²⁰⁸. Nuori ansioäiti ”yritti” selvittää ansiotyöstään ja viiden lapsen äitinä olemisesta, ja toinen poti jatkuvaa huonoa omaatuntoa, kun ei ehtinyt olemaan kotona yhtä paljon kuin muut äidit²⁰⁹.

Ansioäitien ongelmia kodinhoidon suhteen auttoi luonnollisesti se, jos perheen isä osallistui kotitöiden tekemiseen. Miesten osallistumiseen kotitöiden tekemiseen suhtaudutaan aikalaikirjallisuudessa pessimistisesti: kaupunkilaismiehistä joka viidennen, maalaismiehistä joka kymmenennen todettiin osallistuneen kotitöihin.²¹⁰ Toisaalta Suviranta ilmoitti joka kolmannen aviomiehen osallistuneen kotitöiden tekemiseen päivittäin, mutta vastaavasti 40 % aviomiehistä ei osallistunut hänen tutkimuksensa mukana kodin hoitoon ollenkaan²¹¹.

Lähdeaineistosta löytyi kuitenkin useita vaimoja, jotka kehuivat miehensä osallistuvan ”kodin asioihin”. Eräs työssä käyvä äiti kertoi hoitavansa lasta ja tekevänsä perheelleen ruokaa, vaikka ”tunnustaakin yhteisissä kotiaskareissa jäävänsä kätevyudessa miestäns huomattavasti jälkeen”. Voimistelunopettaja ja kiireinen järjestönainen kertoi isän

²⁰⁶ Äidin kaksoisroolilla tarkoitetaan tilannetta, jossa äiti huolehtii niin kodinhoidosta kuin omasta palkkatyöstään. Tästä seurauksena on äidin työn lisääntyminen ja kaksi roolia, rooli äitinä ja rooli työntekijänä. (Ks. esim. Salomaa 1957, 5; Auvinen (1968), 87; KL 9/50, 313-314, ”Tunnettuja naisia – kansanedustaja Mardit Borg-Sundman”; MN 53/65, 6-7, 40, ”Martta”).

²⁰⁷ KL 9/50, 313-314, ”Tunnettuja naisia – kansanedustaja Margit Borg-Sundman”.

²⁰⁸ Anna 1/65, 8-13, ”Ruotsalainen nainen Suomalainen nainen”

²⁰⁹ Esim. KL 12/50, 420-421, ”Virkarouva ja kotirouva”; KL 1/60, 16-19, 56, ”Naiset rakentavat kotikaupunkiaan: Vireätä Kouvolaa”; Anna 3/65, 10-13, ”Mannekiini ja perheenäiti”

²¹⁰ Haavio-Mannila (1968), 177.

²¹¹ Suviranta (1967), 62.

yhdessä poikien kanssa hoitavansa iltatyöt ”aina pöydänkorjaamista ja astioidenpesua myöten”, kun rouvan oli vielä illalla riennettävä kokoukseen²¹².

Muutama perheenisä toi ilmi mielipiteensä, jonka mukaan parempi olisi, jos vaimo pysyisi kotona: esimerkiksi erään virkarouvan aviomies myönsi, että toki olisi mukavampaa, jos rouva olisi kotona vastaanottamassa häntä tulipa hän kotiin mihin aikaan vuorokaudesta tahansa. Näin miehen ei tarvinnut ottaa vastuuta kodin tehtävistä, sillä mies piti näitä töitä epämiellyttävinä – tosin toimittaja huomautti kotitöiden tekemisen olevan miehillekin varsin ”terveellistä”.²¹³

4.2 Uraäidit

Uraäitejä koskevat artikkelit käsittelivät yleisimmin oman ammattikuntansa huippua. Naistenlehdissä haastateltiin niin akateemisia tutkijoita, lääkäreitä kuin liikenaisiakin²¹⁴. Lisäksi uraäiteihin on tässä tutkimuksessa laskettu kuuluvaksi urallaan menestyneet ja uralleen omistautuneet taiteilijat²¹⁵. Uraäitejä koskevissa artikkeleissa pääosassa oli yleensä haastateltu nainen ja hänen uransa. Kuitenkin myös perhettä ja naisen yksityiselämää sivuttiin lähes jokaisessa haastattelussa.

Muut kuin taloudelliset syyt olivat vielä 1950-luvulla harvinaisia syitä perustella äidin työssäkäyntiä.²¹⁶ Uraa tekevien äitien suurin motivaattori oli työ itsessään,

²¹² Viuhka 11/50, 10-11, ”Näin me elämme”; NM 7/55, 3, ”Voimistelunopettaja”.

²¹³ KL 12/50, 420-421, ”Kotirouva ja virkarouva”; myös esim. Anna 50/65, 16-19, ”Roolijako Valkeakoskella”.

²¹⁴ MN 12/60, 6-7, 33, ”Tieteen ja taiteen tuttavina”; HP 5/55, 26-27, ”Niin sanittu Pylkäsen rouva”; MN 6/55, 14-17, ”Merkittävien tehtävien nainen”.

²¹⁵ Esim. ML 12/60, 26-27, 42-44, ”Ansa säteilee tarmoaa”; Anna 48/65, 30-31, 63, ”Lahden kreivillinen perhe”; Jaana 8/65, 58-59, ”Anu Kaipainen”.

²¹⁶ Salomaa (1956), 19.

ammattitaidon ylläpitäminen ja halu tehdä oman alan työtä. Yksi syy uran luomiseen oli myös se, ettei äiti yksinkertaisesti pitänyt kotitöiden tekemisestä.²¹⁷

Suvirannan tutkimuksessa nämä syyt on huomioitu, mutta ne eivät ole yleisimpiä syitä: esimerkiksi ansiotyöstään erityisesti pitäviä ja siksi työssä käyviä naisia oli ei-taloudellisten syiden listalla viidenneksi eniten. Vain pari prosenttia muista kuin taloudellisista syistä työssä käyvistä äideistä ilmoittaa syyksi sen, ettei pidä taloustöistä.²¹⁸ 1960-luvulla ammattitaidon säilyttäminen ja viihtyminen työssä paremmin kuin kotona olivat edelleen suurimmat ei-taloudelliset syyt: 9,3 % työssä käyvistä vastasi haluavansa säilyttää ammattitaitonsa, 6,1 % vastasi viihtyvänsä toimessa kodinhoitoa paremmin²¹⁹.

Useimmat uraäitiartikkelit käsittelevät tiedenaisia tai naisia, jotka jollain tavalla olivat uranuurtajia omalla alallaan. Uranaisten joukkoon kuului yhtä lailla nuoria, vasta vihittyjä naisia, jotka uudesta perheestään huolimatta jatkoivat uransa rakentamista, kuin jo vanhempaan ikään ehtineitä, pitkän ja menestyksekkään uran saavuttaneita naisia, jotka olivat uran ohessa hankkineet itselleen myös perheen: Kotiliesi esitteli proviisori-perheenäidin arkea, Me Naiset haastatteli useita tiedettä tekeviä naisia ja Hopeapeili kertoi äidistä ja tyttärestä, joista toinen oli diplomikosmetologi ja toinen ihotauteihin erikoistunut lääkäri²²⁰. Lisäksi joukossa oli taiteilijoita, jotka olivat perheestään huolimatta omistautuneita uralleen: ”On selvää, että taiteilija ei ennätä olemaan äiti ja perheenemäntä siinä mielessä kuin sellainen, joka voi uhrata koko aikansa ja elämänsä vain kodilleen”²²¹.

Uraa tekevää äitiä pidettiin aineistossa enemmän poikkeuksena kuin sääntönä. Perusoletus oli, että perheellinen nainen luopui urastaan perheensä vuoksi, ja siksi

²¹⁷ Esim. Viuhka 6/55, 16-17, ”Tämän päivän nuori nainen”; Anna 3/65, 26-27, 51, ”Älä missään tapauksessa”; MN 1/65, 18-19, ”Pidän vihaisista ihmisistä”.

²¹⁸ Auvinen (1968), 82.

²¹⁹ Suviranta (1967), 48-49.

²²⁰ KL 17/55, 668-669, ”En vaihtaisi elämänsaani”; MN 12/60, 6-7, 33, ”Tieteen ja ajattelun tuttavuuksia”; HP 3/65, 58-59, ”Äiti ja tytär”.

²²¹ MN 11/55, 6-7, ”Autoileva taiteilija ja perheenäiti”. Myös esim. Eeva 1/60, 22-23, 51, ”Kukkaistyttö kotioloissa”; MN 1/65, 18-19, ”Pidän vihaisista ihmisistä sanoo Aune Ala-Tuuhonen”.

uranaiset, jotka olivat naimisissa ja joilla oli lapsia, olivat poikkeuksia. Esimerkkinä tästä voidaan pitää Viuhkassa julkaistua artikkelia Suomen Trikoo Oy:n sosiaalijohtajasta, joka oli nainen. Hänet oli nimitetty tehtäväänsä ”tehtaanjohdon ennakkoluulottomuuden” ansiosta. Toimessaan rouva oli onnistunut hyvin, vaikka perinteisesti johtotehtävät olivat tehtaassa kuuluneet miehille²²².

Perhettä käsiteltiin hyvin monessa uraäideistä kertovissa artikkeleissa. Monissa tapauksissa perheen kerrottiin olevan rentouttavain ja palkitsevin osa äidin elämää: kun kansanrunouden tutkijalta, tohtori Elsa Haaviolta kysyttiin, kumpaa hän piti suurempana saavutuksena elämässään, lasta vai tohtorinarvoa, hän vastasi ilman muuta lapsen olevan suurempi saavutus – ”Tohtorinhatun ja miekan voi saada kuka tahansa”²²³. Kansanedustaja Margit Borg-Sundman sanoi kodin ja perhe-elämän olevan se elämän osa-alue, joka edes joskus ”tarjoaa hetken lepoon ja virkistykseen”, ja kiireinen toimittaja ja bisnesnainen puolestaan piti perheen yhdessäoloa elämänlaatunsa kannalta erittäin tärkeänä²²⁴.

Perheen ja uran yhteensovittaminen oli myös yleisesti käsitelty aihe. Usein ihmettelyn aiheena oli, kuinka nainen onnistui yhdistämään perheen ja uran, ja toisaalta se, kuinka hyvin uran tekeminen sopii perheelliselle naiselle. Muutamat uraäidit olivat sitä mieltä, että perheen kannalta parempi olisi, jos äiti olisi kotona: kemisti-insinööri -rouva kertoi kuluttavansa kaiken vapaa-aikansa perheen parissa ja lisäsi, että ihanteellista perheen kannalta olisi, jos hän olisi kotiäiti²²⁵. Oman teatterin perustanut näyttelijätär puolestaan tunnusti, että ”sydäntä kouraisee, kun tuntuu että lapsille jaa aivan liian vähän aikaa”²²⁶. Nämä äidit perustelivat uraansa sillä, että ammattitaito ja koulutus menisivät hukkaan, jos äiti luopuisi työn teosta kokonaan. Äidin uralla, työn menemisellä perheen edelle, nähtiin

---

²²² Viuhka 3/50, 16-17, ”Nainen sosiaalipäällikkönä suurtehtaassa”.

²²³ KL 17/50, 556-557,574, ”Tunnettuja naisia – Elsa Haavio”

²²⁴ KL 9/50, 313-314, ”Tunnettuja naisia – kansanedustaja Margit Borg-Sundman”; HP 5/60, 74-75, ”Tervetuloa toimittajan pöytään”.

²²⁵ MN 12/60, 6-7, 33, ”Tieteen ja ajattelun tuttavuuksia”.

²²⁶ ML 2/60, 6-7, 30, ”Ekke Chopinina – Hilikka ”Enkelinä”.

olevan ennen kaikkea yksi suuri haittavaikutus: lasten hyvinvoinnin laskeminen ja huonosti kasvatettujen lapsien varttuminen. Erään lentoemäntä-lentokapteeni -perheen lapsen kerrottiin olevan järkevä ja hyvin käyttäytyvä vaikkakin vilkas, mikä oli kirjoituksen mukaan seurausta siitä, että perheellä oli hyvin vähän yhteistä aikaa²²⁷.

Useimmat uraa tekevästä äideistä olivat kuitenkin sitä mieltä, että työssä käyminen ja oma ura olivat oikeuksia, joihin jokaisen tuli halutessaan päästä osallisiksi. Elina Haavio-Mannilan mukaan 78 % virkanaisista ja peräti 89 % työläisnaisista on sitä mieltä, että naimisissa olevilla naisilla on yhtäläinen oikeus työssäkäyntiin kuin naimattomilla naisilla²²⁸.

Eräs nuori virkanainen ja pienen tytön äiti kertoi Viuhkan haastattelussa perheensä hyväksyvän sen, että ajoittain perhe-elämän oli väistyttävä työtehtävien tieltä, eikä hän voisi itse kuvitella itseään missään muussa työssä²²⁹. Suurliikkeen sisäänostaja puolestaan totesi, että vaikka koti ja lapset olivat hänelle tärkeitä, ”pelkkä koti ei kuitenkaan toisi täydellistä tyydytystä, olen kai sen verran nykyaikainen”, ja lisäsi, että hänen työnsä oli sen verran vaativaa, ettei sitä tekisi ellei todella viihtyisi ammatissaan. Samainen ekonomirouva jatkoi naisen kaksoisroolin analysointia toteamalla, että koti oli nykyisin monelle harrastus, ja perusteli omaa valintaansa uraäitinä seuraavasti:

”-Minusta elämä kävisi sietämättömän pitkäksi kotona neljän seinän sisällä; koti, lapset, mies, siivous, ruoanlaitto... siinä koko maailma. Usein tuollainen nainen ei jaksa olla enää kiinnostunut ulkomaailmasta – kuinka paljon enemmän hän elämältä saisi, jos olisi! –Naisen asema on vaikea. Kokonaan ei jaksa olla kotona, mutta jos on toimesta, niin on laiminlyödyn kodin vuoksi huono omatunto eikä silloin pysty hoitamaan virkaakaan täydellä teholla.”²³⁰

²²⁷ NM 4/60, 10-11, ”Lentävä perhe”.

²²⁸ Haavio-Mannila & Stolte-Heiskanen (1966), 125.

²²⁹ Viuhka 6/55, ”Tämän päivän nuori nainen”.

²³⁰ Anna 1/65, 8-13, ”Ruotsalainen nainen Suomalainen nainen”;

Tämäkin rouva siis oli omasta tahdostaan valinnut uran, mutta poti silti huonoa omatuntoa perheensä laiminlyönnin takia. Yhteiskunnassa yleisesti vallinnut käsityshän oli, että kunnollisen äidin paikka oli kotona, ja äidit, jotka tätä käsitystä vastaan rikkoivat, tunsivat syyllisyyttä huolimatta siitä, oliko päätös työssä käymisestä pakon sanelema vai naisen oma valinta.

Vastoin yleistä ilmapiiriä, muutamat uraäidit eivät pitäneet kodinhoitoa naisen elämäntehtävänä. Esimerkiksi menestynyt nuori kirjailija Marja-Leena Mikkola kertoi ainoan toiveensa olevan, että vapautuisi kotitöistä lastenhoitoa lukuun ottamatta - hänen mielestään kun kukaan ei oikeasti voinut nauttia rasvaisen paistinpannun tiskaamisesta²³¹.

Useimmin kuitenkin uraa tekevät äidit halusivat naistenlehtien artikkelien mukaan huolehtia perheestään ja kodistaan esimerkillisesti, joko kotiapulaisen avulla tai yksin. Radioteatterin nuori tähti, myös mannekiinin töitä tekevä Mai-Brit Heljo halusi hoitaa työnsä, niin palkkatyönsä kuin kotityönsä, mahdollisimman hyvin²³². Mikäli koti hoidettiin hyvin, äidin työssäkäynti oli myös toimittajan mielestä hyväksyttävämpää. Naisten Maailmassa ihmeteltiin, kuinka uraa lentoemäntänä tekevä kahden lapsen äiti onnistui työnsä lisäksi pesemään pyykkiä ja pitämään ”sekä kotinsa että itsensä moitteettomassa kunnossa” – vastauksena tähän oli se, että jokaisen lentopäivän jälkeen seurasi vapaapäivä, jolloin nainen voi kokonaan omistautua kodilleen ja perheelleen²³³.

4.3 Naisten ansiotyön merkitys ja seuraukset

Suviranta luetteli yhteiskunnassa tapahtuneita muutoksia, joiden seurauksena naiset olivat yhä enemmän siirtyneet ansiotyöhön: naisten koulutustaso oli noussut, minkä seurauksena ”nainen on alkanut tuntea omat mahdollisuutensa ja omat viehtymyksensä

²³¹ Anna 3/65, 26-27, 51, ”Älä missään tapauksessa”. Myös esim. NM 12/55, 3, ”Perheenemäntä – konttoripäällikkö”.

²³² MN 6/55,34-35,, ”Monipuolinen Mai-Brit”.

²³³ NM 1/60, 18-19, ”Jäältä pilviin”.

ansiotyöhön kodin ulkopuolella”. Suviranta kirjoitti jatkuvan paremman elintason tavoittelun ja halun antaa lapsille mahdollisimman hyvä koulutus ja monipuoliset harrastukset johtaneen siihen, että myös naiset osallistuivat perheen tulojen hankintaan. Lisäksi kasvanut ja kehittynyt teollisuus helpotti kotiäitien arkea jopa siinä määrin, että äidit olivat alkaneet tuntea itsensä tarpeettomiksi kotona.²³⁴

Naimisissa olevien naisten työssäkäynti lisääntyi tutkimusjakson aikana. Tämä huomioitiin myös naistenlehdissä: usein kirjoituksissa oli kommentteja äitien lisääntyneestä työskentelystä kodin ulkopuolella sekä siitä, mitä tämä merkitsi perheille. Kotiliesi pohti vuonna 1965 huolissaan sitä, kuinka taloudellinen pakko ajoi yhä useamman perheellisen äidin ansiotyöhön, ja vielä tätäkin huolestuttavampaa lehden mukaan oli se, että jotkut naiset valitsivat ansiotyössä käynnin vapaaehtoisesti. Artikkelissa esiteltiin muutamia syitä, joilla ansiotyössä käyvät äidit perustelivat työssäkäyntiään: ”Ketkä heistä eivät yksinkertaisesti viihdy kotona, ketkä ajattelevat omaa virkauraansa, ketkä ovat korkean kulutustason sokaisemia”²³⁵.

Naisten työssäkäyminen muutti naisen roolia niin perheessä kuin yhteiskunnassa. Naisen merkitys vaimon roolissa väheni, ja seurauksena koulutuksen ja ammatillisen osaamisen merkitys naisen roolin muodostumisessa lisääntyi. Aikalaistutkimuksessa naisten työssäkäynnin arveltiin johtavan siihen, että naisten ja miesten roolit kodinhoidossa muuttuisivat. Myös avioerojen arveltiin lisääntyvän, kun naiset liikkuisivat enemmän yksin ja tulisivat aikaisempaa riippumattomammiksi miehistään. Naisten sukupuolielämän ajateltiin muuttuvan enemmän miesten sukupuolielämää muistuttavaksi, ja perheinstituution nähtiin yleisesti ottaen vaarantuvan naisten työssäkäynnin seurauksena. Myös syntyvyyden ajateltiin alentuvan, kun lastenhoidon tilalle naisille ilmenisi palkitsevampia ja mielenkiintoisempia työmahdollisuuksia.²³⁶

---

²³⁴ Suviranta (1967), 9.

²³⁵ KL 7/65, 24-27, ”Tyydymme olemaan kotona”.

²³⁶ Haavio-Mannila & Stolte-Heiskanen (1966),123-124; Haavio-Mannila (1968), 191-192.

Näitä uhkia käsiteltiin naistenlehdissä kuitenkin hyvin vähän. Lähes ainoina haitallisina seurauksina naisten ansiotyöstä nähtiin kirjoittelussa lasten hyvinvoinnin heikentyminen. Toinen huolenaihe oli kodinhoidon laiminlyöminen – kuka hoitaisi kotityöt, kun äiti joutui viettämään päivät toimistossa tai tehtaassa.²³⁷ Naisten työssäkäynnin yleistymisellä pelättiin olevan kohtalokkaita seurauksia, ja mikäli äiti vapaaehtoisesti valitsi ansiotyön ja jätti jälkikasvunsa hoitamisen ”taitamattomien ja asioihin kypsyntymättömien tyttösten hoiviin”, hänet leimattiin vastuuttomaksi. Yhdeksi syyksi äitien työssäkäynnin yleistymiseen nähtiin muuttunut naisihanne: ”Nykyajan nainen ’toteuttaa itseään’! Hän palkkaa vaikkapa päiväapulaisen siksi ajaksi, että pääsee osapäivätyöhön.”²³⁸

Jos äiti kävi työssä perheen taloudellisen tilanteen takia, työnteon merkitys ja suurin motivoija oli yleensä taloudellinen hyöty²³⁹. Taloudellisen hyödyn lisäksi työnteoko kodin ulkopuolella lisäsi myös henkistä hyvinvointia – sosiaalinen kanssakäyminen ja säännöllinen toimiminen muualla kuin kotona virkistivät mieltä²⁴⁰. Taloudellinen hyöty oli kuitenkin ensisijainen työskentelyn syy ja hyöty, ja kaikki muut edut toissijaisia.

Uraäideille työnteolla oli hieman erilainen merkitys. Työ oli tärkeää työn itsensä tähden, sitä tehtiin, koska koulutusta ei haluttu heittää hukkaan ja uralla haluttiin edetä. Kuitenkin myös perheen hyvinvointi oli luonnollisesti uraäitienkin huolenaihe. Nämä naiset eivät kuitenkaan halunneet luopua urastaan, vaikka työssä käyminen useissa tapauksissa tuntuikin aiheuttavan huonoa omatuntoa.

Naisen oli kyettävä hoitamaan kotinsa ja lapsensa hyvin huolimatta siitä, oliko hän kotiäiti vai kävikö hän työssä – äidin velvollisuudet säilyivät, kävipä äiti palkkatyössä tai ei. Naisen päällimmäisin tehtävä oli kodista, lapsesta ja miehestä huolehtiminen, ja vaikka äiti kävisikin työssä, kodinhoito ei siitä saisi kärsiä. Hyvin monessa artikkelissa viitattiin kodin

²³⁷ Esim. KL 21/55, 880-881, ”Äiti palaa työstä”; Viuhka 5/55, 28-29, ”Kuka hoitaa lapset?”; Anna 3/65, 10-13, ”Mannekiini ja perheenäiti”; ML 5/65, 20-23, ”Valloittavat ruusut”.

²³⁸ Viuhka 5/55, 28-29, ”Kuka hoitaa lapset?”.

²³⁹ Esim. KL 21/55, 880-881, ”Äiti palaa työstä”; Anna 45/65, 10-13, ”Kartanonrouva ja hänen kutomonsa”.

²⁴⁰ Esim. KL 12/50, 420-421, ”Virkarouva ja kotirouva”; KL 1/60, 16-19, 56, ”Naiset rakentavat kotikaupunkiaan: Vireätä Kouvolaan”.

kuntoon ja lasten käyttäytymiseen: esimerkiksi lentoemäntä-äiti oli työsään huolimatta onnistunut pitämään niin kotinsa kuin itsensäkin moitteettomassa kunnossa²⁴¹.

Yleensä vastauksena menestyksekkääseen kodinhoitoon oli ajankäytön organisointi. Kiireellinen mannekiini ja perheenäiti oli tottunut tekemään itselleen tarkat aikataulut ja toimimaan niiden mukaisesti, ja siksi hän ehtikin olemaan mukana paljossa²⁴². Kaikki ansioäidit eivät suhtautuneet äidin velvollisuuksiin vakavasti: toimittaja Aune Ala-Tuuhonen kertoi lapsiensa kasvaneen kasvattamattakin – mitä nyt joskus tuli huudettua niin ”että taivaat soi”²⁴³. Proviisori Airi Widlund puolestaan kertoi hyvällä omalla tunnolla pinnaavansa kotitöiden tekemisessä, sillä pienten lasten uraa tekevällä äidillä ei aika riittänyt – eikä tarvinnutkaan riittää – täydelliseen kodinhoitoon²⁴⁴.

4.4 Ansioäitiyden vastustajat ja aviomiesten suhtautuminen vaimojen työssäkäyntiin

Äitien palkkatyössä käyntiä vastustivat niin äidit itse, heidän aviomiehensä kuin ulkopuoliset kommentoijatkin. Pääasiassa vastustus ilmeni kielteisten seurauksien etsimisellä ja luetteloimisilla: kun artikkelissa kerrottiin äidistä, joka työskenteli palkkatyössä kodin ulkopuolella, juttuun liitettiin kielteisiä seurauksia, joita äidin työssäkäynnillä oli. Miesten vastustus oli naistenlehtien perusteella kuitenkin vähäistä. Yleisimmin miehen mainittiin tukevan vaimonsa työssäkäyntiä, mutta jos vastustusta oli, sitä perusteltiin sillä, ettei vaimon aika riittänyt perheen- ja kodinhoitoon²⁴⁵.

Yleisimmin äitien ansiotyötä vastustivatkin äidit itse sekä toimittajat, jotka juttuja kirjoittivat. Äidit eivät pitäneet siitä, että aika täytyi jakaa perheen ja työn kesken.

²⁴¹ NM 1/60, 18 – 19, ”Jäältä pilviin”, Anna 45/65, 38 – 39, 41, ”Viipurilaisverta”.

²⁴² Anna 3/65, 10-13, ”Mannekiini ja perheenäiti”.

²⁴³ MN 1/65, 18- 19, Pidän vihaisista ihmisistä sanoo Aune Ala-Tuuhonen”.

²⁴⁴ Uusi Viuhka 4/65, 18 - 19, ”Missä saa pinnata”. Myös esim. ²⁴⁴ MN 9/55, 45, ”Tammisaaren ensimmäinen nainen”.

²⁴⁵ Esim. KL 12/50, 420-421, ”Virkarouva ja kotirouva”.

Kumpaankaan ei tuntunut riittävän aikaa, työasiat pyörivät mielessä kotona ja kotiasiat töissä. Lapset olivat iltaisin kiukkuisia ja äiti väsynyt, eikä lasten kasvatukseen toteutunut parhaalla mahdollisella tavalla, kun äidillä ei ollut riittävästi aikaa. Myös miehestä huolehtiminen vaati aikaa, ja työssäkäynti veikin aikaa niin mieheltä kuin lapsilta.²⁴⁶

Suurin ongelma äitien palkkatyöläisyydessä oli koko 1950- ja 1960-lukujen ajan lasten päivähoiton järjestäminen. Vaikka kunnallisesta päivähoitosta keskusteltiin jo 1930-luvulla, edelleen 1970-luvun alussa suuri osa perheistä hoiti lasten päivähoiton itse²⁴⁷. 1960-luvun alkuun saakka lastenhoito oli lähinnä vähävaraisten työläisperheiden äitien ongelma, mutta vaimojen työssäkäynnin yleistymisen myötä lastenhoito-ongelma kosketti vuosikymmenen lopulla myös hyvin koulutettuja keskiluokkaisia naisia. Laki julkisen päivähoiton järjestämisestä tuli voimaan vuonna 1972.²⁴⁸

Naistenlehdissä äitien ansiotyöskentelyä vastustettiin yleisimmin siksi, että sen katsottiin vaikeuttavan lastenhoitoa ja olevan vahingollista lapsille. Etenkin pienet lapset tarvitsivat naistenlehtien mukaan äidin läsnäoloa muulloinkin kuin iltaisin. Niin äiti kuin lapset väsyivät päivän aikana, ja kun äidillä vihdoin iltaisin oli aikaa lapsille, väsymys ja päivällä tekemättä jääneistä kotitöistä johtuva kiire pilasivat tämän mahdollisuuden yhteiseen ajanviettoon. Lapset olivat usein kiukkuisia ja jäivät aamuisin itkemään, kun äidin piti rientää toimeensa. Tilannetta helpotti, jos perheellä oli varaa palkata lastenhoitaja – tuolloin kuitenkin oli harkittava, onko äidin työssäkäynti loppujen lopuksi kannattavaa, sillä kotiapulaisen pitäminen oli kallista.²⁴⁹

---

²⁴⁶ Esim. ”Kaunis Rauni Ranskaa valloittamassa”; Eeva 9/60, 20-21, 58, 60, ”Lapsestani tuli nuorisorikollinen”; ML 2/60, 6-7, 30, ”Ekke Chopinina – Hilikka ”Enkelinä”; Uusi Viuhka 4/65, 18-19, ”Missä saa pinnata”.

²⁴⁷ Haavio-Mannila (1984), 119.

²⁴⁸ Kuusipalo (1999), 63, 65.

²⁴⁹ Esim. KL 21/55, 880-881, ”Äiti palaa työstä”; HP 6/55, 24-25, ”Miten – se on pääasia”; Viuhka 10/60, 20-21, 76, 5, ”Olen oma johtajani”.

Eniten vastustusta näkyi kuitenkin yleisenä mielipiteenä, ei kenenkään suusta sanottuna. Argumentit olivat samat: kodin, lasten ja miesten hoidon puutteellisuus²⁵⁰. Uranaisten työssäkäyntiä ei kritisoitu yhtä usein kuin muiden työssäkävien naisten. Kenties tämä johtui siitä, että urallaan menestyneet olivat auktoriteetteja, joita toimittajilla ei ollut varaa arvostella. Usein lisäksi uranaisten kirjoitettiin olleen niin tehokkaita ja toimeliaita, että he pystyivät hoitamaan niin työnsä kuin perheensä hyvällä menestyksellä. Kuitenkin uraäidit itse arvostelivat omaa työssäkäyntiään, potivat huonoa omaatuntoa ja olivat huolissaan lastensa kasvamisesta ja kehittymisestä.

Perinteisten sukupuoliroolien mukaan kodinhoito on naisten tehtävä, kun miehen osa on toimia yhteiskunnassa²⁵¹. Aikalaistutkimuksessa miesten asenteen vaimon työssäkäyntiä kohtaan olivat ristiriitaiset. Suvirannan tutkimusten mukaan 3,6 % naisista ilmoittaa kotiin jäämisen syyksi miehen tahdon, kun taas Auvisen mukaan 60,4 % rouvista mainitsee miehen mielipiteen vaikuttaneet kotiinjäätämispäätökseen.²⁵² Useissa naistenlehtien haastatteluissa kysyttiin sitä, kuinka aviomies suhtautui vaimonsa uraan tai harrastukseen. Yleinen näkemys oli, että aviomiehet ymmärsivät ja hyväksyivät tilanteen, eivätkä paheksuneet sitä, että vaimo joutui olemaan poissa kotoa työnsä takia.

Kun laulajatar rouva Rauni Tuttujewilta kysyttiin, kuinka hänen miehensä suhtautui rouvan esiintymiseen, kertoi rouva, ettei heillä ”ole koskaan tullut näistä asioista kinaa”²⁵³. Kiireinen opettaja ja järjestönainen kertoi perheensä ymmärtävän, että äidin lukuisat kokoukset ja menot myös ilta-aikaan olivat ”välttämätöntä”, ja naimisiin menneet Anna-Liisa Ruotsi aikoi jatkaa mannekiinin ja näyttelijättären uraansa avioliiton solmimisesta

²⁵⁰ Esim. Viuhka 5/55, 28-29, ”Kuka hoitaa lapset?”; NM 7/55, 3, ”Voimistelunopettaja”, ML 6/60, 22-25, ”Pääosissa Laura, Maikki ja Jussi Jurkka”.

²⁵¹ Esim. Haavio-Mannila (1968), 261.

²⁵² Suviranta (1967), 52; Auvinen (1968), 84.

²⁵³ Jaana 4/65, 24-25, 68-69, ”Pieksämäen livin’dollit”. Myös esim. NM 7/55, 3, ”Voimistelunopettaja”; HP 11/60, 72, ”Nyt puhutaan Vaasan Carmenista”.

huolimatta. Sulhanen suhtautui tähän hyvin: ”Ilmeisesti hän ei ole niitä vanhanaikaisia miehiä, jotka haluavat kätkeä aarteensa kotiin ’Kielon jäähyväisiä’ soittelemaan.”²⁵⁴

Kuitenkin jo se, että aviomiehen suhtautumista rouvan työssäkäyntiin tai esiintymiseen kysyttiin, kertoo miehen mielipiteen tärkeydestä: ei ollut itsestään selvää, että rouva sai tehdä, mitä haluaa, vaan miehen suostumus oli edellytys naisen työssäkäynnille ja onnelliselle avioliitolle.

Työssä käyvien äitien kohdalla ansiotyön motiivi oli taloudellinen, eikä miehellä useimmiten ollut varaa vaatia vaimoaan pysymään kotona, vaikka olisi halunnut. Toki lisäansiot kelpasivat myös aviomiehelle: eräs työssä käyvän äidin aviomies myönsi, että ”tuntuuhan toki taloudessa ainakin tilipäivänä, että kassaan saadaan enemmän rahaa”²⁵⁵. Tämä aviomies näki vaimonsa ansiotyön myönteisiksi seurauksiksi myös sen, että ”vaimo pysyy nuorekkaana ja henkisesti virkeänä toimesta ollessaan”²⁵⁶.

Aviomiehen vaikutus rouvansa uravalintaan näyttää naistenlehtien perusteella olleen muutenkin suuri. Muotialongin johtajattaren Pii Sarpanevan mukaan oli kiittäminen hänen aviomiestään, että Piistä ylipäättäen tuli muotialongin omistajatar: kun salongin entinen omistaja oli kuollut, rouva Sarpanevan mies ”päätti”, että tämä ala olisi hänen vaimolleen sopiva ja osti muotialongin vaimolleen²⁵⁷. Ministeri Marja Lahden mies puolestaan oli tyytyväinen, vaikka hänen vaimonsa olikin ministeri, sillä ”isäntä on kuningas valtakunnassaan. Hän suunnittelee, hän päättää, hän tekee ja teettää. Eikä hänen tarvitse alistaa päätöksiään kenenkään hyväksyttäväksi taikka hyljättäväksi”²⁵⁸. Vaikka perheen emäntä toimi ministerinä, mies oli kuitenkin mies, joka sai päättää asioista itse – toisin kuin vaimonsa, jonka päätökset eduskunta voi hylätä. Vaimon ministeriys ei siis tehnyt vaimosta miestä vaikutusvaltaisempaa, vaan kotona mies sai päättää asioista

²⁵⁴ NM 7/55, 3, ”Voimistelunopettaja”; HP 9/65, 55,, ”Pitsiä ja ruusuja”. Myös esim. Eeva 12/60, 32-33, 60, 72, ”Tyttö, jolla on kolmet kasvot”; Eeva 2/65, 34-36, ”Koti duurisoinnuin”.

²⁵⁵ KL 12/50, 420-421, ”Virkarouva ja kotirouva”.

²⁵⁶ KL 12/50, 420-421, ”Virkarouva ja kotirouva”.

²⁵⁷ MN 11/65, 26-27, ”Meren tytär muodin viidakossa”.

²⁵⁸ Anna 29, 10-11, 19, ”Mäkelän emäntä ministerinä”.

yksinvaltaisesti ilman pelkoa siitä, että korkeampi taho mitätöisi hänen tekemänsä päätökset. Perinteisesti mies oli perheen pää kodin ulkopuolella, kun nainen päätti asioista kodin sisällä²⁵⁹. Ministeri Lahden perheessä roolit olivat päinvastoin.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Äitien työssäkäynti lisääntyi vuosina 1950–1965. Muutos kiinnosti ajan tutkijoita, ja äitien lisääntyvästä työssäkäynnistä tehtiin useita tutkimuksia. Tutkimuksen kohteena olivat etenkin ansioäidit, heidän motiivinsa ja äidin työssäkäynnin aiheuttamat seuraukset. Äitien lisääntynyt työssäkäynti näkyi myös naistenlehdissä: aihetta sivuttiin suomalaisista naisista tehdyissä haastatteluissa lähes aina.

Aikalaistutkimuksessa yksi tutkijoita kiinnostanut asia oli se, miksi äidit hakeutuivat työelämään. Tämä kiinnosti myös naistenlehtiä, ja lähes jokainen ansioäiti perusteli työssä käyntiään jollain tavalla. Ansioäitiys nähtiin enemmän poikkeuksena kuin sääntönä, ja ansioäidin oli lehtikirjoituksissa yleensä perusteltava valintansa. Aikalaistutkimuksessa ansioäitiyden syitä etsittiin naisten taustoista: koulutus ja perhetausta, perheen sosiaalinen asema ja esimerkiksi miehen ammatti nähtiin äitien ansioäitiyteen vaikuttaviksi seikoiksi. Ansioäitiyden syiksi esitettiin muun muassa taloudellinen pakko ja naisen koulutustausta sekä ansiotyössä viihtyminen. Nämä syyt olivat esillä myös naistenlehdissä. Osa äideistä työskenteli ainoastaan siksi, että se oli välttämätöntä perheen toimeentulolle. Heitä tässä tutkimuksessa nimitetään työssä käyviksi äideiksi. Osa äideistä suhtautui työhönsä intohimoisesti, ei halunnut hukata saamaansa koulutusta ja halusi luoda uran. Heitä tässä tutkimuksessa nimitetään uraäideiksi. Aikalaistutkimuksesta poiketen ansioäitiyden syitä ei yleensä haettu naisen taustasta, eikä esimerkiksi sosiaalista asemaa käsitellä kirjoituksissa juuri ollenkaan.

---

²⁵⁹ Apo (1999), 15-16.

Tutkimusaikana vuosina 1950–1965 Suomessa ilmestyi yhteensä 10 naistenlehteä. Aineistossa on yhteensä 456 lehteä, joista suomalaisten naisten haastatteluja löytyi 172. Kotiäitejä näistä oli 71, ansioäitejä 101. Ansioäideistä työssä käyviä äitejä oli 47, uraäitejä 54. Jokaisella lehdellä oli oma kohderyhmänsä, jolle kirjoitukset suunnattiin: esimerkiksi Kotiliesi ilmoitti kohderyhmäkseen perheenemännät ja Me Naiset kirjoitti ”nykyaikaisille naisille”. Eri lehtien koti- ja ansioäitiyttä koskevat mielipiteet kuitenkin poikkeavat toisistaan hyvin vähän. Kotiliesi arvoilleen sopien kannatti äitien kotona olemista, mutta ymmärsi myös ansioäitien ongelmia. Myös Eeva kannatti kotiäitiyttä ansioäiteyttä enemmän. Hopeapeili, Anna ja Viuhka/Uusi Viuhka kirjoittivat enemmän ansioäideistä ja yleensä nämä kirjoitukset olivat ansioäitiyttä kannattavia. Mielipiteet yhden lehden sisällä eivät kuitenkaan ole yksimielisiä, ja monissa ansioäitiyteen myönteisesti suhtautuvissa artikkeleissa pohditaan myös mahdollisia kielteisiä vaikutuksia.

Vuoteen 1960 saakka naistenlehdet ilmestyivät kuukausittain. Ensimmäinen viikoittain ilmestynyt naistenlehti oli Me Naiset, ja pian muut seurasivat perässä. Vuonna 1965 Kotiliesi ilmestyi kaksi kertaa kuukaudessa, muut lehdet viikoittain. Lehtien määrä oli siten vuonna 1965 suurempi kuin aikaisempina vuosina. Tämä ei kuitenkaan näkynyt artikkelien määrässä, vaan vuonna 1965 naisten haastatteluja on ilmestynyt vain muutama muita vuosia enemmän. Vaikuttaa siltä, että koti- ja ansioäitiyden välinen ristiriita ei enää vuonna 1965 ollut niin polttava puheenaihe kuin aikaisempina tutkimusvuosina. Ansioäitien määrä oli kasvanut, eikä ilmiötä enää pidetty ihmeellisenä.

Suurimmalla osalla kotiäideistä oli kasvuikäisiä lapsia, mikä oli luonnollista: äitiä tarvittiin kotona silloin, kun lapset olivat pieniä. Mielenkiintoista on, että suurin osa aikuisten lasten äideistä oli edelleen kotirouvia, vaikka lapset eivät hoitoa enää tarvinneetkaan. Suurin osa tämän joukon äideistä oli lapsia saatuaan jäänyt kotiin, eikä työelämä enää lasten kasvettua houkutellut. Ansioäideistä suurin osa oli pienten lasten äitejä.. Yhtäältä tämä on loogista, sillä pienten lasten äidit olivat parhaassa työiässä ja siksi on luonnollista, että heitä on ansioäitien joukossa eniten. Kuitenkin tämä on myös yllättävää, sillä äidin paikka oli ajan periaatteen mukaan kotona. Suurin osa äideistä näyttää kuitenkin jatkaneen

työntekoa lapsista huolimatta. Kotiäitiys oli ihanne, jonka täyttäminen todellisessa elämässä ei aina onnistunut.

Naistenlehtien tyypillinen kotiäiti oli tyytyväinen osaansa. Kotiäidin tehtävä oli paitsi lapsista ja kodista, myös miehestä huolehtiminen. Perhe ja koti olivat kotiäidille tärkeimpiä. Yleisin syy naistenlehdissä haastateltujen naisten kotiäitiyteen olikin lasten hyvinvointi: äiti oli kotona, koska halusi huolehtia lapsistaan parhaalla mahdollisella tavalla. Vaikka kotiäidin tärkein tehtävä oli perheestä ja kodista huolehtiminen, tuli kotiäidinkin olla tietoinen yhteiskunnallisista asioista. Kotiäitiyden huonona puolena pidettiin äitien eristäytymistä ja sosiaalisen elämän puutetta. Oikea kotiäiti osasi kuitenkin järjestää aikansa siten, että hänellä oli aikaa myös harrastuksiin. Tyypillisiä kotiäidin harrastuksia olivat järjestöt ja hyväntekeväisyystoiminta. Harrastuksista oli hyötyä myös siinä suhteessa, että äiti pysyi yhteiskunnallisesti aktiivisena: naistenlehtien haastattelemat aktiiviset naiset kaipasivat kanssasisariaan mukaan politiikkaan niin äänestäjinä kuin päättäjinäkin. Lisäksi kotiäidin tuli huolehtia ulkonäöstään – ei saanut päästä itseään ”rupsahtamaan”. Ajankäytön organisoinnin avulla äidin aika riitti tähän kaikkeen: tyypillinen, ihanteellinen kotiäiti jakoi askareet eri päiville ja teki yhteistyötä muiden kotiäitien kanssa.

Naistenlehtien tyypillinen työssä käyvä äiti työskenteli taloudellisten syiden pakottamana. Yleensä lapsia oli useampi kuin yksi, eivätkä miehen ansiot riittäneet kattamaan taloudenhoitoa. Useimmiten äidin työ oli tehdas-, toimisto- tai myyntityötä, johon ei tarvittu erityistä koulutusta. Työssä käyvät äidit eivät välttämättä olleet tyytyväisiä siihen, että joutuivat käymään työssä, vaan olisivat mieluummin keskittyneet kokonaan perheeseensä. He pitivät usein parempana tilannetta, jossa äiti oli kotona lastensa kanssa. Kuitenkin monet mainitsivat myös sen, että ansiotyö antoi äidille taloudellisten tulojen lisäksi tekemistä ja ylläpiti henkistä virkeyttä, pelkkä kotona olo kävisi monen työssä käyvän äidin mielestä pitkävetoiseksi. Osa työssä käyvistä äideistä kävi kodin ulkopuolisessa työssä siksi, että perheelle saatiin hankittua luksustarvikkeita. Näissä perheissä äidin palkka käytettiin johonkin ylimääräiseen, kuten kodinkoneiden hankintaan.

Tällöin työssä käynti oli yleensä äidin päätös, ja äiti oli tyytyväinen työnsä vaikutukseen perheen talouden hoidossa.

Tyypillinen naistenlehtien esittelemä uraäiti puolestaan oli korkeasti koulutettu ja päässyt työssään arvostettuun asemaan. Uraäiti työskenteli omasta halustaan. Uraäitien uraa ei naistenlehdissä kritisoitu samoin, kuin työssä käyvien äitien. Uraäitien panosta työelämässä saatettiin pitää yhteiskunnalle hyödyllisenä, jos äiti oli esimerkiksi lääkäri tai tutkija. Uraäidit olivat yleensä myös tunnettuja ja työssään arvostettuja, jolloin toimittajalla ei ikään kuin ollut perusteita arvostella äitiä tämän valinnasta. Yhteistä kaikille ansioäideille oli se, että työstä huolimatta perhe ja koti oli hoidettava moitteettomasti: työssäkäynti ei ollut syy näiden äidin velvollisuuksien laiminlyömiselle. Yhteistä oli myös huono omatunto: lähes jokainen ansioäiti tunsu syyllisyyttä siitä, että jätti perheensä yksin. Vuonna 1965 lehdissä oli kuitenkin jo muutamia huomioita siitä, ettei kotiäitiys välttämättä ollut kaikille elämäntyö ja että työssä käynti kodin ulkopuolella oli hyväksyttävää.

Äidin työssäkäyntiin suhtauduttiin yleensä kriittisesti, ja niin äidit itse, toimittajat kuin esimerkiksi äidin aviomies saattoi antaa kritiikkiä äidin työssäkäynnistä. Kritiikki ja kielteinen asenne ilmenivät äidin sanomisista: huono omatunto ja huoli lasten pärjäämisestä ilman äidin jatkuvaa läsnäoloa kävivät ilmi hyvin monessa haastattelussa. Kodinhoito kärsi, eikä aviomieskään välttämättä ollut tilanteeseen tyytyväinen. Toimittajien kritiikki näkyi muutamissa kommentteissa: esimerkiksi, toimittaja saattoi mainita, kuinka lapset vaikuttavat kiukkuisilta, ja tämän syynä toimittaja arveli olevan äidin poissaolon. Yleisimmin äidin ansiotyössä käynnin arvostelu oli kuitenkin ”yleistä mielipidettä”, ei kenenkään sanomaa. Jutuissa todettiin, kuinka ansioäidit joutuivat jakamaan arvokkaat vapaa-ajan tunnit kodin hoidon ja lasten kanssa oleilun kesken, ja kuinka äiti ei ikinä saanut mielenrauhaa, kun työssä ollessa mielessä pyörivät kodin asiat ja kotona ollessa työasiat. Itsestäänselvyytenä jutuissa pidettiin sitä, että lapsien kannalta parasta olisi, jos äiti hoitaisi heitä kotona.

Miesten mielipiteitä käsiteltiin naistenlehtien haastatteluissa hyvin usein, joten asia koettiin tärkeäksi. Vaimon työssäkäynnillä oli oltava aviomiehen hyväksyntä. Miesten asennoituminen vaimojensa työssäkäyntiin oli harvoin kielteinen. Yleensä naisen työssäkäynti oli taloudellisen pakon sanelemaa, jolloin miehellä ei ollut varaa vaatia vaimoaan pysymään kotona, tai vaimon työ oli hänen elämäntyönsä, jolloin mies ei halunnut vaimonsa pysyvän kotona. Lehtikirjoitusten perusteella aviomiehet tukivat vaimojaan, ja he näkivät vaimonsa työssä käynnissä taloudellisen hyödyn lisäksi myös muuta myönteistä: vaimo pysyi virkeänä, kun hän kävi työssä. Joidenkin miesten mainittiin suoraan vaikuttaneen vaimon ansiotyöhön, ja jopa ”päättäneen”, että naisen ammatti sopii naiselle.

Tutkimus ja naistenlehtien esittämä todellisuus eivät täysin vastaa toisiaan. Esimerkiksi tutkimuksessa naisten lisääntyvän työssäkäynnin arveltiin aiheuttavan avioliiton ulkopuolisia suhteita, kun miehet ja naiset joutuisivat olemaan enemmän tekemisissä toistensa kanssa. Tällaista näkökulmaa ei naistenlehdissä käsitellä ollenkaan. Myöskään perheen sosiaalinen asema ei naistenlehdissä näy koti- tai ansioäitiyttä selittävänä tekijänä samoin, kuin se monissa aikalaistutkimuksissa nähtiin. Naisten koulutustausta nousee naistenlehdissä esiin ajoittain. Uraäideistä kirjoitetuissa artikkeleissa korkea koulutusta pidettiin yhtenä uran perusteista, ja kotiäideistä kirjoittaessa huomioitiin, että äiti oli ennen avioliittoaan saattanut opiskella itselleen ammatin. Koulutustaustaa ei naistenlehdissä kuitenkaan pidetä niin tärkeänä selittäjänä naisten työssäkäynnille kuin mitä se aikalaistutkimuksessa nähtiin.

Naistenlehdistä muodostuva kokonaiskuva koti- ja ansioäitiydestä on ristiriitainen. Yhtäältä lehdet ovat sitä mieltä, että äidin paikka on kotona ja että lapset kärsivät, jos äiti ei heitä ole hoitamassa. Toisaalta kuitenkin kannatetaan äitien valinnanvapautta ja mahdollisuutta itsenäisyyteen ja omaan rahaan. Käynnissä ollut muutos aiheutti epävarmuutta, ja perinteisen kotiäitiyden ja perheinstituution katoamista pelättiin. Kotiäitiys kyseenalaistetaan hyvin harvoin. Vaikka artikkelissa suhtauduttaisiin äidin työntekoon myönteisesti, se ei tarkoittanut sitä, että kotiäitiys olisi artikkelin mukaan

huono vaihtoehto. Kotiäitiyttä pidettiin ongelmallisena ainoastaan silloin, jos äiti yllättäen jäi leskeksi ja joutui yksin huolehtimaan perheen elättämisestä. Sen sijaan osa kotiäitiyttä puoltavista kirjoituksista suhteutuu hyvin kriittisesti ansioäitiyteen. Kotiäitiys on naistenlehdissä ikään kuin lähtökohta, perustilanne, josta voi poiketa, jos perustelut ovat riittävät. Ajan kuluessa hyväksyttävät perustelut muuttuvat: 1950-luvulla äidin halu käydä ansiotyössä ei ollut riittävä peruste, mutta vuonna 1965 lehdissä on jo muutamia huomautuksia siitä, etteivät kotityöt välttämättä ole, eikä tarvitsekaan olla jokaisen naisen unelma.

LÄHTEET

Alkuperäislähteet

Anna. Vuosikerta 1965.

Eeva. Vuosikerrat 1950, 1955, 1960, 1965.

Hopeapeili (HP). Vuosikerrat 1950, 1955, 1960, 1965.

Jaana. Vuosikerta 1965.

Kotiliesi (KL). Vuosikerrat 1950, 1955, 1960, 1965.

Kuvastin. Vuosikerta 1950.

Me Naiset (MN). Vuosikerrat 1955, 1960, 1965.

Monalisa (ML). Vuosikerrat 1960, 1965.

Naisten Maailma (NM). Vuosikerrat 1955, 1960.

Uusi Viuhka. Vuosikerta 1965.

Viuhka. Vuosikerrat 1950, 1955, 1960.

Aikalaistutkimus

Auvinen (1968). Auvinen, Riitta. Ansioäiti ja kotiäiti. Sosiaalitieteellinen haastattelututkimus ansioäidin ja kotiäidin osan valintaan vaikuttavista tekijöistä. Väestöpoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja. Sarja B, N:o 16. Helsinki, 1968.

Haavio-Mannila & Stolte-Heiskanen (1966). Haavio-Manila, Elina & Stolte-Heiskanen, Veronica. Naisen asemaan vaikuttavien tekijöiden vertailuja. Sosiologia: 3 (1966), 149–161.

Haavio-Mannila (1968). Haavio-Mannila, Elina. Suomalainen nainen ja mies. Asema ja muuttuvat roolit. Porvoo. WSOY 1968.

Haavio-Mannila (1969). Haavio-Mannila, Elina. Some Consequenses of Women's Emancipation. Pblication No. 64 of the Institute of Sociology. University of Helsinki, 1969.

Salomaa (1956). Salomaa, Sirkku. Ansiotyö ja perheenemäntä. Helsinki. Kotitalouskeskus 1956.

Suviranta (1967). Suviranta, Annikki. Perheenemännän ansiotyön kannattavuus ja motivointi. Helsinki. WS 1967.

Seppänen (1967). Seppänen, Paavo. Näkökohtia työ- ja vapaa-ajan jakautumiseen modernissa yhteiskunnassa. Helsingin sosiologian laitoksen tutkimuksia: 81. Helsinki 1967.

Sysiharju (1968). Sysiharju, Anna-Liisa. The Family in Scandinavian Society. An Introduction and Comparison of Some Statistical Data. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia N:o 116. 1968.

Kirjallisuus

Apo (1999). Apo, Satu. Myyttinen nainen. Luonnon ja kulttuurin yhdistäjä. Teoksessa: Apo, Satu, Pyökkänen, Anu, Lähteenmäki, Maria, Kuusipalo, Jaana, Julkunen, Riitta, Lehto, Anna-Maija, Nikula, Paavo, Eskola, Katarina & Nenola, Aili. Suomalainen nainen. Keuruu. Otava 1999. 9-23.

Carter & Steiner (2004). Carter, Cynthia & Steiner, Linda. Critical readings: media and gender. Maidenhead. Open University Press 2004.

Haavio-Mannila (1984). Haavio-Mannila, Elina, Jallinoja, Riitta, Sandell, Harriet. Perhe, työ ja tunteet. Ristiriitoja ja ratkaisuja. Juva. WSOY 1984.

Julkunen (1990). Julkunen, Raija. Suomalainen hyvinvointivaltio – naisten liittolainen? Hyvinvointivaltion sukupuolijärjestelmän tutkimusprojekti. Julkaisu nro 1. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto 1990.

Kaikkonen (1971). Kaikkonen, Raija. Naisen rooli naistenlehdissä. Pro gradu –tutkielma. . Tampere. Tampereen yliopisto 1971.

Karlsson (1996). Karlsson, Risto. Kansikuva uusiksi. Kuusikymmentä vuotta elämää ja ihmisiä yhtyneissä kuvalehdissä. Keuruu. Otava 1996.

Kunelius (2002). Kunelius, Risto. Viestinnän vallassa: johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin. Juva. WSOY 2002.

Kuusipalo (1999). Kuusipalo, Jaana. Suomalaiset naiset politiikassa. Teoksessa: Apo, Satu, Pylkkänen, Anu, Lähteenmäki, Maria, Kuusipalo, Jaana, Julkunen, Riitta, Lehto, Anna-Maija, Nikula, Paavo, Eskola, Katarina & Nenola, Aili. Suomalainen nainen. Keuruu. Otava 1999. 55-78.

Köngäs (2004). Köngäs, Päivi. Kaunis nainen: Me Naiset –lehden muoti- ja kauneushanteen vuosina 1965, 1975 ja 1988. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto 2004.

Laine & Markkola (1989). Laine, Leena & Markkola, Pirjo. Tuntematon työläisnainen. Tampere. Vastapaino 1989.

Lähteenmäki (1995). Lähteenmäki, Maria. Mahdollisuuksien aika: työläisnaiset ja yhteiskunnan muutos 1920-30-luvun Suomessa. Helsinki. Suomen historiallinen seura 1995.

Malmberg (1991). Malmberg, Raili. Naisten ja kotien lehdet aikansa kuvastimina. Teoksessa: Tommila, Päiviö (päätoim.). Suomen lehdistön historia, osa 8: Aikakauslehdistön historia: yleisaikakauslehdet. Kuopio. Kustannuskiila 1991.

Numminen (2003). Numminen, Kari. Tarina A-lehtitalosta. Keuruu. Otava 2003.

Nousiainen (2006). Nousiainen, Kevät. Naisten itsenäistyminen. Teoksessa: Studia Generalia. Eduskunta 100 vuotta. Demokratian haasteet. Helsinki. Helsingin yliopiston vapaan sivistystyön toimikunta 2006. 53-65.

Ollila (1998). Ollila, Anne. Jalo Velvollisuus: virkanaisena 1800-luvun lopun Suomessa. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura 1998.

Nätkin (1997). Nätkin, Riitta. Kamppailu suomalaisesta äitiydestä. Tampere. Gaudeamus 1997.

Pylkkänen (1999). Pylkkänen, Anu. Suomalainen tasa-arvo. Agraariren perintö ja valtion kiinnittynyt yksityisyys. Teoksessa: Apo, Satu, Pylkkänen, Anu, Lähteenmäki, Maria, Kuusipalo, Jaana, Julkunen, Riitta, Lehto, Anna-Maija, Nikula, Paavo, Eskola, Katarina & Nenola, Aili. Suomalainen nainen. Keuruu. Otava 1999. 24-38.

Rahikainen (2001). Rahikainen, Marjatta. "Naiset näkyvät Suomessa tekevän vaikka mitä". Teoksessa: Rahikainen, Marjatta & Räisänen, Tarja (toim.). "Työllä ei oo kukkaan rikastunna". Naisten töitä ja toimeentulokeinoja 1800- ja 1900-luvulla. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura 2001. 17-35.

Rahikainen & Räisänen (2001). Rahikainen, Marjatta & Räisänen, Tarja (toim.). "Työllä ei oo kukkaan rikastunna". Naisten töitä ja toimeentulokeinoja 1800- ja 1900-luvulla. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura 2001.

Tommila (1974a). Tommila, Päiviö. Lehtihistoriallisen tutkimuksen kysymyksenasettelu. Teoksessa: Tommila, Päiviö & Keränen, Kaija (toim.). Lehtihistoria ja sen tutkimus. Turun yliopiston Suomen historian laitos. Julkaisuja, 1. 1974. 7-18.

Tommila (1974b). Tommila, Päiviö. Mielenpitemen ongelma ja mielenpitemen tutkimus. Teoksessa: Tommila, Päiviö & Keränen, Kaija (toim.). Lehtihistoria ja sen tutkimus. Turun yliopiston Suomen historian laitos. Julkaisuja, 1. 1974. 26-49.

Tommila & Salokangas (1998). Tommila, Päiviö & Salokangas, Raimo. Sanomia kaikille: Suomen lehdistön historia. Helsinki. Edita 1998

Tuomi & Sarajärvi (2009). Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi 2009.

Töyry (2005). Töyry, Maija. Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat. Neuvotteluja lukijasopimuksesta. Viestinnän laitos. Helsinki. Helsingin yliopisto 2005.

Vihavainen (2003). Vihavainen, Timo. Hyvinvointi-Suomi. Teoksessa: Zetterberg, Seppo (päätoim.). Suomen historian pikkujättiläinen. Helsinki. WSOY 2003.